SEÇİL TÜRKKAN

SEÇİM GÜVENLİĞİ İÇİN

SANDIKLARI KORUMAK

iletişim

SEÇİL TÜRKKAN

Seçim Güvenliği İçin Sandıkları Korumak

SEÇİL TÜRKKAN BAŞSARAY Eylül 1988'de İstanbul Beyoğlu'nda doğdu. Üniversitede Arkeoloji ve Gazetecilik okudu. *BirGün* gazetesi, *Açık Radyo* ve *Teyit* gibi mecralarda editör, muhabir, program yapımcısı, yazar olarak çalıştı, yaklaşık iki yıl TBMM'de milletvekili danışmanlığı yaptı. *Açık Radyo* için 2016'daki sokağa çıkma yasakları sırasında şehirdeki gündelik hayatın akışını merkeze alan "Yasaklı Şehirlerden Sesler", Soma maden katliamı davası ve katliam sonrasında ilçedeki günlük hayatın gidişatını "Soma Nöbeti: Ay'ın 13'ü", gıda güvenliği ve güvencesi üzerine notları akademisyen Bülent Şık'la birlikte "Açık Sofra", Türkiye'de medya ve nefret söylemi konusunu "Balık Gözü" isimli programlarda ele aldı, hazırladı, sundu. *Açık Dergi* ekibindeydi. *Diken*, *K24*, *Atlas*, *Ot Dergi*, *Bir + Bir Ekspres*, *Newslab Turkey* ve günlük haber bülteni *Kapsül*'de yazıları yayımlandı. *Ot Dergi* için "Olmak ya da Olmamak" isimli "bir şehirde farklı olma" deneyimleri üzerine kurulu seriyi yazdı. *Medyapod* isimli bağımsız podcast ağının kurucularından biri. Türkiye'yi eylemler üzerinden dinleyen podcast "Devam Filmi"nin sunucu ve yapımcısı.

İletişim Yayınları 3270 • Bugünün Kitapları 276
ISBN-13: 978-975-05-3463-8

1. Baskı 2023, İstanbul

EDİTÖR Ahmet İnsel
KAPAK Suat Aysu
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Yağmur Yıldırımay Bayrakçı

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul
Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387
Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,
Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

SEÇİL TÜRKKAN

Seçim Güvenliği İçin Sandıkları Korumak

Müşahitler Anlatıyor

iletişim

İÇİNDEKİLER

Teşekkür

2018'den şimdiye dek aklımda olan bu konuyu yazıya dökmeme, üzerinde çalışmamın yanı sıra, çalışabilme ruh halinde kalmama yardım eden bazı durum ve kişiler oldu. Bunları sağlayan;

Kendi usulümce yaşayıp, çalışmama sonsuz alan açan sevgilim, eşim Zihni,

Hep yanımda olduklarını hissettiğim, bildiğim, beni olduğum gibi kabul eden çekirdek ailem annem Nurten, babam Kenan, abilerim Çağrı, Volkan ve teyzem Nuran, yeğenim Ata, kızkardeşlerim Berna, Serra, şimdi aramızda olmayan anneannem Fatma ile Başsaray ailesi, her Z kuşağından birine ya da görüşüne ihtiyaç duyduğumda bana yardım eden Anıl Başsaray,

Köpük, Maske ve Blissa ile muhteşem gündoğumları, çok adımlı yürüyüşler,

Tüm iyi ya da kötü fikirlerimi tartışmaya açabildiğim arkadaşlarım, her konuşmamızda iyi bir öneri ya da kocaman bir destekle yanımda olanlar, sona bir kılavuz ekleme fikrini bana veren Samet İnanır,

Bu çalışmanın elinizde olmasını sağlayan Tanıl Bora ve editörüm Ahmet İnsel ile bana güvenen İletişim Yayınları,

Benimle hikâyesini paylaşan herkes ve her şey!

Her birine binlerce teşekkür ve şükranlarımı sunuyorum.

Konuşmaya devam.

Nereden Geldik Buraya?[1]

Çoğu zaman olduğu gibi, her şey bir soruyla başladı: "Kim bu sandıkları koruyanlar?"

Hayatını İstanbul Galatasaray Meydanı çevresinde geçirenlerin aşina olduğu protestoların bittiği zamandayız. Bir dönem hep var olan, kimine huzursuzluk kimine hâlâ yaşayan bir muhalefet olduğunu hatırlatan protestoların eskiden sıklıkları nedeniyle olmayan haber değeri bugün var, çünkü nadirler.

Zamanımın aralıklarla çoğunu geçirmeye başladığım 2004'ten 2018'e kadar Galatasaray Meydanı'nın cumartesi günleri için eylem saatlerini rezerve ettiği bir ajandası olduğuna inanırdım. Meydan herkes ve her şey için ayrı saatlere bir randevu yazar, "Sen 11'de, siz 12'de, sizler 1'e çeyrek kala gelin" gibi şeyler söylerdi. Vicdani retçilerden hayvan hakları aktivistlerine, "Biz erkek değiliz inisiyatifi" ya da "Ayıbedenler" gibi ilginç eleştirel erkek topluluklarının buluşmala-

1 SALT'ın 2015 yılında Türkiye'nin yakın geçmişi ve bugünü arasındaki ilişkiyi görünür kılmayı amaçlayan ve İstanbul'u merkeze alan sergisinin ismi. https://saltonline.org/tr/1201/nerden-geldik-buraya (erişim 1 Aralık 2022).

rından sansür eylemlerine, kadın eylemlerinden kent-ekoloji hareketlerine kadar adını sayamayacağım kadar çok ve çeşitli eylem zamanla azaldı, farklı alanları dert edinen bu hareketler yerini zaman içinde tek bir eyleme bıraktı.

Son özgür zamanlarında sadece Cumartesi Anneleri'ne açık olan Galatasaray Meydanı ve Şadi Çalık'ın "Cumhuriyet'in 50. Yıl Anıtı" isimli heykeli, Cumhuriyet'in 100. yılında gözaltında. Anıtın etrafı bugün polis ve polis araçları ile çevrili. Burada değil eylem yapmak, sevgilinizle buluşmak üzere sözleşmeniz dahi mümkün değil gibi gözüküyor.

Bir polis bariyerlerin ardından sesleniyor:

"Bakar mısınız, burada bekleme yapmak yasak..."

Kaşlarınızı çatıp anlamayan gözlerle tam tanımadığınız bir göze bakarsınız. İlk sözünüzün ne olacağı kritik. Öfkeli misiniz? Öfkenizi kime yönlendireceksiniz? Bu yasağı koyan mercie mi, karşınızdaki polise mi? Bu anıtın tutuklu olmasını mantıklı bulan bir polise rastlamadım. Çoğu kez, "Peki," diyen ama bu anı garipseyen karşılıklı bir bakışmayla olaysız dağılırsınız. İstiklal Caddesi'nin başı ve sonunda olan polis çemberi nihayetinde tam ortasında bu manidar heykel kalıncaya dek daralıp durdu. Şimdi 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü ve 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Günü buluşmaları dışında İstiklal Caddesi'nde yapılan toplu bir eylem teşebbüsü görmek mümkün değil.

İstanbul'un merkezine hakim bu an, Türkiye'nin en iyi ihtimalle 2018'den bu yana içinde bulunduğu manzaradır da.[2] Bu an, geldiğimiz yerin özeti.

---

2 25 Ağustos 2018 tarihinde Cumartesi Anneleri'nin 700. haftadaki buluşmasına Beyoğlu Kaymakamlığı yasal bir bildirimde bulunulmadığı gerekçesiyle müsaade etmeyeceğini belirtti. Polis göz yaşartıcı gaz ve boyalı mermi ile müdahale etti, gözaltına alınanlar oldu. Cumartesi Anneleri 699 hafta boyunca bu meydanda cumartesi günleri 12.00'de toplanarak kayıpları için oturma eylemi yapmıştı. "Cumartesi Anneleri'nin 700. hafta oturumuna yasak", https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-45307188 (erişim 4 Ocak 2023).

Böyle bir çemberde çatlaklardan sızan sandık koruma hareketi bir bakıma toplanmadan toplanmanın ve slogansızca slogan atmanın yeni bir yolu gibi gözüktü, gözüküyor. Böylece, "Kim bu sandıkları koruyanlar?" sorusu daha bir anlam kazanıyor.

2014 yılı itibariyle etrafımdaki farklı gelir grupları ve çevrelerden pek çok insanın hoşlandığını fark ettiğim Oy ve Ötesi'nin çağrısı dikkate değerdi. Kabaca, "Gel ve sandık gözlemcisi ol," diyen bu çağrı, aslında Türkiye'ye has bir hareketin başlangıç ipuçlarıydı.

Seçim gündemine girdiğimiz o hızlı zamanlarda "sandık müşahiti/gözlemcisi/gönüllüsü" kavramı verili/zaten hep olan ve olması gereken, ezeli ve ebedi bir durum gibi gözükse de, 2013'ten bu yana yükselen bir konuya dönüştüğünü fark etmek için bir an için durup yakından bakmak gerekiyor. Sorduğum ilk soru da beni bu kapıya götürdü.

İlk olarak 2018 yılında[3] 24 Haziran seçimleri sonrasında birkaç ufak tefek görüşme yaparak üzerine düşünmeye başladığım bu konu, seçim gündeminin yok olmasıyla benim için ilgisini yitirmişti. Ancak seçim gündeminin son sürat ve yeniden gelişi bir adım geri gidip soruyu tekrarlamama sebep oldu: Sahi, kim bu sandıkları koruyanlar?

Üzerinde çalışmaya başladıktan sonra, kar topu yöntemiyle, mümkün olduğunca farklı çevrelerdeki kişilere ulaşmaya çalıştığım sandık gönüllüleri, örgütlü, apolitik, komünist, beyaz yakalı, liberal, anarşist, sosyal demokrat, LGBTİ, en soldan merkeze tüm renklerin biz ve dahi kendileri fark etmeden bir yerlerde aynı şey için çalıştıklarını gösteriyor. Sandık gönüllüleri kutup kutup olan Türkiye'de birbirimizle tanışmak için bir vesile. Bu, kutuplaşmanın panzehiri de.

Hikâyelerin çoğu sandık koruma hareketinin merkez üssü olan İstanbul'dan ama bu ağın temelde konuştuğu yer Tür-

3 Bazı görüşmelerin tarihi 2018'dir. Bilerek ve isteyerek onlara dokunmadım.

kiye. Gaziantep, Antalya, Kanada'dan hikâyeler de okuyacaksınız.

Kişiler ağırlıkla çevrelerindeki tek sandık gönüllüsü olma özelliğini taşıyor. Artık doğal ortamı sandık gönüllülerinden oluşan arkadaşlarına dönüşmüş kişileri dışarıda tutarak bunu söylüyorum. Konuşmalar çoğu kez klasik ama mükemmel bir başlangıç sorusuyla başlıyor: "Kimsin sen, bize kendini anlat!" Bana kalırsa bu detaylar bizi birbirimize yaklaştırıyor.

Röportajlar için iki buçuk ay içinde bir kez yakın çevremden başlayan "sandık gönüllüsü aradığım" yönünde çağrıda bulundum. Hem bu çağrıya yanıt verenler hem kabaca rastgele diyebileceğimiz seçtiğim kişiler arasından karşıma daha çok kadınlar çıktı. Kitapta hikâyesi yer almayan ama beni kişilerle bağlayan kişiler de kadınlardı. Görüşmemiz sırasında Oy ve Ötesi'nin kurucusu Sercan Çelebi 2013'ten 2014'e geçerken vermeye başladıkları ilk sandık güvenliği eğitimlerinde bin kişiden %68'inin 26-45 yaş aralığındaki kadınlar olduğunu anlattı. Sandık güvenliği konusunda harekete geçenlerin en çok kadınlar olması ve İstiklal Caddesi'nde uzun süredir gerçekleşen protestoların sadece kadınlarca icra edilmesi tesadüfi değil. İki kadının hikâyesinde ise doğrudan çevrelerini de etkilediklerinin bir örneğini görüyoruz. Birinde anne okullara kişi yerleştirmek için telefon konuşmaları yaparken, yanındaki 12 yaşındaki kızı bir resim kâğıdına Oy ve Ötesi'nin logosunu renkli kalemlerle çiziyordu. Diğer hikâyede ise 18 yaşına basan oğlu o yıl sandık gönüllüsü oldu.

Ve gelelim bir diğer tesadüfi olmayan şeye. Türkiye'de, Bayburt hariç, 80 ile yayılan protestoların müsebbibi Gezi Parkı Eylemleri'nin 10. yılındayız ve bu protestolar nedeniyle sorumlu tutulan 8 kişi tutuklu.[4] Serbest çağrışıma da

---

4 25 Nisan 2022'de hükme bağlanan Gezi Parkı Davası'nda Osman Kavala ağırlaştırılmış müebbet; Can Atalay, Mücella Yapıcı, Çiğdem Mater, Hakan Altı-

alan açtığım söyleşilerin on ikisinden yedisinde "Gezi" ismi geçiyor. Bu kişiler ya Gezi'den sonra "bir şey yapma" ya da "örgütlenme" ihtiyacı hissetmişler. İki kişi ise doğrudan Gezi sonrasında sorumluluk almadığı için "suçluluk hissettiği" duygusuyla "en azından" sandık görevlisi olmaya karar vermiş. Yine Çelebi, sandık gönüllüsü hareketlerini tam da Gezi'den sonra *bir şey yapma* ihtiyacı ile bir evin salonunda kurduklarını anlatmıştı. Yani Gezi, sandık gönüllülüğünün bir düğümü de. Müşahitlik ile Gezi arasındaki bir diğer bağlantı ise artık komik de olan bir gerçek. Oy ve Ötesi ekibi seçimler sırasında her ilden veri alabilmiş, Bayburt hariç.

Dünyada seçimleri gözlemleyen benzeri sandık izleyicileri var ancak bunlar daha çok veri biriktiriyor. Böylesi "kendi demokrasini kendin yap" kadar olanı Türkiye'ye has. İsveç'te dahi benzeri yapılar kurulmasını isteyenler olmuş, detaylarını okuyacaksınız. Dünya Türkiye'yi kıskanır mı bilemeyiz ancak dünyanın demokrasi hafızasına beklenmedik bir açıdan katkıda bulunmaya vesile olduğumuz kesin! Demokrasiyi deneyimlemenin en iyi ve hâlâ tek yolu oy vermek. Yani dünyada yükselen ve kaçırdığımız başka birçok iyi fikir yok. Bu, sandıklara sahip çıkmanın ne kadar anlamlı olduğunu da gösteriyor.

Gelelim kitaptan bazı pratik bilgilere. Söyleşilerin bazılarının 2018 tarihli olması hafızayı yoklamaya ve seçimden seçime nasıl bir atmosferde olduğumuzu hissetmeye yarıyor. Bu nedenle oldukları gibi bıraktık. Kişilerin cümle yapıları ve ifadelerine de anlaşılmaz olmadığı sürece sadık kaldık. Bunun sebebi konuşma tarzlarının da bir nebze olsun anlaşılmasını sağlamak, en azından denemek.

---

nay, Mine Özerden, Tayfun Kahraman, Yiğit Ali Ekmekçi de 18 yıl hapis cezası aldı. Karar İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi tarafından 28 Aralık 2022'de onandı. Dava Yargıtay'a gitti.

Bunun dışında görüşmelerin girişine yerleştirdiğimiz "öne çıkanlar" bölümü, sabrı ve zamanı az olanlar için bir özet özelliğinde. Yine de görüşmenin tümünü okumanız elbette ki arzumuz... Ayrıca kitabın sonuna sandık müşahitlerinin yasal müdahale imkânlarını içeren bir kılavuz koyduk. Seçim yasasının tanıdığı bu hakların yanında, bir de ilk kez müşahitlik yapacak kişilere pratik önerilerimiz kılavuzun sonunda yer alıyor.

Sandıkları koruyanların kim oldukları dışındaki bir diğer ana eksen "Neden sandıkları korumaya dair bir motivasyonlarının olduğu?" sorusu. Bu sorunun yanıtı çeşitlidir.

Siyasi parti ya da yapıda örgüt için "siyaset yapmak" bir yanıtken, örgütsüz kişilerin motivasyonu "en azından bir işin düzgün yapılması" gibi bir temele oturuyor. Sorumluluk almak, sandık başında her ne oluyorsa ona gözleriyle şahit olmak, süreçte payının olması, ama en çok da "bir şey yapmış olmak" sebepler arasında. Kişiler tarafından dile getirildikleri için göze çarpan iki ayrı kırılma noktası da var. Bunlar tekrarlanan İstanbul seçimleri ve Yüksek Seçim Kurulu'nun aldığı mühürsüz oyların geçerli kabul edilmesi kararı. Bu iki unsur insanları umutsuzluk ve güvensizliğe sürükleme sebepleri olsa da, harekete geçirerek sandık başında gönüllü olmalarına da vesile olmuş. Oy ve Ötesi ekibi ise kişilerin sandık başında gönüllü olmaya dair motivasyonlarının "oylarımız çalınacak" endişesinden çok, kutuplaşma sonucu diyalogdan kopma ve bunun güvensizliğe yol açmakla bağlantılı olduğu görüşünde. Kutuplaşma, güvensizliği tetikliyor.

Görüştüğüm kişiler sandık gönüllülüğü organizasyonlarının "sivil" bir yapı tarafından sahiplenilmesini çok önemli buluyor. Gidip bir parti üyesi olmuyor ama sivil toplumun açtığı bu alanda, gönüllü iş yapmayı çok önemsiyor. Pek çok hikâye belki de bu sebeple istesem de istemesem de Oy ve

Ötesi'nde kökünü buluyor. Kişiler ya onlarla birlikte bu işe "bulaşmış" ya da eğitim alarak başka organizasyonlara dahil olmuş. Bu topluluğun yaydığı sandık başında hoşgörü kültürü de kişilerin içine sinmiş gibi gözüküyor.

Bu his yine Oy ve Ötesi ile benzeşerek 2018 seçimlerine damga vuran Adil Seçim Platformu'na da uzanıyor. 2018 seçimlerini Türkiye açısından kritik hale getiren 2017 yılında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne 2017 referandumuyla geçildikten sonraki ilk Başkanlık seçimi olmasıydı. Bu seçimlere "sandık güvenliği" kavramı damgasını vurmuştu. Sistem değişikliği, insanları sandıklarına bir adım daha ve daha detaycı bir gözle yaklaştırırken, siyasi partilerin de toplumsal hareketlere kulaklarını açmasına sebep oldu.

Sandık güvenliğini önceleyen Adil Seçim Platformu, Cumhuriyet Halk Partisi, İyi Parti, Halkların Demokratik Partisi ve Saadet Partisi gibi dört büyük siyasi partinin sandık güvenliği başlığıyla da buluşmasının yanı sıra, Emek Partisi, DİSK, KESK gibi büyük sendikalar ve irili ufaklı platformları da bünyesinde toplamıştı.[5] Topluluk, yapıya dahil olması için Ak Parti'ye de teklif götürdüklerini ama partinin bunu kabul etmediğini açıkladı.[6]

Burada bir parantez açmakta fayda var; kitap için Ak Parti ile Milliyetçi Hareket Partisi'nden sandık gönüllüsü ya da görevlileri ile de görüşmek istedim. Bunun için bazı kontak-

---

5 "Adil Seçim Platformu'nun sandık güvenliği bilgilendirme basın toplantısı", 22 Haziran 2008, https://chp.org.tr/haberler/adil-secim-platformunun-sandik-guvenligi-bilgilendirme-basin-toplantisi-9qutlg (erişim 4 Ocak 2023). Platformda yer alan kurum ve kuruluşlar: Cumhuriyet Halk Partisi, İyi Parti, Saadet Partisi, Halkların Demokratik Partisi, Emek Partisi, DİSK, KESK, Birleşik Kamu İş, Mülkiyeliler Birliği, Atatürkçü Düşünce Derneği, Demokrasi İçin Birlik, Hak ve Adalet Platformu, Birleşik Haziran Hareketi, Memleket Biziz, Hürriyet Hareketi, Sandık Gücü, Sensiz Olmaz, Seçim Süreci Meclisleri, Oyum Güvende, Anıtpark Forum, Seçim 2018 Yurttaş Haber Ağı.

6 Adil Seçim Platformu: "Her sandığın başında olacağız", 31 Mayıs 2018, https://www.birgun.net/haber/adil-secim-platformu-her-sandigin-basinda-olacagiz-217983 (erişim 4 Ocak 2023).

larımla haberleştim. Ulaştığım bazı partililer soruları görmek istediklerini belirtmesine rağmen bu aşamadan sonra maalesef bir daha yanıt alamadım, aramızdaki iletişim de böylece kopmuş oldu. Aslına bakarsanız, "muhalefet"ten kişilere ulaşırken gösterdiğim çabadan fazlasını göstermek de istemedim zira bana kalırsa birilerine ulaşamamanın da "haber değeri" var. Yine de son bir deneme için İstanbul'daki Ak Parti ilçe başkanlıklarından birini arayıp sandık güvenliği hakkında söyleşiler yaptığımı, beni birilerine yönlendirmelerini istediğimi "seçim sorumlusuna" ilettim. Neden böyle bir kitap yazdığımdan başlamak üzere bir dizi soruya yanıt verdikten sonra, "sandık görevliliğinin vatandaş iradesinin sandığa tecelli etmesinin en iyi yolu olduğu, bu kişilerin partililer tarafından görevlendirildiği, Türkiye'de insanlar arasında parti ayrımının zaten bulunmadığı, kendi görevlerinin de seçmenlerin seçim gününü huzur içinde geçirmek olduğu" temalı bir monolog dinledim. "Parti büyüklerinin zaten gerekli açıklamaları yaptığı, kendilerine pek söz düşmediği, yine de talebimle ilgili olumlu ya da olumsuz olarak tarafıma mutlaka dönüleceğine" dair söz aldıktan sonra bekledim, ancak dönen olmadı. Bana kalırsa bu anekdot hem neden kolayca konuşmak isteyecek bir Ak Parti ya da MHP'li sandık gönüllüsü bulamadığımın nedenlerini anlatıyor hem de sandık konusunda gönüllü-görevli ayrımını ortaya çıkarıyor. Daha çok kendiliğinden hareket eden ve muhalefet tarafında yer alan kişiler "gönüllü" iken, iktidarın sandıkta yer alan insanları "görevli" oluyor. Konuşmak ise bu durumda üzerinde tercih hakkı olan bir kavram değil gibi gözüküyor. Sandık gönüllülerinin içgörüleri son iki seçimdir iktidar partisindekilerin de sandık korumaya meyilli oldukları yönünde.

Partilerin bu hiyerarşik yapısından Türkiye'deki herhangi bir parti azade değil. Bu nedenle gönüllü hareketlerin par-

tilerle bir arada nasıl çalışabildiklerini göstermesi açısından Adil Seçim Platformu örneği önemli. Bu işin bir diğer yanı, Adil Seçim Platformu'nun partilerin sandık güvenliği kavramını yapıları içinde barındırabildiği ilk büyük organizasyon olma özelliğini taşıması. Bu, bizi şuna getiriyor: Sandık gönüllülüğü gibi, içinde Gezi sonrası birtakım "hisleri" de barındıran ve "bir şey yapma" hedefinde olan toplumsal hareket, sistemi değiştirme iddiasını taşımıyor. Ancak onu düzeltmek için bazı müdahalelerde bulunuyor ve sonuçta siyasi partilerin gündemine bu konuyu sokarak onları dönüştürmeyi ve mesajını ulaştırmayı başarıyor.

2011'de %83,16 olan genel seçimlere katılım oranı, 2015'te %83,92 oldu. Yani Gezi'nin etkisi sandıkta görülmedi demek mümkün. Ancak 2014 yılındaki Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde sandığa gidenlerin oranı %74,13 iken, 2018'deki rejim değişikliği olarak da adlandırılan dönemde oy verenlerin oranı %86,24 oldu.[7] Adil Seçim Platformu'nun da seçimler için çalıştığı bu yıl, sandık güvenliği kavramının kişileri sandığa götürmeye dair bir etkisinin olup olmadığını bilmiyoruz ama sandığa gidenlerin sayısında artış olan yıl aynı zamanda seçim güvenliğinin muhalefet partilerince de bir çatı altında sahiplenildiği, CHP'nin bu rüzgâra lokomotiflik ettiği yıl olduğunu söyleyebiliriz.

---

7 2011 ve öncesindeki seçimlerle sonraki seçimlerdeki katılım oranlarını karşılaştırırken dikkat edilmesi gereken bir husus, yurtdışı katılım oranıdır. 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden önce yurtdışında oy verme hakkı yoktu, yalnız gümrük kapılarında oy verilebiliyordu. Gümrük kapıları hariç, 2011'de katılım %87,1 idi. Gümrük kapılarında verilen oyu katınca katılım %83,1'e düşüyor çünkü o zaman konsolosluklarda oy verilemediği için yurtdışı seçmenin katılım oranı %5'ti ve genel katılım oranını dört puan düşürüyordu. 2014 Cumhurbaşkanlığı seçiminde yurtdışı katılım %8,3, yurtiçi katılım %77,05 oldu. 2015'de, gümrük kapıları ve yurtdışında verilen oylar hariç, ülke içi katılım oranı %86,3'tü ama yurtdışında katılım %36 olduğu için toplam katılım %83,9 oldu [editörün notu]. Türkiye'de seçimlere katılım; https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27de_se%C3%A7imlere_kat%C4%B1l%C4%B1m, (erişim 4 Ocak 2023).

Sandıktan bahsederken oy vermeye olan düşkünlüğümüzün[8] bizi getirdiği aşamaya da bakabiliriz. Sıkıcı bir veri ancak yeri gelmişken nerede olduğumuzu görmek için gereklidir. Demokrasinin Çeşitleri Enstitüsü'nün 2022 Demokrasi Raporu dünyadaki yönetim biçimleri ve öne çıkan eğilimleri masaya yatırıyor.[9] Buna göre son yirmi beş yılda dünyada "liberal demokrasiler" %13 ile en düşük orana geriledi. Dünya nüfusunun %26'sı "kapalı otoriterlik" ile yönetilirken, %44'ü "seçimli otoriterlik" sistemi altında yaşıyor.[10] 179 ülkenin değerlendirildiği Liberal Demokrasi Endeksi'nde Türkiye 147. sırada yer alıyor. Rapora göre dünyada kutuplaşma da keskin şekilde artıyor. Yani geldiğimiz aşamada üzerlerinde kimin otorite kuracağını yurttaşlar elleriyle seçiyor, bunun ismi de şimdilik "demokrasi" gibi gözüküyor.

Ancak bunun yanında tek bir şeyi düzeltmek yönündeki iradeli ve ikna olmuş bir ruh hali halkın sandıkta birtakım şeyleri hâlâ istediği yönde değiştirebildiğini gösteriyor. Yani muhalefet partilerinin takınacağı ruh hali seçmenleri sandığa gitmeye ikna ederken,[11] sandık güvenliğini gerçekten sağlamak değişimi de sağlayabiliyor. Buna tekrarlanan İstanbul Büyükşehir Belediyesi seçimleri bir kanıt olabilir.

Kitapta İstanbul Gönüllüleri'nin eski koordinatörü Dilşat Arpacıoğlu tekrarlanan İstanbul seçimleri sırasında 1919 sandığın her birine CHP tarafından atanan parti görevlisi ya-

8 Murat Sevinç'in Türkiye'de kişilerin sandığa gitme alışkanlıkları üzerinden yazdığı yazı özünde "muhalefetin iktidarın çizdiği sınırın dışına her çıktığı seferde kazandığını" anlatıyor. 10 Kasım 2022, https://www.diken.com.tr/muhalefet-iktidarin-cizdigi-sinirin-disina-her-ciktiginda-kazandi/ (erişim 4 Ocak 2023).

9 "Dünyada demokratik ülke sayısı azalırken otoriter hükümetler artıyor", 24 Ekim 2022, https://tr.euronews.com/2022/10/24/dunyada-demokratik-ulke-sayisi-azalirken-otoriter-hukumetler-artiyor?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=%F0%9F%92%8A+1%2B1%3D1 (erişim 4 Ocak 2023).

10 *Democracy Report 2022*, "Autocratization Changing Nature?", https://v-dem.net/media/publications/dr_2022.pdf (erişim 24 Ekim 2022).

11 Prof. Ali Çarkoğlu ile olan söyleşi okunabilir.

nında, yeterince gönüllü bulunabildiği için her sandığa bir tane de İstanbul Gönüllüsü koyabildiklerini anlattı. Bu sayede seçim sonuçlarını gösteren ıslak imzalı tutanaklar doğrudan merkeze ulaştı ve böylece İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu ve ekibinin elinde Anadolu Ajansı verileri dışında sağlama yapabildikleri ikinci bir veri kaynağı oldu. Benzeri bir yöntem 2017 anayasa değişikliği için yapılan referandumda İstanbul'da yine Arpacıoğlu'nun içinde yer aldığı Sensiz Olmaz isimli ekibin çabalarıyla uygulanmış, İstanbul'un anayasa değişikliğine yanıtı "Hayır" olmuştu. Bu, hikâyenin tamamı olmasa da sandık gönüllülüğü gibi bir alana ayrıca çalışıldığında neler olduğunu gösteriyor. Nihayetinde toplumsal hareketler muhalefete bir tür yol göstericilik etmiş oldu.

CHP ve İyi Parti seçimde görev alacak avukatlarını eğitmeye başladığını ve iki yüz binin üzerinde sandık görevlisinin belirleneceğini açıkladı, önceki seçimlerdeki sandık görevlilerini temel alıp, bu görevlileri tek tek aradıklarını da...[12] Parti, iki yüz bin sandık olmasını beklediği için asil üye yanında yedek üye de belirleyecek. Altılı Masa da konu hakkında Haziran 2022'de bir rapor yayımlayarak bunun gündemlerinde olduğunun altını çizdi.[13] Ayrıca internetin gitmesi halinde bir yan plan olarak kısa mesaj kullanmanın da düşünüleceği şimdilik muhalefetin sandık güvenliğine dair "çözümleri" arasında.[14] Cumhur İttifakı ise iki yüz bine

12 "CHP seçim güvenliği için iki yüz bin sandık görevlisi belirleyecek: En çok ihtiyaç duyduğumuz yerler düşük oy aldığımız yerler", 28 Eylül 2022, https://medyascope.tv/2022/09/28/chp-secim-guvenligi-icin-200-bin-sandik-gorevlisi-belirleyecek-salici-en-cok-ihtiyac-duydugumuz-yerler-dusuk-oy-aldigimiz-yerler/ (erişim 4 Ocak 2023).

13 "Altılı Masa, Seçim Güvenliği Komisyonu Raporu", Haziran 2022, https://cdn.devapartisi.org/guclendirilmis-parlamenter-sistem/Secim-Guvenligi-Komisyonu-Nihai-Rapor.pdf (erişim 17 Ocak 2022).

14 "Seçimde felaket senaryolarına hazırlık: WhatsApp out, SMS in", 21 Aralık 2022 https://www.gazeteduvar.com.tr/secimde-felaket-senaryolarina-ha-

yakın sandıkta toplamda üç milyon kişiyi görevlendirme hazırlığı içinde.[15] Seçim yaklaştıkça rakamlar değişiklik gösterecektir ancak aradaki "gönüllü-görevli" farkı ilk açıklamalar doğrultusunda fazla gözüküyor.

Türkiye'de farkında olmasak da faaliyette olan 122 siyasi parti var.[16] Seçmenler Cumhur İttifakı, Millet İttifakı ile Emek ve Demokrasi İttifakı arasında üç yapı içine sıkıştırılmaya çalışılsa da, belli ki dünya bu sıkışmadan büyük, muhalefet böylece başka yollar icat etmeyi öğrenmiş. Sandık güvenliği ve seçimler hakkındaki bazı icat edilmiş yolları sayarsak, Sensiz Olmaz, Sandık Gücü, Hayır ve Ötesi, Ankara'nın Oyları, Demokratik İtiraz Hareketi, Demokratik Seçim Platformu, On'dan Sonra, bu yıl kurulan ve "seçim sürecinde Altılı Masa dahil yasal siyasi partiler ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde çalıştığını" beyan eden[17] Türkiye Gönüllüleri, Oy ve Ötesi ve sayamadığımız daha nicesi sivil ya da partilerce oluşturulan sandık güvenliği için çalışan, çalışmış ya da çalışacak topluluklardan.

Peki en son ne zaman sizden siyasi olarak farklı düşünen biriyle bir odada bir sorunu çözmeye çalıştınız? Aslında gönüllü sandık hareketleri tam da bunun yaşanmasına imkân veren alanlar yarattıkları için kıymetliler. Kişiler sandık başında farklı siyasi görüşlerden kişilerle bir arada bunu deneyimlemiş oluyor. Bu, kendiliğinden bir kutuplaşma panzehiri de. Sandık gönüllüğü tecrübeleri arasında kitapta okuyacaklarınız gibi "pek iyi" olmayan bazı deneyimler olsa da,

---

zirlik-whatsapp-out-sms-in-makale-1594773?utm_source=dlvr.it&utm_medium=twitter (erişim 4 Ocak 2023).

15 "AKP ve MHP'nin sandık hazırlığı: 3 milyon kişi görevlendirilecek", 13 Eylül 2022, https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/akp-ve-mhpnin-sandik-hazirligi-3-milyon-kisi-gorevlendirilecek-1980318 (erişim 4 Ocak 2023).

16 Türkiye'de faaliyette olan siyasi partiler listesi: https://www.yargitaycb.gov.tr/icerik/1093/siyasi-parti-genel-bilgileri (erişim 4 Ocak 2023).

17 Türkiye Gönüllüleri resmî internet sitesi, https://archive.md/wip/1gYSt (erişim 17 Ocak 2023).

bunlar kesinlikle azınlıkta. Genel itibariyle sandık korurken kötü deneyim yaşayan kişi sayısı az. Bunu hem sandık başında bekleyenler hem de uzun zamadır bu işin organizasyonunda yer alanlar anlatıyor.

Oy ve Ötesi'nin kurucusu Sercan Çelebi, 2014'te neden sandık güvenliği konusunda bir organizasyon kurdukları sorusuna yanıt verirken, şimdi dördüncü dönem yönetiminde yer alan Ahu Sun ve Ertim Oykut derneğe dönüşen yapının pratiğini anlatıyor.

Kendisini vatansever olarak tanımlayan 53 yaşındaki Dilşat Arpacıoğlu sandık müşahitlerini arayıp teyit etmek önerisiyle girdiği CHP İstanbul İl Başkanlığı kapısından, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile çalışan İstanbul Gönüllüleri'ne uzanan, parti içinde ama partili olmayan bir hareketin anlatanı.

38 yaşındaki avukat Deniz Güneş, Şanlıurfa ile sandık başındaki tanışmasını anlatacak. Gezi sonrası CHP'de örgütlenen Güneş, sandık gönüllüsü olarak gittiği şehirde bir polis tarafından silahlı adamlardan kurtarılmak için odaya kapatıldı. Onun anlattıkları birbirimizin hikâyesinin şahidi olmamızın bir aracı.

Bu yıl 40'ında olan Deniz Özgür'ün hikâyesi ise, bir vicdani retçi ve anarşistin sandıkları koruyan bir gönüllüye dönüşmesine örnek, Türkiye siyasetinin kişiler üzerindeki etkisini gösteren bir an da böylece. Yine de Özgür bugüne dek hiç oy kullanmadı! İstanbul Tarlabaşı'ndan Şanlıurfa Eyyübiye'ye sandık korumaya giden Özgür, o gün karşılaştığı kişilerin hem misafirperver hem de yabancılardan hoşlanmadıklarını anlatıyor. "Çaylarını da içtik, dayaklarını da yedik", onun bin kilometreyi aşan demokrasi gönüllülüğünün özeti.

Gaziantep'te yaşayan 45 yaşındaki bölge satış müdürü İlknur Kayhan için sandık gönüllülüğü tüm yakın dostlarını bulduğu yer. Şimdi onlarla aynı sitede komşu olarak yaşıyor. Çocukları için sandık gönüllüsü olan Kayhan'ın favori-

si ıslak imzalı tutanakların peşinde koştuktan sonra gece üçte eşiyle birlikte içtiği keyif kahvesi.

Türkiye İşçi Partisi'nde örgütlü olan 30 yaşındaki gıda mühendisi Burcu Onay, doğuştan bir sandık gönüllüsü ama partili olması sebebiyle görevlisi de. Partisi ona bu görevi vermese de "Zaten yapmam gereken bir şey olduğunu düşünmüştüm," diyor. Onu sigaraya başlatan da, anlık kekeme olmasına sebep olan da bu sandık tutkusu...

Müşahit ve muhabir kelimelerinin birleşiminden oluşan Müşabir'i kurmayı önerdiği dönemde Halkevleri'nde siyaset yapan 30 yaşındaki Edip Mert Arslan ise, Antalya'da yaşıyor. "Sandık muhalefetini" konuştuğumuz Arslan'ın gönlünde siyasetin sandığa kilitlenmemesi yatıyor.

Dilek 30 yaşında bir prodüktör. Gezi'den sonra hiçbir şey yapmamış olmak konusunda sorumluluk hissedip, en azından sandıkları korumak istediğini anlatıyor. Oy ve Ötesi gibi bağımsız, sivil topluluklarla birlikte sonsuz sayıda seçimde sandık gönüllüsü olabilir gibi gözüküyor...

Çevre bilimcisi bir LGBTİ olan 31 yaşındaki Korcan, Kanada'da yaşıyor ancak sandık gönüllüsü olduğunda Ankara Pursaklar'da görevliydi. O gün kendisini bir nebze "gizlemek" için Saadet Partisi müşahit kartını almış. Kendi tabiriyle biraz travmatik bir seçim geçirmiş, zira gözünün önünde usulsüzlük yapılırken pek de ses çıkaramamış olanlara. Ama söz konusu sandık olunca bu sürecin gözlemcisi olmanın gerçekten önemli olduğu onun hikâyesini okuyunca sizin de hissedeceğiniz şeylerden biri.

Ömrü boyunca beyaz yakalı bir bankacı olarak o banka senin, bu banka benim çalışan, üst düzey görevlerde de bulunmuş birinin ilk sivil toplum tecrübesi olan sandık gönüllülüğünün emeklilik sonrası hayatını nasıl değiştirdiğini okuyacaksınız. 54 yaşındaki Gonca Açıkalın'ın hikâyesi bunlardan biri.

Hikâyelerin yanında aklımdaki bazı kilit soruları sormak üzere akademinin de kapısını çaldım. Kutuplaşma alanında çalışan Dr. Mert Moral oy vermenin kutuplaşma ile birlikte neredeyse bir politik eyleme dönüştüğünü anlatıyor. Geldiğimiz yerde belki de sandıkları korumak muhtemel muhalefet çarelerinden biri. Kutuplaştırmanın partileri nasıl taraflaştırdığı ve sonunda hatta nefret eder hale getirdiğini süreciyle birlikte anlatıyor. Bunun yanında Moral anket metodolojisi üzerine de ders veriyor. Bu alanda anlattıkları seçim atmosferinde daha da önemli hale geliyor. Çalışma arkadaşlarıyla Ağustos 2022'de yayımladıkları bir makaleye göre, Türkiye'de güvenilirlik, şeffaflık ve bilimsellik gibi kriterler göz önünde bulundurulduğunda sınavı geçen tek bir anket şirketi yok. Çalışmanın sonucuna göre en yüksek puan alan şirketin bile kalite yani bilimsellik ve şeffaflık puanı 10 üzerinden 7'lerde. O yüzden önerisi, yükselen anket trendine kapılmamak yönünde.

Başından bu yana gönül rahatlığıyla "toplumsal hareket" diyerek seslendiğim sandık koruma refleksinin kendisinin neden bir toplumsal hareket olduğu, neden Gezi'nin içinden çıktığı ve neden Gezi'nin sonuçlarından biri olduğunu akademisyen Y. Doğan Çetinkaya ile konuşuyoruz. Çetinkaya sandık güvenliği konusunda bir tek muhaliflerin değil, aslında Ak Partililerin de çekincesi olduğunu söylüyor. Üstelik kendisi de bir sandık gönüllüsü.

"Hem oy verip hem de oy verdiğimiz sandıkları koruyacaksa insanlar, ne anlamı var?" diye düşündüğüm zamanlar oldu. Prof. Ali Çarkoğlu'nun kapısını, "Seçmenler neden hâlâ oy veriyor?" sorusunu sormak üzere çaldım. Bana pırıl pırıl parlayan yegâne bir sebep olmadığını gerekçeleriyle anlattı ama önemli başka bir kapı açarak mobilize oy kavramından bahsetti. Yani bir yerde/bölgede bir partiye kullanılan toplu oylardan bahsediyoruz. Farklı düşünen tek kişinin

ve tabii ki herhangi bir sandık gönüllüsünün olmadığı köyler mesela... Bu Türkiye'de 1970'lerden bu yana incelenen bir olgu. Ortak özellikleri ise sandık gönüllülüğünün "kabaca" pek de sökmeyecek yerler olması. Büyükşehirler için sandık korumanın yolu bulundu, önemi anlaşıldı. Bu, partilere de anlatılabildi gibi gözüküyor. Ancak sandık gönüllüsü olmanın küçük yerlerde yaşamak sebebiyle daha zor olduğu ya da bu demokrasi hareketinin erişemediği yerlerde neler yapılacağı, toplu oy kullanımlarının nasıl engelleneceği önümüzdeki günlerin sorusu gibi gözüküyor. Sivil toplum elinden geleni yaptı, sıra siyasi partilerin değişim için gerçekten çalışmaya başlamasında. Hareket yine yurttaşlardan mı başlar dersiniz?

Dünyanın tek yurttaş ve gönüllü temelli "kendi demokrasini kendin yap" hareketinin hikâyesi hem ilham verici hem de güzel şeylerin zaman aldığının bir kanıtı daha. Slogansız slogan, protestosuz protesto çağında, bunlar kaybolmasına izin veremeyeceğimiz hikâyelerimiz, bakiyemiz, panzehirimiz. Sandıkları ilk kez koruyacaklara, sandıkları koruyanlardan tavsiyeler kılavuzu da kitabın sonunda...

Burada buluştuğumuza göre ortak kelimelerimiz var. *Biz, demokrasi, sandık* bunlardan bazıları. Kelimelerimizi çoğaltmak mümkün,

Hadi, konuşmaya başlayalım.

4 Ocak 2023, Beyoğlu

BİRİNCİ BÖLÜM

Kim Bu Sandıkları Koruyanlar?

“Sandıkta gönüllüyken insanların ortak paydasının sandığından daha çok olduğunu görüyorsun, Twitter’a benzemiyor”

SERCAN ÇELEBİ

7 AĞUSTOS 2018, İSTANBUL

YÜZ YÜZE GÖRÜŞME

Sercan heyecanlı, dinamik biri. Amerika’da yıllarca çalışmış, okumuş. Bu diline de düşündüklerine de yansımış, tabiri caizse “Avrupai” biri. Toplumsal olaylara ilgili olsa da, daha önce herhangi bir partiye üye olmuş değil. Hatta Türkiye siyasi partilerini yeterli bulmuyor. Ama Oy ve Ötesi’ni kurduğunda sandık gözetmenliği konusu onun için büyük bir meraka dönüşmüş. 2018’de buluştuğumuzda, her seçimde müşahitlik yapmak istediğini anlatmıştı. 2022 Aralık’ta konuştuğumuzda bu merakın değişmediğini anladım.

Öne çıkanlar

- Biz sanıyoruz ki, bir şekilde içinde bulunduğumuz dünya ve ülke böyle devam edecek ve biz onun içinde bazen sinirlensek de yine de dilediğimiz gibi yaşayabileceğiz. Halbuki karar verme süreçlerinden kendini uzaklaştırdıkça sen, haber okumadıkça, müdahil olmadıkça istediğin hayat şeklini yansıtman gitgide zorlaşacak.
- Mevcut sistemde oy vermek, A,B,C sandığına güvenmek, birilerini dinleyip karar vermek yeterli olsaydı Oy ve Ötesi’ne hiçbir zaman ihtiyaç olmazdı. Ama orada bir şey eksikti.
- Seçimden önce yapılan anketlerde seçmenlerin %70’inin sandık sonuçlarına güvenmediği ortaya çıkıyordu. Yani kazananların bile kazandıkları sisteme güvenmedikleri bir sistemden bahsediyoruz.

Oy ve Ötesi'ni Gezi'nin enerjisiyle 2013 yılı 2014'e bağlanırken kurmaya karar veren iş insanı Sercan, sandık başındaki pratiğin sosyal medyada görünenlerin ve oluşan umutsuz algının ötesinde olduğunu söylüyor. Ona göre sandık gönüllülüğü karşıt görüşten insanların karşılaşması için bir fırsat da. Oy ve Ötesi'nin varlığı kutuplaşmaya da bir tür çare olabilir mi?

Sandık güvenliği Oy ve Ötesi'nin "icadıyla" konuştuğumuz bir kavram olabilir ancak yaptıkları bir diğer şey kutuplaşmanın önünde de set oluşturabilmeleri. Çünkü sandık müşahitliği gündelik hayatta büyükşehirlerde çoktan terk ettiğimiz farklı görüşlerle karşılaşmaya olanak sağlıyor.

Gezi eylemlerinin rüzgârı yavaş yavaş evlere dağılırken sandık güvenliği hakkında eğitim vermeye başladıklarını, karşılaştıkları ilk kitlelerin %68'inin 26-45 yaş aralığındaki kadınlardan oluştuğunu anlatıyor. Bu durum kadınların sandık güvenliği konusunda daha çok kaygılı olduklarını gösteriyor. 2018'de bu röportajı yaptığımız sırada Türkiye İstanbul Sözleşmesi'nden ayrılmamıştı. Henüz nispeten parlak günlermiş.

Oy ve Ötesi sonraki yıllarda pek çok benzeri oluşumun oluşmasına da vesile oldu. Sercan yapılan işi bilgilendirme ve dengeyi sağlamak olarak tanımlıyor. Ona göre bilgilendirme konusu siyasi partilerin Oy ve Ötesi'nden sonra sandık güvenliğini daha çok ciddiye almasıyla kısmen çözülmüş olsa da, ikinci konu hâlâ bir sorun olma özelliğini taşıyor. Doğu, güneydoğu illeri, periferilerde sandık başında olan gözlemci dengesizliği, dengesizlik. Sadece tek bir partinin gözlemcisinin olduğu çok sayıda sandık var. Esas usulsüzlük riski de buralarda doğuyor. "175.000 sandığa 25.000 insan gönderemediğinde o günün akıbetiyle ilgili hiçbir fikrin olmuyor," diyor. Yani oyların %15'i.

Sercan, "Siyasi partiler düzleminde büyük majör değişiklikler olmazsa bunlar olmaya devam edecek," diyor. Yani partiler "olmadıkları yerlerde" önlem almalı.

Peki sosyal medyada yayılan ve bir elin oy pusulalarına mühür vurduğu eli gösteren videoyu hatırlıyor musunuz? Umutsuzluğa düşüren o videodan yola çıkarak sosyal medyanın bir dehliz olduğunu da konuşuyoruz. Doğrulama süzgecinden geçmeden yayılan yanıltıcı görüntülerin siyasi partilerce de doğru dürüst ele alınmadığı, zira böyle olayların doğası gereği seçim sonucunu değiştiremeyecek kadar az olduğu görüşünde. "175.000 sandığın sadece beşinde bunların yaşandığını bilsem şükür der, seçimin altına imzamı atarım ama 5.000 tanesinde yaşansa sistematik bir şey olduğu konuşulur, ortaya çıkar zaten. Bu perspektifle yola koyulmak ve böyle çalışmak zorundayız."

– 40 yaşındayım. Ben geçmişinde hiç sivil toplum tecrübesi olmayan, ilk olarak Oy ve Ötesi ile sivil toplum dünyasına adım atmış biriyim. Gezi'den sonra, Gezi'nin enerji ve rüzgârıyla, "Acaba biz bu işlere dahil olup bir fark yaratabilir miyiz?" demiş ve o süreçte çok doğru insanlarla tanışmış, olabilecek en iyi ekiple beraber Eylül 2013'te temellerini atmış biriyim. Sonra üç sene boyunca sözcülüğünü, yönetim kurulu başkanlığını yaptım.

Mesleğin nedir?

– Finans. O yüzden sivil toplumla hiç alakam yok dedim. Ben ekonomistim, üniversiteyi yurtdışında okudum ve yıllarca New York'ta çalıştım. Bildiğin takım elbise, siyah kravat... Sonra Türkiye'ye döndüm, çiftçilik yaptım ama günün sonunda sivil toplumla, kitle ya da siyasetle ilgili Oy ve Ötesi öncesinde bir yaşanmışlığım yok, sonrasında olacağından da emin değilim.

Oy ve Ötesi nereden çıktı peki?

– Gezi dememin sebebi şu: Bizim cenah yani –bizi şöyle tanımlıyorum– siyasetten bağımsız, ülkeye, dünyaya dair bek-

lentileri olan, normal yaşamak isteyen, asgari saygı, asgari özgürlük çerçevesinde yaşamak isteyen insanlar ilk kez Gezi'yle fark etti ki, bu tahayyül ettikleri hayat karar verme aşamalarına dahil olmadan öyle pek de kolay olmayacak. Gezi'nin olayı insanların sokağa dökülüp bağırıp çağırması değil, kafalarına "Biz bu işin içinde yoksak buralarda da yokuz" gibi bir algının kazınmış olmasıydı. Benim de Oy ve Ötesi sürecine başlamamın sebebi bu. Biz sanıyoruz ki, bir şekilde içinde bulunduğumuz dünya ve ülke böyle devam edecek ve biz onun içinde bazen sinirlensek de yine de dilediğimiz gibi yaşayabileceğiz. Halbuki karar verme süreçlerinden kendini uzaklaştırdıkça sen, haber okumadıkça, müdahil olmadıkça istediğin hayat şeklini yansıtman gitgide zorlaşacak. Gezi bunun dışavurumuydu. İnsanlar, "Biz de varız" demek istedi, "varız" kısmı sokakta vücut buldu, dahil olup "Biz de bir şeyler yapmak istiyoruz" kısmı da Oy ve Ötesi'nde...

Oy ve Ötesi bu yüzden sıfırdan sandık güvenliğini kuralım demedi ya da bir insan grubu yaratmadı. Orada zaten hazır bekleyen, "Bir şey yapmak istiyorum," diyen insan grupları vardı ama yapmak istdedikleri şeyin adını koyamıyorlardı. "Basit bir şeyi çözelim. Dünyayı, hukuk düzenini, doğayı kurtarmaya çalışmayalım ama basit bir şeyi çözelim," diyorlardı.

Müdahil olmaktan bahsediyorsun... Oy vermek bunun en kolay, en hızlı ve en basit biçimi mi?

– Sadece oy vermek değil aslında bahsettiğim... Ortada halihazırda kurulu, yürüyen ve bizlerin temsilî demokrasi içinde süreçlere katıldığı bir sistem var. Birileri seçim kampanyası yapıyor, insanlar bakıyor ve gidip oy kullanıyor. Müdahil olmak Gezi bağlamında, var olan sistemin çalışmadığına dair bir yargıya sahip insanların, "Biz bu sistemi nasıl iyileştirebiliriz?" ya da "Nasıl değiştirebiliriz?" refleksiyle yaptığı bir şey.

Mevcut sistemde oy vermek, A, B, C sandığına güvenmek, birilerini dinleyip karar vermek yeterli olsaydı Oy ve Ötesi'ne hiçbir zaman ihtiyaç olmazdı. Ama orada bir şey eksikti. İnsanların adını koyamadığı ama eksikliğini hissettiği şeyin ismini biz koyduk: Sandık güvenliği. Çünkü her seçimden sonra bu konuşulur. Bir yerlerde çuvallar bulunur, içlerinden oy pusulaları çıkar filan... Seçimden önce yapılan anketlerde seçmenlerin %70'inin sandık sonuçlarına güvenmediği ortaya çıkıyordu. Yani kazananların bile kazandıkları sisteme güvenmedikleri bir sistemden bahsediyoruz. Dolayısıyla değişim arzusunu sandık güvenliği bağlamında beraber çözmeyi önerdik. Bu bütün sorunu çözmeyecek farkındayız, ama bir adımdır. Bu adımla kendine ve etrafına bir şeylerin çözülebildiğini gösterirsin.

Burada iki neden var. Birincisi, sandık güvenliği gibi büyük ve ulaşılamayan bir şeyi alıp, "Bak abi, yaptık," diyebilirsin. İkincisi de, fiziksel olarak organize olmayı öğrenirsin, tek başına olmadığını görürsün. Telefon defterinde beş kişi daha olur seninle beraber hareket etmek isteyen ve bugün sandık güvenliği ile ilgilenirsin, yarın bambaşka bir şey. Ama günün sonunda fiziksel olarak birlikte bir şey yapabilme yetisi kazanabilirsin. Bu iki nedenle çıktı ortaya sandık görevliliği. Yani akut bir sandık güvenliği sorununu partiler üstü bir yapıda çözelim ve insanlara burada düzeltilebilecek bir şey olduğunu ve çözüm üretilebildiğini gösterelim.

Diğer taraftan Gezi'nin saman alevi gibi parlayan enerjisinin saman alevi gibi sönmeyip en azından kendisini sürdürebilir bir yapıya bırakmasını istedik. Oy ve Ötesi'nin altında ya da dışında, hiç fark etmez. Ama o dikey hiyerarşide insanlar birbirini bulsun ve yarın öbür gün sosyal fayda sağlamayı sürdürmek isteyen insanların bir yapısı olsun istedik. Konudan sapıyorum ama bir parantez açmak isterim. İnsanların bir şeyle ilgili huzursuz hissetmesi ve onunla ilgili ak-

siyona geçmesi arasında çok yüksek bir duvar var. Sosyal medyanın bu kadar hızlı yayılmasının sebebi çok ufak bir şey yaparak sanki aksiyona geçiyormuş hissi vermesi. Halbuki gerçek anlamda fark yaratmak, gidip sandık güvenliği yapmak, gidip bir yerde aktivistlik yapmak, gidip sokak hayvanlarının haklarına sahip çıkmak yani fiziksel bir şey yapmak o kadar yüksek bir duvarın sonunda oluyor ki, o duvarı herkes aşamıyor.

O uçurumun yüksek, tuğlanın büyük görünmesinin en büyük sebebi insanların kendisini yalnız hissetmesi. "Ben gitsem kim gelecek ki, tek başıma orada uğraşırım," diyor. Oy ve Ötesi bu mazereti insanlardan alıyor çünkü artık biliyor ki bir gün sandık görevlisi olduysa en azından kendi okulundaki sandık gönüllüleri kadar insan var etrafında ya da okul sorumluluğu yaptıysa en azından kendi ilçesindeki kadar okul sorumlusu var etrafta. "Ara sor Seçil'i, Sercan'ı, Mehmet'i ara" var artık o insanın dünyasında. İnsanlar şuna hazır hissediyor: "Ben sandık güvenliği konusunda huzursuzum ve bu huzursuz olduğum şey hakkında bir şeyler yapmaya hazırım. Fiziksel olarak sabahın köründe kalkıp bilmediğim risklerle dolu bir yerlere gitmeye hazırım." Oy ve Ötesi'nin en önemli filtresi bu aslında. O filtreden geçmiş insanları birbiriyle tanıştırdı.

Biz seninle "Türkiye kurtulsun" etiketiyle beş milyon tweet atabiliriz ama bunun için hayatından maddi manevi feragat etmelerini isteyip, kaç insanı bir yere getirebiliriz? İşte o yüksek duvar içinden en azından yalnızlık handikapını alırsan işi kolaylaştırıyorsun. Yaptığımız da bu.

Gezi'den önce toplumsal mücadelelerle ilgili miydin?

– Hiçbir parti üyeliğim yoktu ama tabii ki her şeyi takip ediyordum. Sonuçta siyasi görüşü olan bir aileden geliyorum. Ama siyasi parti kurgusuna inanmadığım ve kurgu-

ların bugünün ihtiyaçlarına cevap olamayacağını bildiğim için, hatta bugün olanların sebeplerinin siyaset kurgusu olduğunu düşündüğüm için ne mevcut siyasi partilerde üyeliğim var ne de bundan sonra olacak.

2013'te Oy ve Ötesi nasıl başladı? İnsanları mı topladınız?

– Bu süreci üç adımda anlatırdım, bir tanesi planlanma.

Hedefler iki bacak demiştim. Biri insanlara büyük sorunlar dünyası içinden çözülebilecek bir sorunu seçmek. Çünkü bugün, "Memlekette ne yanlıştır?" diye sorsak yukarıdan aşağıya ferman dizerler sana. O fermanın içinden çözülebilecek bir şey seçmemiz gerekiyordu. Bir grup insanı bir araya getirdiğimizde sandık güvenliği gibi somut ve çözülebilir ve çözüldüğü de ölçülebilir bir şey seçmeliydik.

İkinci bacağında da insanları bir araya getirdiğimiz bu organizasyonun hayatına kalıcı olarak devam edebilmesi gerekiyordu. Çünkü "Geldik, bitti, hop eve gidiyoruz" gibi bir şey olmamalıydı. Gezi'nin en büyük risklerinden biri de buydu çünkü. Şevkle sokağa çıkan insanların büyük çoğunluğu çıktıkları güne göre daha büyük umutsuzlukla geri döndü. Bunu engelleyecek şey fiziksel organizasyonu kurmaktı ve planlama aşaması da bu iki bacak etrafında gelişti.

Yani "Ne yapacağız, hedefi ne olacak, nerelerde, nasıl bir organizasyon?" gibi sorulara yanıt verecek bu iki hedefle kuruldu. 2013'te insanlar sokaktan geri çekildikten sonra, herhalde Ağustos, Eylül gibi başladık çalışmaya. Bunu yapan da o an bu işe yeteri kadar vakit ayırabilecek olan sekiz kişilik bir gruptuk.

Bu kişiler yakın arkadaşların mı?

– İkisi yakın arkadaşımdı ve geri kalanlar, "Sen de gel, sen de gel," diye çağırdığımız insanlardı. Ama şans dediğim buydu zaten. O kadar doğru insanlar bir araya geldi ki! Ki doğ-

ru benim için niyet ve beceri anlamında iki eksenli. Hepimiz farklı geçmişlerden geliyorduk, hepimizin masaya koyabilecekleri farklıydı, hepimiz doğru niyetteydik, yani "nemalanalım" diyen insan yoktu aramızda. Dolayısıyla bu grup doğru bir şekilde bir araya geldiği için, kar topuvari etrafına topladığı insanlarla buluştu.

Planlamanın ikinci adımı insan toplamaya başlamaktı. Bunu yapmamız gerektiğini biliyorduk ama önümüzdeki ilk seçim Mart 2014 yerel seçimleriydi galiba, İstanbul'da 33.000 sandık, 39 ilçe vardı. "Haydi bakalım 39 ilçe sorumlusu bulabiliyor muyuz?" diyerek başladık.

Lise sınıf arkadaşlarından tut da akrabalara, meslektaşlara sorduk, derken yavaş yavaş pişmeye başladı. Yani birinci adım organik olarak planlama, ikinci adım ise insan bulmaktı. İnsan bulma aşaması da planlamanın bir testiydi. Çünkü biz daha birinci çemberimizi sandık güvenliğine ikna edemeseydik eğer, demek ki teoride düşündüğümüz yapı ve hedef doğru olmayacak diyecektik. Ama bulduk!

Üçüncü aşama da icraydı. Yani 39 ilçe sorumlusu bulup iş basına yansımaya başladıktan sonra, kalabalık toplanınca o eğri yükseldi. İnsanların, basının, duyanların, "Acaba yapsam mı yapmasam mı?" diyenlerin bir kırılma noktası vardı. Aralık'ta Oy ve Ötesi'ni ilan ettik, hedefimizi, kaç kişiye ihtiyaç duyduğumuzu açıkladık. Çok basit, sıfır bütçeli ve yarın öbür gün konuşulmasın diye kimseden beş kuruş para da almayıp her şeyi cebimizden karşıladık. Ve oradaki asıl maliyet emek. Ocak ayında 300-500 kişiyken, Mart ayında 35.000 kişi olduk.

Şaşırdınız mı bu kalabalığa?

– Umduğumuz şeyin gerçekleşmesi gibi bir histi. Ben talep çok yoğun olduğu için Hilton'da biner kişilik saat 18.00-20.00 ve 20.00-22.00 arası iki eğitim vermiştim. Düşünse-

ne, konu sandık güvenliği! Düğün yapsak 2.000 kişiyi toplayamayız ama sandık güvenliği gibi dünyanın en sıkıcı konusunu insanlar işi gücü bırakarak hafta içi, iş çıkışı iki saat dinlemeye geldiler ve talep fazlalığından bunu iki kez yapmak zorunda kaldık. İnsanları fiziksel olarak bir arada gördüğüm anda, "Bu iş oldu," dedim, çünkü telefonuma gelen aslansın, kaplansın mesajlarını görmek bana gerçekçi gelmiyordu. Eğer insanlar evinden çıkıp, koltuğundan kalkıp bir yere gidiyorsa, sonrası kutlamadır.

Nasıl bir kitleydi eğitime gelenler?

– Kitleyi anlamak zor ama birkaç istatistik verebilirim. 30 Mart 2014 yerel seçimlerinden sonra bir anket yaptık, grubun üçte ikisi 26-45 yaş aralığında ve yaklaşık %68'i kadındı. Yani Oy ve Ötesi'nin ilk bayrak taşıyıcıları kadınlardı. Organizasyonlar İstanbul yoğunluklu sürdüğü için bu bulgular devam etti.

26-45 yaş ve kadınların şöyle bir ortak özelliği var: kaygı. Çünkü kadınların toplumsal olarak aşağı çekildiği bir zamandan bahsediyoruz. Ekonomik olarak düşününce de Türkiye'de bir hayat kurmaya kalkarsan, bu da diğer kaygılardan. İlk eğitim verdiğimiz insanlar ağırlıkla ülkenin bir sonraki adımıyla ilgili kaygı duyup, bu adıma dahil olmak isteyenlerdi. Organizasyonun içinde tabii ki bir muhaliflik duygusu vardı ama kesinlikle dominant bir siyaset yoktu. Ak Parti karşıtı olduğu kadar CHP karşıtı da, HDP karşıtı olduğu kadar MHP karşıtı olan da bir insan grubuydu.

Organizasyonlarda ilk hedefimiz insanları dikey bir kutu içine yerleştirmek olur, gelen insanların neci olduğunu sorarız. Bu organizasyonun o dikey yapıların hiçbirine girmeyen, tamamen yatay kaplarla dolu olduğunu gördük.

Anlatırken hep "değerler ekseni" diyerek anlattım ben, şeffaflık ve adalet etrafında bir araya gelelim dedik. "Oyunu

koru, bunun bize uzun vadede faydası olacak, merak etme" hikâyesine inandı insanlar.

İnsanlarla seçim sonrasında sandık günüyle ilgili konuştuğumuzda en çok gurur duyulan ve en çok anlatmak istedikleri anlar karşı durduğu partinin oyunu kurtardıkları anlardı, onunla böbürleniyordu yani. "Ben şöyle savaştım, böyle çaldırmadım" değil, "Bilmem kimin oyunu çalıyorlardı ona da karşı çıktım, siyasi görüşümle değil değerimle adilim," diyorlardı. Hakikaten organizasyonda yansıtmaya ve anlatmaya çalıştığımız kültür buydu. Hiç unutmuyorum, Batman'da 600 kişiye sandık müşahitliği eğitimi verdim ve ilçe sorumlumuz bir sonraki eğitimi kendisi verirken bana videolarını gönderdi. Bu kültürle, siyasetler üzeri olduğumuzu, değerler ekseninde bir araya geldiğimizi, başkasının oyunu savunacağımızı takır takır anlatıyordu. O genç kadın ve insanların gözleri parlıyordu. Sonra diğer seçimlerde önce İstanbul, sonra 6 il sonra da 46 ile yayıldı.

Bu düşünce yapısı, hayata yaklaşma tarzı Oy ve Ötesi'nin başarısının temeliydi. Çünkü artık arkaik, eskimiş yapılara gitmek istemeyenler yeni olanın etrafında toplandı. Bu 150.000 (2018 rakamı, sonra bu sayı arttı) kişinin bir araya gelmesinin sebebi ve aynı zamanda da yarattığı mirası oldu.

Peki şimdi Oy ve Ötesi'ni nasıl değerlendiriyorsun?

– Aralık 2013'te başladık ve Mart'ta seçim oldu ve dernek kurduktan sonra başkanlığını 1,5 yıl yürütüp devrettim. Benden sonra üçüncü yönetim geldi. Hâlâ arkadaşlık, dostluk çerçevesinde etraflarındayım. Hareket kendi mikro liderlerini yarattı. Önceki seçimde sandık başkanı olan şimdi okul başkanı, gibi. Bir de CHPvari gölge liderlik yapan ve herkesin önünü kapatan liderler olmadığımız için, kurucular olarak herkesin yolunu açtık. Şimdi doğal seyrinde, liderlik seçimini yapa yapa devam ediyorlar.

24 Haziran 2018 Türkiye Genel Seçimleri'nde tüm Türkiye'de organize olmak üzere yola çıktılar ama yönlendirme yaptılar. Biz biriken tecrübelerimizle zaten hangi sandıkta sorun olabileceğini, hangi sandıkta sivil gözlemciliğin daha çok fark yaratabileceğini görüyoruz. Zaten sandık başında bir denge varsa yani siyasi partiler temsilci gönderiyorsa orada bir kişinin daha olması çok şeyi değiştirmiyor, denge olmayan sandıklara yönelmek gerekiyor. Yani A, B, C partisinin domine ettiği bölgelere odaklanmak. Oy ve Ötesi de 24 Haziran seçimlerinde ona göre bir ihtiyaç haritası çıkararak, gönüllü yönlendirilmesi gereken yerleri listeledi. Bütün Türkiye'de de organize olarak kimseye de kapısını kapatmadı. "İsterseniz gelin Şişli'de müşahitlik yapın ama asıl sizin Sancaktepe'de olmanız lazım," dedi.[1]

Başkanlık referandumunda neden sahada yoktu?

– Onu yönetim kurulu ile konuşursanız daha iyi olur, tartışması uzun uzun yapıldı. Benim perspektifim doğru bir adım attıkları yönünde çünkü organizasyon bir sayının üzerine çıktığında yöneticilerin, "Şu kadar insanı bir araya getirdik," diye böbürlenmesindense, güvenlik ve huzuru sağlama önceliği var. Yönetim güvenlik ve huzuru içine sinecek şekilde sağlayamadığında, yapıyla ilgili endişeleri varsa bu boyuttaki organizasyonu bir yere doğru hareket ettiremezsin.

24 Haziran'da yönlendirme yapılıyor kritik bir şekilde. Bu endişenin de gittikçe daha fazla su yüzüne çıktığını gösteriyor. Katılır mısın?

---

1 Buna "Gönüllü Saha Organizasyonu" ismi verildi. Açık Radyo'da Gürhan Ertür'ün hazırladığı Altın Saatler programında yapılan detaylı bir röportaj: "Oy ve Ötesi: 24 Haziran seçimi gönüllü saha organizasyonu deneyimi", https://acikradyo.com.tr/altin-saatler/oy-ve-otesi-24-haziran-secimi-gonullu-saha-organizasyonu-deneyimi (erişim 30 Kasım 2022).

– Bir adım geriye gidelim. "*Köpek* insanı ısırırsa haber olmaz, insan köpeği ısırırsa haber olur" dünyanın en harika atasözü.

Türkiye'de özellikle sandık güvenliği konusundaki haberler arka planı araştırılmadan verildiği, sosyal medyada yayılan haberler de doğrulama sürecine tabii olmadığı için, ülkenin gerçeği olmayan durumlar gerçek gibi aktarılıyor. Bunun en iyi örneği birinin tak, tak, tak diye bütün oy pusulalarını mühürlediği videolardır.

Korkunç ve kesinlikle yaşanmaması lazım ama 175.000 sandık var Türkiye'de, milyonlarca insan o gün görev alıyor. Sadece devlet 500.000 kişiyi görevlendiriyor, siyasi partiler bir buçuk milyona yakın kişiyi görevlendiriyor. O iki milyon kişinin içinde hangi suçu ararsan ara, –hırsızlık, pedofili, naylon faturacılık vs.– istatistiksel olarak arada mutlaka videosu çekilecek insanlar çıkıyor. Sandık güvenliği ile ilgili temel iki sorun var. Birincisi bilinçsizlik. Yani o gün orada ne yapılacağının bilinmemesi. İkincisi ise sandık başında siyasi görüş dengesizliği olması, bunun kötü niyet için kullanılması. Oy ve Ötesi de bu iki şeye çözüm oluyor.

Sandık başı için insanları eğitiyor. Artık yasayı biliyorsun, dolayısıyla ağırlığını koy ve bunu yaparken de dayanağın hukuk olsun. İkincisi ise denge. Denge yoksa, bir siyasi parti ortamı domine ediyor, yüksek ses çıkararak kazanmaya çalışıyorsa, sen orada bağımsız olarak denge unsuru ol.

Bilmemek konusunda çok sorunumuz kalmadı çünkü sadece Oy ve Ötesi'nin mutfağından 160.000 kişi geçti Türkiye'de. Bence Yüksek Seçim Kurulu ve siyasi partiler çok daha iyi çalışmaya başladı, görevlendirdikleri insanları da çok daha iyi eğitimlerden geçiriyorlar. Çünkü iplik pazara çıktı. Kimsenin görmediğini on binlerce insan gördüğünde, "Abicim siz bugüne kadar ne yapıyordunuz?" dedi insanlar. Dolayısıyla o kurumlar da artık daha iyi işlemeye başladı.

Ama ikinci konu ile ilgili sorunlar sürüyor. Doğu Anadolu'nun bazı yerlerinde, büyükşehir periferlerinde hâlâ sandık başına insan gönderemeyen siyasi partiler var. Bu olduğunda, yani 175.000 sandığın 25.000'ine insan gönderemediğinde, o günün akıbetiyle ilgili hiçbir fikrin olmuyor. Oyun çalındı mı, çalınmadı mı? Sana atılan oy başkasına yazıldı mı? Bilmiyorsun. Bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olmaya çok meyilli bir toplum olduğumuz için başlıyorlar anlatmaya. Biz seçimlerde sürekli ve maalesef bunu yaşıyoruz. Sürekli organize olamadıkları ve bütün resme hakim olamadıkları için, hakim olamadıkları kısmı ile ilgili olarak varsayımda bulunuyorlar.

Sayısal olarak çok düşük olsa da birilerinin oy pusulalarını mühürlediği videolardaki gibi durumları ülkenin gerçeğiymiş gibi yaymaya çalışıyorlar. Zaten bunu duymaya hazır ve duymayı da arzu eden geniş bir insan grubu olduğu için bu kolay oluyor.

Esas sorun nedir?

– Mühürsüz oyların sayılması hukuki açıdan fecaattir ama seçim sonuçlarına etkisi tartışılabilir. Birinin blok halinde oy kullanması hukuki açıdan fecaattir ve bence o ülke açısından yüz karasıdır ama seçim sonuçlarına etkisi o kadar minimaldir ki konuşmaya bile değmez. Burada asıl sonuca etki edecek olay 175.000 sandığın içindeki herhangi bir farklı partinin temsilci ya da gözlemcisinin yer alamadığı 25.000 sandığa ne olduğu. Bunu Oy ve Ötesi ile siyasi partiler dahil hiç kimse bilmiyor. Siyasi partilerin aksine Oy ve Ötesi bu sandıklarla ilgili hiçbir varsayımda bulunmadı, bulunmayacak. Temsilci ya da kimsenin gidemediği yerlerden bahsediyorum.

Her seçimde bu oluyor ve siyasi partiler düzleminde büyük majör değişiklikler olmazsa bunlar olmaya devam ede-

cek. İnsan gönderememenin sebepleri: Orada seçmen yok dolayısıyla kimse senin sandığın için gönüllü de değil. Başka yerlerden kalkıp gidecek kadar da motive etmiyorsun insanları. İnsanın pazar günü kalkıp bir yerden başka bir yere gitmesi için senin adayına ve kazanacağına inanıyor olması lazım.

Sandık başında farklı partilerden temsilcilerin olmadığı, dengenin olmadığı, böylece ne yaşandığını bilmediğimiz periferi ve Doğu, Güneydoğu illeri seçim günüyle ilgili en büyük sorun. Çünkü belki gerçekten de çalıyorlar oyları, oralarda ne olduğunu bilmiyoruz.

Şanlıurfa'da HDP'nin de gidemediği/giremediği köyler oldu. Öte yandan burada öğlen 12'de oy verme işlemi sona erdi. 25.000 sandık oyların ne kadarını etkiler?

– Doğrudan orantılayabilirsin, 25 bölü 175 dediğinde yaklaşık %15'i. İkisini birbirinden ayırmak şart. Sandık müşahidinin gidip dayak yediği ve alana dönmediği sandık sayısı 25.000 değil. Birilerinin giremeyeceği, birilerinin girdiğinde dayak yiyip çıkacağı sandık olacak ama doğru iletişimle başından atılacağımız sandık sayısının 25.000 içinde çok çok az olduğunu düşünüyorum, hatta buna neredeyse eminim. Bunlar yaşandığı zaman haber oluyor işte. Saydığında 22 tane bile fazla, ama 5 tane olması doğal. Günün sonunda herkes gergin ve gergin insanlarla iş yapıyorsun. Yani o gerginliğin içinden bu örneklerin çıkması doğal. 175.000 sandığın sadece beşinde bunların yaşandığını bilsem şükür der, seçimin altına imzamı atarım ama 5.000 tanesinde yaşansa sistematik bir şey olduğu konuşulur, ortaya çıkar zaten. Bu perspektifle yola koyulmak ve böyle çalışmak zorundayız.

25.000 sandık gerçek bir rakam mı?

– Oy ve Ötesi pek çok raporunda[2] sıcaklık haritası yayımladı. Seçimler arasında garip oy değişimleri olan yerlere baktılar ve bütün siyasi partilere nerelere insan gönderdiklerini sordular. Bu sandıklara da kimsenin insan gönderemediğini öğrendiler, buralarda dengeleyici gönüllülere ihtiyaç duyulduğunu açıkladılar.

Muhalifler referandumdan sonra Yüksek Seçim Kurulu'nun mühürsüz oyları geçerli sayması ile kaybettiklerini düşündü. Evet, YSK dünyanın en saçma şeyini yaptı çünkü varlık amacı zaten seçim kanununun uygulanması olan bu kurum seçim gününde seçim kanununa aykırı karar verdi. Ben o gün Gaziosmanpaşa'da bir okulda sandık müşahidiydim. Oy pusulalarını o kadar ince yapmışlardı ki biz bile sabah tereddüt ettik mühürlemek konusunda, çünkü arkasına mührü vurduğun zaman önüne geçiyordu ve adama verdiğin pusula sanki işaretlenmiş gibi oluyordu. Sonra ne olur ne olmaz diyerek mühürlemeye karar verdik. Yani eminim ki bir sürü sandıkta birbirine yapışmasın diye mühür vurulmadı. Sonra baktılar ki bir sürü yerden şikâyet geliyor, "Bu mühürsüz," diye, ya seçimi iptal edeceklerdi ya da böyle bir karar vereceklerdi.

Gerçek sorunu anlamaya enerjisi olmayan insanın eline gerekçeyi verdiğinde siyasi parti başkanı da çıkıp, "Biz 25.000 sandığa insan gönderemedik, o yüzden ne olduğunu bilmiyoruz. YSK, mühürsüz oy filan derken kaybettik. Biz insanları sandıkta görevli olmaya motive edemedik," demiyor ki.

Siyaset bu seviyede iken insan magazin arıyor. Ben, "Aslında 25.000 sandıkta gözetmen olmayınca denge olmuyor,

---

2 Oy ve Ötesi 2014 yılından bu yana katıldığı tüm seçimlerin raporunu internet sitesinde yayımlıyor. https://oyveotesi.org/secim_raporlari/ (erişim 30 Kasım 2022).

mühürlü oy kullanan, başkasının yerine oy kullanan sayısı bir elin parmaklarını geçmez..." derken, ikinci cümleye geçemiyorum bile. Çünkü bu bir savaş meselesi ve bu savaşın kaybedilmesi için çok basit bir çözüm arıyor.

Buradan kutuplaşmaya da geliyoruz. Bu bahsettiğimiz seçim gerginliği de buradan kaynaklanıyor. Oy ve Ötesi de dengeleyiciliği ile yatıştırıcı gibi.

– Aynen. Kazananın da kaybedenin de kafasının çok net olması gereken bir konuda partizanlaşmadan, radikalleşmeden veriye ve gerçeklere dayalı bir şekilde tartışılması gerekiyor. Bunun dışında insan hikâyelerinde olabildiği kadar çok gönüllü ile konuşursun, özellikle ilk seçimlerde sandığı korumaya gidenlerden belki onundan dokuzu tedirgindi. Ne yaşayacağını bilmeden, hayatında belki de ilk defa karşıt görüşten ya da siyasi görüşünü bilmediği insanlarla bir gün geçirmek zorunda kaldı seçimlerde. Ben böyle insanlarla ne kadar vakit geçiriyorum?

Sandık gününün şöyle bir özelliği var. Sen nasıl biri olursan ol, siyasi görüşün ne olursa olsun, o gün 12 saat seve seve o sınıfta duracaksın, o sorunu çözeceksin ve o oy kullanma işlemi olacak. Dolayısıyla ilk defa o sandığa giden bir sürü insan bu mecburiyetle karşılaştı ve bu deneyimi yaşayanların bir kısmı sandıktan pozitif anlamda çok şaşırarak ayrıldı. "Hiçbir şey yokmuş ki, normal insanmış bunlar," dediler.

Ne selfiler çektiler, ne yemeklere gittiler, beraber kutladılar! Ne hacılarla janjanlar beraber takıldı. Orada bir anda insan, insanla tanıştı. Çünkü şu an Ak Parti seçmeni olmayan biri partiye dair bilgileri nereden öğreniyor, haberleri nereden alıyor? Ak Parti'nin yüzü olan Recep Tayyip Erdoğan'dan. Bu adam bağıran, çağıran, radikalleştiren, ötekileştiren biri. Bu sende istesen de istemesen de bir Ak Parti seçmeni algısı yaratıyor. Ama oradaki blok, yani bu ülkenin ya-

rısı o kadar ayrı telden çalan insanlardan oluşuyor ki! Onların da çoğunluğu o partinin yüzü olan insanlar değil. Hatta ortak olduğumuzu düşündüğümüz insanlardan çok daha yakınlar.

Sosyal medyanın da yaptığı en iyi şey kümeleri bir arada tutmak. Sana sadece senin aklına yatacak olan şeyleri gösteriyor, siyaset de zaten bunun için var. Dolayısıyla insanlar hiçbir zaman birbirlerine gerçekten dokunmuyorlar. Sandık günü bunu belki de kırdığı tek yer. Orada aynı konuya bakarak iletişim kurmak, aynı sorunu çözmek, orta yolu bulmak, bazen diş göstererek, bazen sevgiyle, saygıyla, bazen abi, abla, evladım diyerek işi çözmek zorundasın. Ve ben biliyorum ki oraya giden insanların çok büyük kısmı bu işten pozitif anlamda şaşırarak döndüler. Canavar gibi hallettiler, bir sonraki seçime haberleşerek gittiler.

Bunların sebebi bu kadar çok seçim yaşamak bile olabilir belki.

– Keşke insanların üzerinde seçimin gerginliği ve ekonomik maliyeti bu kadar yüksek bir şey olmasa da bir araya gelmelerine vesile olan şeyde insanlar aynı şekilde bir araya gelebilse, keşke böyle platformlar olabilse! Abidik gubidik kıraathaneler yapmak yerine sivil topluma keşke biraz daha yatırım yapılabilse de seçim gibi ortak payda olacak bir yerde insanlar buluşmak için bir araya gelse, seçim olmasa.

Son seçimlerde sandık müşahitliği yaptın mı? Yapmaya devam edecek misin?

– Evet yaptım ve yapmaya devam edeceğim, çünkü bence keyifli bir şey. Gerçekten o günü orada yaşamak bana bir sürü şey katıyor. Maliyeti çok düşük, özellikle kazanmaya inanan bir aday çıkarsa ortaya, daha büyük bir şevkle giderim. Bu o bütün seçim günü içinde o kadar ufak bir şey ki. Za-

ten duygusal bağım ve sorumluluğum var ve o bağlılık Oy ve Ötesi bitmeden bitmeyecek. Ben ya merkezde ya da bir yerlerde sandık başında olurum.

Ben en son Gaziosmanpaşa'da herhalde %40 HDP %60 Ak Parti'nin hakim olduğu bir yerdeydim. O günün nasıl geçebileceğini, insanların ortak paydasının sandığından daha fazla olabileceğini, radikallik denen şeyin Twitter'da gözükenin bin kat altında olduğunu görüyorsun. İnsanların esas derdinin ortak olduğunu, kimsenin böyle kavgalarla birbirinden ayrılmadığını, gerçek ihtiyaçları olduğunu görüyorsun. Biraz ayaklarını yere bastırıyor bana kalırsa sandık gözlemciliği.

Oy ve Ötesi: Sandıktan aşka varan bir demokrasi gönüllülüğü

AHU SUN - ERTİM ORKUN

17 ARALIK 2022, İSTANBUL

VİDEO GÖRÜŞME

Oy ve Ötesi'nin yedi kişilik yönetim kurulunun iki üyesi Ahu ve Ertim'le buluşmak üzere en az bir ay boyunca randevulaştık. Özellikle son zamanlarda saha organizasyonuna çalıştıkları için çok yoğunlar. İletişim, hukukçular, eğitimler... İş listeleri uzun ama nihayet karşımdalar. 2014'te 8 kişi başlayan yol, 2022 Aralık itibariyle 220.000 gönüllüde.

Öne çıkanlar

- Bugün partilerin sandıkları doldurmak için büyük bir çaba sarf ettiğini görüyoruz. Halbuki kişi gönüllü olduğunda sabahtan akşama kadar canla başla çalışıyor, partili çalışanın ürettiği faydadan çok daha fazlasını üretiyor.
- Şimdiye kadar olan gönüllü profilimize dışarıdan bakınca, muhalif duran kesim vardı, doğru. Ama özellikle son iki seçimde organizasyona dahil olmasa da eğitimlerimizden faydalanan, katılan çok sayıda muhafazakâr insan da olmaya başladı.
- İşleyen büyük demokrasilerde de Oy ve Ötesi gibi organizasyonlar var. Ama bizimki gibi 60-65.000 kişiye ulaşan boyutlarda değil, bin kişiyle yapıyorlar bunu, istatistiki veri topluyorlar, gözlemleyip rapor hazırlıyorlar. Hiçbir partiye mensup olmayan, birinin gönüllü olarak orada olup günü yorumlaması, bu ülkenin demokrasisine daha fazlasını katacak bir aksiyondur.

Yaptıkları işi teoride "Türkiye'de katılımcı demokrasi anlayışının yerleşmesine yönelik projeler yapmak ve bunu yaparken toplumun farklı kesimlerinden, farklı inanç ve görüşlere sahip kişileri bir araya getirerek tek bir amaç uğruna çalışılmasını sağlamak"[1] olarak açıklıyorlar. Pratikte sandık gönüllüsü olup, seçim günü gözlemci oluyorsunuz. Amaç demokrasiye doğrudan katılımı sağlayan araçlardan biri olan seçim ve seçim sonrası süreçlerin usulünce ve yasaya uygun ilerlemesini izlemek. Bağımsızlık en büyük kozları.

47 yaşındaki Ahu iletişimden sorumlu yönetim kurulu üyesi ve bir sinemacı. 44 yaşındaki Ertim ise uçak uzay mühendisi, derneğin başkanlık koltuğunda. Oy ve Ötesi faaliyetlerini bir süredir dernek çatısı altında yürütüyor ve herkes gönüllü. Bu da kişilerin günlük mesaisinden sonra bir süre de Oy ve Ötesi için çalışması anlamına geliyor. Yani bugünlerde aramızda gününün yarısını sandık güvenliği konusuna ayırmış çok sayıda insan var. Bu çabanın yarattığı bir etki de var tabii. Kitap için buluştuğum çoğu sandık gönüllüsünün hikâyesinin içinde tek cümle de olsa Oy ve Ötesi ismi geçiyor, geçecek. Siz de fark edeceksiniz.

Ekip biraz yaptıkları işi ama daha çok neden böylesi bir gönüllülüğün içinde olduklarını anlatacak. Sercan'dan sonraya eklediğimiz bu söyleşi, aradan geçen zamana rağmen Oy ve Ötesi'nin temelinde olan "birbiriyle/karşı mahalleyle tanışmak" kavramının eksilmediğinin de bir göstergesi bana kalırsa.

Bu seçimler için çağrılarından biri gönüllülerin yaş ortalamasını "düşürmek" için ilk kez oy kullanacak Z kuşağı sandık gönüllülerini de aralarına bekliyor olmaları. Ve bir eğlenceli gerçek demokrasi denince akla gelen ilk ülkelerden biri olan İsveç'te bazı sivil toplum örgütleri Oy ve Ötesi gibi bir organizasyonun kendi ülkelerinde de olması gerektiğini savunuyor. Ge-

1 Oy ve Ötesi'nin resmî internet sitesi'nden alıntı. https://archive.md/wip/fz2fH, (erişim 12 Aralık 2022).

rekçeleri ise partilerden bağımsız, sandık/oy yani halk iradesinin yönetime yansıması için bu tür gönüllü gözlemcilerin gerekli olması. Aslında bu açıdan kıskanılıyor muyuz bilemeyiz ama dünyada tekiz, Oy ve Ötesi'nin benzeri yok.

2023 seçimleri için yapılarındaki bir değişiklik tarafsızlık yerine "demokrasiden tarafız" cümlesini koymaları. Oy ve Ötesi siyasetin içinde var olan her rengi görmek, kapsamak ve ona göre şekil almak zorunda olduğunu hissediyor. Hatta pozitif bir bakış açısıyla kutuplaşmayı da Türkiye'nin gelişim sürecinin bir parçası olarak görüyor. Hadi son bir pozitif haber daha: Oy ve Ötesi gönüllüsü iken sandık başında tanışıp evlenenler dahi var. Belki böylece demokrasi evde başlar.

Oy ve Ötesi işe yarıyor mu Ertim?

– **Ertim:** Evet yarıyor. (Gülüşmeler.) Çok kısa bir cevap oldu... Bence partiler sandıkta olmayı ve yaklaşımı bizden öğrendi. Bu anlamda hâlâ partilerin tam yapamadığını yapmaya katkıda bulunuyor.

Türkiye'de siyasi partiler başta olmak üzere herkesin bilinç seviyesini arttırdı. Sandıktan aldığımız sayılardan ziyade bakılacak en önemli katkısı bu. İşin oy vermekle bitmediğini, devamının olduğunu ve toplumsal olarak yaklaşmak gerektiğini gösterdi.

Bugün partilerin sandıkları doldurmak için büyük bir çaba sarf ettiğini, seçim güvenliğine büyük özen gösterdiklerini görüyoruz. Daha önce sarf etmedikleri bir çaba fakat bunu gönüllülük temelinde değil, partinin verdiği görevi yerine getirmek üzere yapıyorlar. Halbuki kişi gönüllü olduğunda sabahtan partili çalışanın ürettiği faydadan çok daha fazlasını üretiyor. Bunun ana sebebi gönüllülük... Oradaki insanın gönlünün bunu yapmaya yatkın olması, zorlayarak ya da birinin ricası ile değil kendi arzusuyla yapması la-

zım. Çünkü pazar sabahı 5.30'da kalkmak, sandığa gelmek, bütün gün orada çalışıp akşam 9-10'a kadar sayım yapıp torbaları hazırlamak zor bir şey...

– **Ahu:** Bambaşka bir enerji gerektiriyor sandık. Gündelik hayatta da asla bir araya gelmeyecek farklı görüşten insanlar bir yasa çerçevesinde, aynı ortak bölende, aynı amaç için buluşuyor.

Gönüllü kitlenizde farklı partilerden insanlar var mı yoksa ağırlıkla CHP'lilerle mi karşılaşıyorsunuz?

– **Ertim:** İktidardan çok az insan gönüllümüz oluyor, açık söyleyeyim. Oranı %5'in altındadır. Merak ettiği için gelenler oluyor. Ayrıca sadece CHP'li bir kitlemiz var diyemeyiz çünkü İyi Parti'den de insan geliyor, Zafer Partisi ya da İşçi Partisi taraftarı olabilecek insan da. Siyasi görüşten bağımsız bir platform olduğumuz için insanlar belirli bir ortak amaç için toplanıyorlar ve amaç o gün sandığın ve oy verme sürecinin güvenli olması.

– **Ahu:** Hayır, odağımız CHP seçmeni değil ama sorun Türkiye'nin sivil toplum ve gönüllülük anlayışı ile ilgili. Bizde sivil toplum ve gönüllülük kavramı henüz yeni oturuyor. Dolayısıyla sahada tarafsız ve herkese eşit uzaklıkta dursak dahi genelde sivil toplum faaliyetine katılan kişiler sistemde bir sıkıntı gördükleri için ya bunu ikâme etme kaygısıyla ya da buna karşı durmak için bir harekete dahil olmaya çalışıyor.

Şimdiye kadarki gönüllülerimizde dışarıdan bakınca muhalif duran kesim vardı, doğru. Ama özellikle son iki seçimde organizasyona dahil olmasa da, eğitimlerimizden faydalanan, katılan çok insan olmaya başladı, yani en azından eğitim yelpazemiz genişledi. Büyük şehirlerde çevre semtler-

den ya da muhafazakâr kesimin ağırlıklı olduğu yerlerden katılan çok insan oldu. 2023 seçimlerinde ise ne olacağına dair bir fikrimiz yok çünkü bizim gönüllü profilimiz de değişiyor, bizim için de yeni bir alan...

Bunu nasıl hissettiniz?

– **Ahu:** Biz her seçim öncesinde bütün partilere iletişim kapılarımızı açıp sahada olduğumuzu, eğitim vereceğimizi, organizasyon yaptığımızı söylüyoruz. Türkiye siyasi konjonktüründe yeni bir Altılı Masa kavramı var ve bu masada muhafazakârlar da var. Şimdiye dek eğitimlere katılsalar bile, genelde iktidar partileri muhafazakârlara hitap ettiği için bizim gönüllülerimiz arasında temsiliyetleri düşük oranda oluyordu ama bu sefer o kesimden de ilgi ve talep görüyoruz şimdiden. Böylece Oy ve Ötesi'nin de başından beri hedeflediği, çeşitliliği bol bir konumu oluşuyor.

– **Ertim:** Türkiye'de siyasi konjonktür son beş senede çok değişti. Hükümetin politikalarından memnun olmayan ama muhalefeti de beğenmeyen kalabalık bir grup var ve bununla beslenen yeni partiler oluştu. Küçükler ama saha tabanı olan Gelecek, Deva, Zafer, İşçi Partisi tepki olarak çıkmış yeni hareketler. Böylece elbette bizim de gönüllü profilimiz renkleniyor.

Şahsi bir yorum yapmak istiyorum. Bir kutuplaşmadan bahsediyoruz fakat böylece çeşitlilik de katıldı siyasi hayatımıza. Gerginliği hissediyoruz ama 2018'deki gibi bir gerginlik değil şimdiki tablo. Bu iyi bir şey. Polarizasyonu da yıkacak olan bu bambaşka kutupların oluşması... Şimdi Altılı Masa diyoruz, önceden bu üçtü, daha önce ikiydi. Diğer cephe ikiyken üç oluyor. Böyle çeşitlenerek köklü demokrasilere yaklaşmış oluyoruz. Onlarda da yirmi farklı parti var,

hepsi farklı oylar alıyor, hep birlikte bir orta noktada buluşuyorlar ve demokrasi de böyle işliyor. Siyaset toplumu buna evriltti. Polarizasyon, küçük yavrularını doğurdu. Bütün bunlar bizim farklı yönlere açılmamızı da sağlıyor. Bu yüzden Oy ve Ötesi olarak bu seçim farklı olacak diyoruz. Her şey dönüşüyor.

Bir örnek verelim. Ahu muhafazakâr tabana hitap eden bir parti ile toplantı yaptı, bizim sloganımız da hep "Mücahit değil müşahidiz" olmuştu. Sonunda bir geri bildirimde bulunmak istemişler ve "Muhafazakâr seçmen için *mücahitlik* değerli bir kavram," demişler. Ben kendi adıma bu sloganı çok benimsemiş biriydim, yıllarca sahada çalışırken bana çok şey anlatıyordu ama bu geri bildirimi duyunca durdum. Hiç bakmadığımız, hiç düşünmediğimiz bir bakış açısı çıktı karşımıza. Biz Oy ve Ötesi olarak buralara da bakmak, her kesime hitap eder hale gelmek zorundayız. Bu seneki kampanyamızda da herkese ulaşmaya çalışıyoruz.

Sandık başında verilen kararların hukuka uygun verildiğinin garanti edildiği ve sonucun gerçekten insanların attığı oyla örtüştüğünün gözlemlendiğinin raporunu yayımlamak istiyoruz, amacımız bu. İletişim ve saha stratejimizi de buna göre kuracağız.

Bu bahsettiğiniz nasıl bir farklılık?

– **Ertim:** Daha merkeziyetçi, daha genel, daha popüler, farklılığa hitap edebilecek, herhangi bir kesime karşı çizgi çekmekten imtina edecek özende bir yapı.

– **Ahu:** Türkiye'de gözlemlediğimiz bir konu daha var ve maalesef kutuplaşma bu sorunu doğurdu. Bugüne kadar tarafsız olduğumuzu söylüyorduk, hâlâ da öyleyiz. Fakat tarafsızlıkla herkese eşit mesafede durmak arasında kavram-

sal bir fark olduğunu gözlemliyoruz. Bir şeysiz olmak zayıflık ya da kararsızlık, şekilsizlik olarak algılanmaya başladı. Bu nedenle farklı olarak "tarafsızlık"tan ziyade demokrasiden taraf olduğumuzu ifade edeceğiz.

Peki biz sandık güvenliği diyoruz ama insanların sandık başında güvensizlik duyduğu esas şey nedir? Oyların çalınması kadar basit ve tekil mi yoksa daha geniş bir şey mi?

– **Ertim:** Ben daha geniş olduğunu düşünüyorum. Belki ilk motivasyon, "Acaba sandık başında bir şey oluyor mu?" olabilir. İnsanlar Oy ve Ötesi'ne gelirken bu yaklaşımları da vardı ama zamanla ilk motivasyondan daha derin olduğunu gördük. Bu, bir bütün. Evet bir çetele çıkıyor ve rakamlar yazıyor. Bunlar, yerine göre tutabilir ama esas o günün nasıl geçtiği, odadaki insanların yaklaşımının nasıl olduğu, alınan kararların insanları nasıl etkilediği önemli. İnsanlar oy kullanırken, bir engelli oy kullanırken haklarının ne olduğunun takip edilmesi, okuma yazma bilmeyen birinin haklarını gözetmek gibi detaylar demokrasi için çok önemli. Ve üstelik bunlar gibi küçük detaylar %2-3 oy fark ettiriyor.

Bir de bizim ve partilerin de zorlukla ulaştıkları yerler var. Bu seçimde kırsalda daha aktif olabilmeyi hedefliyoruz. Siz de biliyorsunuz bazı haberler çıkıyor, örneğin Şanlıurfa'dan... İnsanların oralara oy korumayı bırak, oy vermeye gidemediğine dair. Kapalı toplulukların işleyen bir düzeni var ve başındaki kişi karar veriyor ne olacağına. %95 aynı partiye oy çıkıyor. Bu demokrasi değil. Bunların yavaş yavaş fark edilmesi önemli. Farkındalık artınca bir sonraki seçimde o kadar da aynısı olamıyor. %95'ler artık %70'lere düşüyor.

Biz bunlara doğrudan etkide bulunuyor muyuz? Hayır. Ama bu bilinçle birlikte Türkiye'nin her yerine nüfuz edecek, problemlerin olduğu yerlerde, aile, muhtar, aşiret baskı-

sının olduğu yerlerde de oy hakkının kutsal olduğu görülecektir diye düşünüyorum. Bu yüzden Oy ve Ötesi gibi organizasyonların hayati önemi var ve olmaya da devam edecek.

– **Ahu:** Ben dokuz yıldır sahada çalışan bir seçmen olarak gözlemlerimden bahsedebilirim. İnsanlar temsiliyetlerinin karşılığının olmaması nedeniyle güvensizlik hissediyorlar. Oy ve Ötesi ya da sivil toplum hareketlerinin karşılık bulmasının sebebi de aidiyet, birliktelik ve yalnız olmadıklarını bilme ile ilgili. Hatta belki Gezi'yi de en başında güçlendiren şey buydu. Sonuçta o genel öcü hikâyesindeki "onlar" kısmına içinde olduğumuz sosyal politikalar sebep oluyor. Bu kadar ayrıştırma sonucu insanlar birbiriyle iletişime geçemediği için kendinden olmayanı "öcü" olarak algılıyor. Bu da güvensizliği tetikleyen şey.

Daha geniş kitlelere hitap eden politikalarımız olsaydı muhtemelen konu asla bu güvensizliğe gelmezdi. Çünkü Türkiye'nin seçim sistemi dünya üzerindeki pek çok seçim sisteminden çok daha iyi ve çok daha detaylı hazırlanmış bir sistem. Yani özünde insanların güvensizlik duyması için sebep yok.

– **Ertim:** Vurgulamak isteriz. Bu konuştuklarımız tek başına bir parti değil, sosyal yapı ve kültürle ilgili. Oy ve Ötesi'nin öncelikli görev tanımı değil ama "Demokrasi nedir?"i yaşayan bir toplum değiliz. Zamana ve öğrenmeye ihtiyacımız var. Köklü demokrasilere baktığımızda yüzlerce yıl birbiriyle savaşarak inanç ve yaşam tarzının bir kutuplaşma sebebi olmadığını öğrenmişler. İnanç savaşlarının bir mevzu olmadığını, kişisel tercihlerin kişilerin kendilerine kalması gerektiğini öğrenmişler. Halbuki biz bu süreçlerden geçmedik. Bugün yaşadığımız siyasi kutuplaşma aslında topluma bunu nasıl idare edeceğini de öğretiyor. Çünkü farklı kesim-

ler her zaman olacak ve bunlar çatışacaklar. Demokrasi bu demek! Demokrasi kavga etmemek demek değil, doğru şekilde kavga etmek demek. Nasıl tartışıp birbirimizi nasıl yöneteceğimizi öğreneceğiz.

Ben biraz pozitif tarafta kalarak Türkiye'ye bir şey öğrettiğini düşünüyorum bu sürecin.

Anlıyorum, tek mesele "oyların çalınması" değil. Yanıt bu olursa akla şu soru geliyor: O zaman bunca yıldır bu oylar korunuyor ve Ak Parti kazanıyor. Anlattıklarınıza itirazım yok ama bir 100 yıl sonra yaşasaydım diyorum sadece.

– **Ahu ve Ertim:** (Gülüşmeler...)

– **Ertim (devamla):** Biz Venedik'te geçtiğimiz yıl bir sandık güvenliği eğitimine katıldık. Avrupa Birliği'nin seçim güvenliğini takip eden biriminin verdiği bir buluşma... İsveçli bir sivil toplum kuruluşunda çalışan İsveçli bir hanımefendi vardı, bizi de biliyor, zaman zaman Türkiye ile de projeler yapmış. "İsveç'te Oy ve Ötesi yok, biz bunu kurmaya çalışıyoruz," diyor ama ülkesindekiler karşı çıkıyormuş "Ne gerek var?" diye. "Gerekli olduğunu anlatmaya çalışıyoruz çünkü bir partiye mensup olmayan, tamamen sivil inisiyatifle kurulmuş, toplumun sadece kendi gönlünden koparak bu işi yapan insanlardan oluşan organizasyonlar Türkiye'de değil İsveç'te de lazım. Bunun üç-beş matematiksel toplamasını sağlamak değil, iş bundan büyük. Bu bilincin yayılması, insanların birbirine yaklaşımına kadar bir bütün halinde bu sürecin işlenmesi her ülke ve her demokraside şart."

İşleyen büyük demokrasilerde de Oy ve Ötesi gibi organizasyonlar var. Ama bizimki gibi 60-65.000 kişiye ulaşan boyutlarda değil, bin kişiyle yapıyorlar bunu, istatistiki ve-

ri topluyorlar, gözlemleyip rapor hazırlıyorlar. Nerede olursa olsun bağımsız bir insanın gözünden o günün nasıl geçtiğinin kayda geçmesi çok önemli. Hiçbir partiye mensup olmayan, birinin gönüllü olarak orada olup günü yorumlaması, bu ülkenin demokrasisine daha fazlasını katacak bir aksiyondur.

Peki Türkiye dışında nasıl yapılar var?

– **Ertim:** Dünyada Oy ve Ötesi benzeri organizasyonlar var ancak tabii bizimki kadar gönüllü potansiyelleri yok. Bunun dışında Türkiye'de kişilerin seçimlere katılım oranları da dünyadaki ortalamanın çok üzerinde. %87... Yani her on kişiden sadece birinin sandığa gitmediği anlamına geliyor, bu da insani; ateşin çıkar, hasta olursun gidemezsin... Düşünsenize insanları Türkiye'de tekerlekli sandalyeyle filan binalara taşıyorlar. Bizdeki motivasyon hiçbir yerde yok. Bizde durum böyleyken dünyadaki çalışmalar seçime katılım motivasyonlarının artırılması yönünde, çünkü köklü demokrasilerde de katılım oranları %50'lere düşmüş durumda.

Yani hâlâ demokrasiyi deneyimlemenin yolu oy vermek. Yani dünyada da yeni ve daha iyi bir fikir yok...

– **Ertim:** Yine toplantıda bir katılımcı ateşli ateşli, "Seçim şöyle olmalı, sandık böyle," diye anlatıyor, biz de merakla dinliyoruz. Konuşması bitince nereli olduğunu sordum, "İsviçreliyim," dedi. (Gülüşmeler.) Yani her ülkenin kendine göre derdi var, herkes başka problemler yaşıyor. Bizim, "Bu da dert mi?" dediğimiz şey onlar için dert. İsviçre tabii, "Buraya köprü yapalım mı?" başlığını da oyluyor.

Bir Alman arkadaşla ise bambaşka bir tartışma yaşandı. Seçimler elektronik olmalı mı olmamalı mı? Biz elektronik

olmamalı diyoruz, çünkü şaibeye çok açık! Kesinlikle kâğıt görmeliyiz. Alman ise güvenmediği için elektronik olması gerektiğini savunuyor. Ama güvenmiyorsan elektronik olmaması lazım diyorum... Sonra anlıyoruz ki o partilere değil sisteme güveniyor. Partiler sayamaz ama sistem sayar bir şekilde diyor.

Kırsalda biraz daha fazla olmak istediğinizi söylemiştiniz, uzmanların da söylediğine göre olağandışı oy verme davranışı[2] buralarda daha yaygın. Ne yapmayı planlıyorsunuz kırsal için?

– **Ertim:** 81 ilin hepsinde çalıştık ama data alamadığımız bir Bayburt kaldı, 2018 seçiminde Bayburt hariç her yerden data aldık.

Gezi'ye de bir tek Bayburt katılmamıştı, hatırlar mısınız?

– **Ertim:** Evet evet... Detaylarını açıklamayalım, yapamamaktan endişe ederiz ama bu seçimde daha da iyi organize olmak için çabaladığımızı söyleyebiliriz. Oy ve Ötesi gönüllülük esasıyla çalışıyor ve bu çok zor. Ben örneğin 17.00'ye kadar başka bir iş yapıyorum ve sonrasında Oy ve Ötesi için çalışmaya başlıyorum.

Gönüllüler nasıl çalışıyor?

– **Ertim:** Sandıkta olan kişi hadi bir gün sıkı çalışıyor ama okul, ilçe sorumluları seçimden önce bir-iki ay çılgınlar gibi çalışıyorlar. Yüzlerce kişiyi arıyor, partililerle görüşüyor, sivil toplum kuruluşlarına ziyaret yapıyorlar... Bunlar büyük işler...

2 Bkz: Ali Çarkoğlu ile söyleşi

– Ahu: Şunun da işe yaramasını umuyoruz. Az önce bahsetmiştik, çok renkli ve farklı partilerin olması ve bizim gönüllü profilimizde oluşmasını beklediğimiz değişiklik ya da iletişim kurduğumuz kitlelerdeki yelpazenin genişlemesi sayesinde, büyükşehirler dışında küçük partilerin potansiyel teşkilatları arasında da bir nevi iletişim merkezi olabileceğimiz gibi bir hisse sahibiz. Herkesle aynı mesafede durduğumuz için kimse bizimle iletişim kurmakta çekince göstermiyor. Her ne kadar onların kendi aralarında rekabet ve yer yer ayrışmalar olsa da, biz kimseyle rakip değiliz, dolayısıyla daha farklı kitlelere ulaşarak eğitim verebileceğimize, eğitim verdiklerimizden de sahada birebir veri toplayabileceğimize ve sahada bir yandan da barışçıl ve uzlaşmacı bir ortama katkı sağlayabileceğimize inanıyoruz.

Kişisel hikâyelerinizi de merak ediyorum. İkiniz de bu işe gönüllü girdiniz ve şimdi 24 saatiniz sandık güvenliğine dönüştü. Bu neden ve nasıl oldu? Neden sandık güvenliği...

– Ahu: Ben demokrasiye inanarak yetiştirildim. Uzun süre yurtdışında yaşadım. Aslında sinemacıyım, kitlelerle aram iyidir, hitap etmeye alışığım ve üniversitede ders de veriyorum.

Bundan dokuz seçim evvel Oy ve Ötesi ilk kurulduğunda bir arkadaşım bana, “Seni bir yere götüreceğim,” dedi ve götürdü. Caddebostan Kültür Merkezi’nde Oy ve Ötesi’nin flamasının olduğu bir eğitim... Eğitimi Sercan Çelebi veriyordu. İki saat ağzım açık dinledim, çok akıllı bir şey anlatıyorlardı, tıklım tıklım doluydu ve insanların coşkusunu hissettim, o ihtiyacı hissettim... Ben de bir şey yapmak istedim ve seçimler için Sultanbeyli’de bina sorumluluğu görevi verdiler. Hayatımda hiç Sultanbeyli’ye gitmemişken ilk defa Oy ve Ötesi yüzünden Sultanbeyli’de bir imam hatipte bina so-

rumluluğu yaptım... Nadiren iletişimde olduğum insanlarla bütün gün yan yana çalıştım. Sabah çok büyük bir heyecan vardı ve ne yapacağım konusunda en ufak bir fikrim bile yokken, sorumlusu olduğum otuz iki tane insan ve elimde yasa kitapçığı vardı.

İlk bir saat gerginlikle geçti fakat ikinci saatin sonunda altı farklı partiden –ki bunların içinde bugünkü iktidar partilerinden en solda dediğimiz partilere kadar hepsi var– herkes elime sandviç tutuşturdu, "Abla siz açsınız koşturup duruyorsunuz," diye. Bence dokuz sene sonra benim bu işi yapıyor olma sebebim bütün gönüllülerimize, yasayı anlatan, uzlaşmacı insanlarımıza, hayatları boyunca bir araya gelmeyeceklerine inandıkları, o zamana kadar da öcü olduğunu düşündükleri insanlar tarafından gelen sandviçler. (Gülüyor.) Yaptığımız işe, insanların bir araya gelmesi gerektiğine, çok sesliliğe inanıyorum. Adının ne olduğunun pek önemi yok ama Oy ve Ötesi'nin temsil ettiği tüm değerlere çok inanıyorum.

Bir seçim evvel de Karadeniz bölge sorumlusuydum ve sonra İstanbul seçimleri tekrarlandı. Oradakilerle haberleşiyoruz, "Nasıl geçiyor süreç?" diyorlar, zorlandığımızı anlatıyorum... Sonra İstanbul'daki seçime bir gün kala eğitim verirken salondan içeri Karadeniz il sorumlularımız girmeye başladı, sahnede kilitlenip kaldım ve gözlerim doldu... Organize olmuşlar ve İstanbul'da zor olabilecek binalara yardım etmek üzere gelmişler buraya. Ağladım sonra tabii...

– **Ertim:** Ben Oy ve Ötesi'nden önce de seçimlerde çalışıyordum, 2010'da başladım. İçim kaynıyordu bir şey yapmak uğruna. Ama Oy ve Ötesi'ndeki işleri keyif aldığım için yapıyorum, tek kelimeyle söylersem yanıtım bu. Çünkü farklı yerlerden farklı insanlara dokunmak, bu süreçte bir şeyler yaptığımı hissetmek, insanlara eğitim vermek keyif veri-

yor. Seçim süreçleri yoruyor ve zor zamanlar ama bir taraftan da bırakamıyorum. Bir kere düştük içine. (Gülüşmeler.)

– **Ahu:** Cumhuriyetin 100. yılına yakışan bir seçim için hazırlanıyoruz.

– **Ertim:** Oy ve Ötesi'nde ve gönüllülerinde ego yok, buradan şahsi herhangi bir çıkarı olamaz kimsenin. Gelen insan bunu bilerek, böyle geldiği ve insan ilişkileri de beklentiye dayanmadığı için güzel... Sandık başında tanışıp evlenen çiftlerimiz bile var!

"Çok emek verdim, zaman harcadım ama vicdanım rahat"

DİLŞAT ARPACIOĞLU

15 ARALIK 2022, İSTANBUL

YÜZ YÜZE GÖRÜŞME

Dilşat'ın hikâyesi Oy ve Ötesi'nin 2017 referandumunda sahada yer almama kararı almasıyla başlıyor denebilir, çünkü o âna kadar bu yapıda gönüllü olan Dilşat referandumda herhangi bir şey yapmadan duramayacağı için CHP İstanbul içinde partili-gönüllü işbirliğini örgütlüyor. Anlattıkları İstanbul seçimleri için parti-gönüllü işbirliğinin nasıl sağlandığını gösteriyor.

Öne çıkanlar

- Biliyorduk ki gönüllü kapıdan içeri girdiğinde her yerden aynı cevabı alamadığı için faydalı olamıyordu, dolayısıyla gönüllüleri yönlendiren bir mekanizmaya dönüşüp çağrı merkezi olarak görev yaptık.
- (İmamoğlu hakkında) Böylece yarım saat içinde bölünmeden ben ona bütün bu süreci anlattım, o da gözünü kırpmadan dinledi. Bana o güne kadar hiçbir siyasetçinin yapmadığı bir şeyi yaptı ve "Çok teşekkür ederim Dilşat Hanım," dedi.
- Buradaki asıl önemli ürün her okula bir tane İstanbul Gönüllüsü atamamız oldu. Gönüllü okul sorumlusunun amacı sandık beklemek değil, sandık sonucunun tutanağını bize yollamaktı. Biz Binali Yıldırım'ın oyu, Ekrem İmamoğlu'nun oyu ve geçersiz oyları topluca görüyorduk. Böylece sonuçlara çok hızlı bir şekilde ulaşan kendi gönüllü yapımızı kurduk. İstanbul'da 1919

okul vardı, 16.000 kişi içinden okul temsilcileri atadık, kalanlarını da sandık gönüllüsü yaptık.

- Seçimlerin tekrarlanacağı belli olunca Başkan bir çağrı daha yaptı ve gönüllü sayımız bu kez 180.000'e çıktı! Artık sandık kolay olandı. Her okula tutanağı ulaştıracak İstanbul Gönüllüsü atamanın yanında, bu kez her sandığa da bir İstanbul Gönüllüsü verdik.
- Sandık işi tamam artık. İnanılan bir liderle bizim o zaman yaptığımızın bin katını yapabilir partiler. Biz o zaman o kadar inançsız bir zamandaydık ki...

Dilşat'la tanışan herhangi biri ona "devlet gibi kadın" diyebilir. Sohbetin kesinlikle içinde, tam da orada ve çok konsantre. Temelde seçimlerde sandık güvenliği için bir şey yapmak teklifiyle girdiği CHP İstanbul il örgütü kapısından, Adil Seçim Platformu'nun sözcülüğünü de yapacak olan Sensiz Olmaz'ın kurucusu olarak çıktı. Sonrasında ise artık ayrılmış olsa da İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı çalışan İstanbul Gönüllüleri'nin kurucusu ve koordinatörü olarak görev yaptı. "Bir şey yapmak istiyorum" hissinin onu hayatında götürdüğü noktadan bahsediyoruz.

2017 yılı anayasa değişikliği referandumu için sandık görevlilerini teyit etmek üzere kurdukları çağrı merkezi İstanbul'un bir röntgenini çekmiş. Bu röntgen müşahitlerin eksik oldukları ilçeleri saptamalarını sağlarken, geride önemli bir öğrenim/deneyim de bırakmış. Zira kapıda bekleyen 2018 Cumhurbaşkanlığı erken seçim kararı geldiğinde, ne yapacaklarını biliyorlardı.

Dilşat'ın hikâyesi Oy ve Ötesi'ne girip "bir şey yapmak" istemesiyle başladı ve İstanbul Gönüllüleri'ne kadar uzandı. 104 kişilik eş, dost, çevreden oluşan çağrı merkezi fikri, tekrarlanan İstanbul seçimlerinde 180.000 kişiyi aşan bir gönüllü ordusuna dönüşmüştü.

Dilşat anlatıyor:

– İki çocuk annesiyim. Ankara'da doğmuş büyümüş, evlendikten sonra İstanbul'a yerleşmiş biriyim. Belli bir yaşa kadar çocukları büyüttüm, onlara göre hareket ettim ama Türkiye'nin 2000'den sonraki değişimiyle ülkenin gidişatından duyduğum huzursuzluğun hayatımı doğrudan etkilediğini görüp, bununla ilgili bir şeyler yapmaya başladım.

Yaşadığım yeri, doğduğum toprakları ve buranın bana verdiği kimliği çok seviyorum. Bunların elimden kaydığını, doğduğum günün şartlarının değiştiğini gördüm, bu yüzden harekete geçtim.

Sandık gönüllüsü olmak ilk sivil toplum tecrüben mi?

– Evet evet. Öğrencilikte öğrenci topluluklarına üyeydim o kadar. Maliye okudum ben. Önceleri sadece Facebook'ta bir şeyler paylaşıyordum, köşe yazarlarından alıntılar yapıp paylaşırsın ya, isyan isyan... (Gülüşmeler.) Madem bu kadar şikâyetçisin, bir şeyler yap diye düşündüm. 12 Eylül civarı gençliğin apolitik duruşu da vardı bence bende, biraz çekingendim...

Ne yaptınız peki?

– Her şey Oy ve Ötesi ile başladı benim için. Bu konudaki bütün farkındalığımı onlarla kazandım. Böyle bir sorumluluğumuz ve vatandaş olarak yapabileceklerimiz olduğunu görmemizi sağlayan Oy ve Ötesi oldu.

Oy ve Ötesi'ne ne zaman gittiniz?

– Kurulduğunda çalışmaya başladım. Sandık gönüllüsüydüm, sonra okul sorumlusu oldum. Her şey çok iyi gidiyordu ama hikâyenin diğer kısmı referandumda sahada çalışmayacaklarını açıklamasıyla başladı. Ama ben referandumda da çalışmak istiyordum, referandum gibi önemli bir süreçte kendini pasifize etmesi bizim için hayal kırıklığı idi.

Bir arkadaşım CHP Sarıyer'deydi, biri sandık görevlisi olmak istediğinde ona yönlendiriyorduk. İstanbul'da çevremde partiyle ilişkisi olan bir tek o vardı... Bir gün il başkanlığında gönüllü toplantısı olduğunu söyledi, gittik.

Aslında Oy ve Ötesi neden kuruldu? Çünkü partilere gidip sandıkta görev almak istiyorsun ama o kapı sana o kadar açık değil, "Bizim ihtiyacımız yok, sandıklarımız dolu," deniyordu. Bunu tek bir partiye mal etmek doğru değil, hemen hemen tüm partilerde bu böyle. İlçeler bu konu sorumluluklarında olduğu için eksikliklerini kabul etmiyorlar. Kötü kurgulanmış bir yapı var burada. Halbuki oradaki eksikliği gösterse, saklamasa ilerlemeden çözümü bulunacak. Dolayısıyla çok seçimde sandıkların dolu olduğu söylendiğinde, gidip bir tek benim olduğumu görmüşümdür.

Sizi sandık başında görev almaya iten şey neydi?

– Seçim sonuçlarına güvenmiyorduk. Türkiye'nin gidişatıyla sandıktaki görüntünün uyuşmadığını düşünüyorduk, buradaki anomalinin de sandık güvenliğinden kaynaklandığı yönündeki olasılığı yok etmek istiyorduk. Oy ve Ötesi'nin buradaki işlevi çok önemliydi. "Belki de her şey doğru ama siz de gelin elinizi taşın altına sokun," diyorlardı. Ben de hem kendim harekete geçtim hem de çevremi harekete geçirdim... İlk görevim 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Ekmeleddin İhsanoğlu'nun adaylığı dönemiydi.

Siz daha politik bir şeye mi ihtiyaç duydunuz o dönemde?

– Politik değil ama Oy ve Ötesi'ne ihtiyaç vardı. Madem sandık güvenliği diye yola çıktınız, tamam, bu da sandık güvenliği. Bize vatandaş olarak yapabileceklerimizi gösterdiler, burada minnettarım ama o anda biz de bu enerjiyle bir şey yapmalıydık. Sonuç olarak ben de eski bankacı, eski çocuk kitabevi sahibi biri olarak, Ekmeleddin İhsanoğlu ile başla-

yan sandık gönüllülüğü kariyerimde, sandıklarda vicdanımı rahatlatıp sonu hüsran da olsa vicdanı rahat bir şekilde dolaşıyordum, ta ki referanduma kadar.

İldeki gönüllü toplantısına gidince de sandık görevlilerini arayıp, o gün çalışıp çalışmayacaklarını teyit etmeyi önerdim. Kabul edildi ama bence o dönem o kadar da inanmadılar bize çünkü hep partilere laf ediyoruz ama gönüllülerin de kötü bir imajı var. Heveslenirler, gelip havalı havalı üstten fikirlerini ortaya atıp kaybolup giderler. Seçim günü pahalı çantasıyla geliyor, yanındakine iki sandviç ikram ediyor, çok bir şey yapmış gibi hissediyor, sonra partileri beğenmeyip akıl veriyor ama bir sonraki seçime kadar da yok. Kendi çevremden biliyorum bunu! Emektar partililer için bu çok sinir bozucu. Dolayısıyla bu işin iki tarafı var.

Bize de bence önce bu nedenle güvenmediler o dönemki Cemal Canpolat yönetimi, ama yine de bir oda, bilgisayar ve telefon verdiler. Önümüzde aranması gereken 26.000 kişi vardı. O zaman bir iletişim grubu kurup, tüm çevre çeperimizi topladık ve 100 kişi olduk. Deniz Güneş'le de bu süreçte tanıştık ve bana çok yardımcı oldu.[1] Çünkü ben parti içindeki dengeleri bilmiyordum.

Sonuçta o süreç harika geçti. Beşiktaş, Kadıköy gibi ilçelerde aradığımız her telefondan yüzde yüz geri dönüş alıyorduk ama Pendik'te mesela sandıklar bomboştu. Bunu tespit edip o sonucun reçetesini il başkanı ve akabinde tanımadığım halde Kemal Kılıçdaroğlu'na gönderdim. Bu süreçte partililerden de onları "kontrol ettiğimiz" iddiasıyla çok tepki aldık, aslında şehrin röntgenini çekmiştik. Bir de ilkel şartlarda çalışıyorduk. Aradığımız kişi görevi kabul ettiğini söylüyorsa excel'de yeşile boyadık, etmiyorsa kırmızı, ulaşamadıysak sarı... Böylece her ilçenin rengi çıkıyordu ortaya...

---

1 Deniz Güneş'in hikâyesi Arpacıoğlu'ndan hemen sonra yer alıyor.

Sonra bu boş sandıklar için nereden insan buldunuz peki?

– Başta bize küçük bir oda verildi diyorum ama sonra Cemal Başkan bizi ve niyetimizi görünce aynı çalışmayı avukatlar için de yaptık. En son gün onun odası da dahil bütün binayı kaplamış halde çalışıyorduk. (Gülüyor.) Bütün ilde gönüllü-partili işbirliğinin olduğu bir süreçti bu. Çok da konuşmadan bir anda takım olmuştuk.

Peki siz insanları sandıklara mı yolladınız?

– Biz kırmızıyla işaretlediğimiz listeleri ilçelere gönderdik. Boşluklar yerine yeni insan buluyorlardı, biz onları da arıyorduk, bir çağrı merkeziydik yani. İstanbul'dan referandumda "hayır" çıkmasında katkımızın olduğunu biliyorum. O benim için ilk kez "birlikten kuvvet doğar" kanıtıydı. Sonra seçimleri kaybedince ben iki gün yataktan çıkamadım, ama kendime de gelince çekirdek bir grupla devam etmek istedik. CHP İstanbul Gönüllüleri olduk ve bize bir yer verildi.

İstanbul Gönüllüleri yapısı böyle mi çıkıyor ortaya?

– Tabii, o zaman ismi CHP İstanbul Gönüllüleri... Neler yapabileceğimizi düşündük ve sahada birçok güzel proje başlattık. İsmi de "Sensiz Olmaz" oldu. O sırada il başkanlığı seçimi oldu ve biz lağvedildik. (Gülüyor.) Ama projelerimize devam ettik. İngilizce öğretme, işsiz çocuklar için garsonluk projesi... Elimizde dezavantajlı yerlere market poşetleri ile giderek oradakilere yardım ediyorduk. Yemek tariflerini kitapta toplayıp, bunu satıp kendimize gelir yarattık. Kapı kapı dolaşıyor, kadınları dinliyor, onlara akıl vermek yerine biz onlardan bir şeyler öğreniyorduk. Mesela yemek tariflerini bizimle paylaşan kadınların tariflerini bir kitapta derledik, sonra bu kitapları satarak gönüllülük çalışmalarımız esnasında ihtiyaç duyabileceğimiz bir fon oluşturduk.

O ara yine bu kez Muharrem İnce'nin CHP'nin adayı ol-

duğu Cumhurbaşkanlığı erken seçimi kararı açıklandı. Bizim her şeyi bırakıp sandık için çalışmamız gerekiyordu. Bu kez Şişli Belediyesi'nin bize verdiği bir yerde çağrı merkezi kurarak çalışmaya başladık. Kendi imkânlarımızla bilgisayar kiraladık, çağrı merkeziyle anlaştık ve İstanbul aramalarını yapmaya başladık.

Burada hangi isimle çalışıyordunuz?

– Sensiz Olmaz ismiyle, çünkü gönüllülüğümüz lağvedilmişti. O dönem Mehmet Ali Çelebi hayatımıza girdi.[2] O da "Sandık Gücü" isimli bir sandık koruma platformu kurmuş, hatta 30-40 bin kişi toplamıştı. Onun çağrı merkezi de biz olduk.

Oy ve Ötesi'nden farkımız şuydu: Bana isim geliyor, Sarıyer'de çalışmak istediğini biliyorum. Bu ismi ben Sarıyer ilçesine gönderiyordum. Listeleri hazır halde CHP'nin ihtiyaç duyduğu yerlere gönderdik yani. Bu süreçte bizi CHP milletvekili Onursal Adıgüzel keşfetti ve Adil Seçim Platformu (ASP) için Ankara'ya çağırdı. Bu iş çok hoş oldu çünkü bir sürü benzer amaçla kurulmuş yapı birlikte hareket edecekti. Bütün partiler datalarını birbirlerinden saklasa da yine de birbirlerinin boşluklarını görüyor, dolayısıyla biz de sandık gönüllülerini o boşluklara, yani partilerin dolduramadığı yerlere aktarıyorduk. Harika bir niyetti. Çalışmayan, eleştirilen sadece seçim günü uygulamanın çalışmamasıydı ama arkada kurduğumuz sistem yürümüştü. İnsanlar ASP'ye kızdıkları zaman arkasındaki bu emeği atlıyorlar.

Aslında Sensiz Olmaz, Adil Seçim Platformu'nun çağrı merkezine dönüştü?

2 Mehmet Ali Çelebi CHP milletvekilliği görevinden istifa ettikten sonra bir süre bağımsız vekil oldu ve 11 Ekim 2022'de Ak Parti'ye katıldığını duyurdu. https://www.aa.com.tr/tr/politika/bagimsiz-milletvekili-mehmet-ali-celebi-ak-partiye-katildigini-duyurdu/2708311 (erişim 8 Aralık 2022).

– Gibi... Onursal Adıgüzel'in ricasıyla bu sefer bütün Türkiye aramalarını yaptık. Bu dönemde bir de gidip Ankara Barosu'na sunum yaptık ve İstanbul referandumunda yaptıklarımızdan bahsettik, çok etkilendiler. Böylece tüm Türkiye'de her ilde her okula bir avukat kampanyası başlattık.

Adil Seçim Platformu'nun sözcüsü siz oldunuz. Neden?

– Çünkü o platformda bir tarafta HDP, diğer tarafta ise İyi Parti vardı artık. Sözcülüğü herhangi bir partinin alması dengeler açısından olmazdı. Biz ise çok nötrdük. Yaptığımız iş de sadece fayda yaratıyordu.

Siz bu süreçten sonra sandık koruyan değil de sandık koruyanları organize eden bir tarafa geçmişsiniz...

– Evet, gönüllülerle partiler arasındaki ilişkiyi organize eden bir yapı olduk. Biliyorduk ki gönüllü kapıdan içeri girdiğinde her yerden aynı cevabı alamadığı için faydalı olamıyordu, dolayısıyla gönüllüleri yönlendiren bir mekanizmaya dönüşüp çağrı merkezi olarak görev yaptık ve 40'tan fazla baro ile ortak bir avukat katma değeri yarattık. Her ilde, her okula bir avukat, Sensiz Olmaz'ın çok önemli bir çalışmasıydı. Ama sonuç yine hüsrandı... Bu kez kolay toparlanamadık.

Eşim benim için Türkiye'de yaşamaya karar vermişti, normalde Londra'da yaşıyordu. Sonuç hüsran olunca Türkiye'de daha fazla yaşamak istemedi. Benim için hiç kolay olmadı... Çekirdek ailenle gitsen de büyük ailen burada olunca tam da gitmemiş oluyorsun. Buradaki evimizi kapatmamıştık.

Aradan zaman geçti ve beni Necati Özkan[3] aradı. Herhalde Kasım-Aralık gibiydi ve "Yeniden çalışmanızı isteriz," dedi. Benim de hayalimde bir şeyler vardı, "İstanbul Sensiz Ol-

---

3 İmamoğlu'nun seçim kampanyasının danışmanlarından. Özkan bu süreci *Kahramanın Yolculuğu: Yeni Nesil Siyasetin Zaferi* (Mediacat Yayıncılık, 2019) isimli kitabında anlatmıştır.

maz!" isimli bir şeyler kursak diye aklımdan geçiriyordum, o da "Gelin bunu yapın, ismini de daha büyük düşünün, İstanbul Gönüllüleri diyelim," dedi, İstanbul Gönüllüleri böylece kuruldu. Beni İmamoğlu ile tanıştırmak istedi, Pendik'te bir görüşme ayarlandı. O sırada seçim için çalışmaya başlamıştı. Odasına gittik ve kapıyı kilitledi insanlar girip çıkmasın diye. Böylece yarım saat içinde bütün yaptıklarımızı anlattım, o da gözünü kırpmadan dinledi. Bana o güne kadar hiçbir siyasetçinin yapmadığı bir şeyi yaptı ve "Çok teşekkür ederim Dilşat Hanım," dedi.

Cemal Canpolat nihayetinde bize ilk fırsat verendi ama teşekkür etmeye siyasi ömrü yetmemişti. Yani İmamoğlu'na kadar kimse yaptıklarımız için teşekkür etmedi. Bu çok hoşuma gitti. Sonra Seyrantepe'de kurulan Seçim Koordinasyon Merkezi'nde çalışmaya başladık, içeride bir çağrı merkezi kurduk. Onlar İstanbul Gönüllüleri adına insanları arayacaklardı. O dönem Ekrem Başkan, "İstanbul Gönüllüsü olun," diye çağrıda bulundu ve bu çağrıyla 16.000 kişi geldi. Yeni kurduğumuz çağrı merkezinde gönüllüleri ilçelere sandık gönüllüsü olarak aktarıyorduk. Buradaki asıl önemli ürün her okula bir tane İstanbul Gönüllüsü atamamız oldu. Gönüllü okul sorumlusunun amacı sandık beklemek değil, sandık sonucunun tutanağını bize yollamaktı. Biz Binali Yıldırım'ın oyu, Ekrem İmamoğlu'nun oyu ve geçersiz oyları topluca görüyorduk. Böylece sonuçlara çok hızlı bir şekilde ulaşan kendi gönüllü yapımızı kurduk. İstanbul'da 1919 okul vardı, 16.000 kişiden bu kadarını okul temsilcisi olarak atadık, kalanlarını da sandık gönüllüsü yaptık. Seçim günü böylece hızlı sonuç alabiliyorduk. Normal bir sistemde muhtarın, meclis üyelerinin oylarının girmesi filan derken oyları ayıklayıp sonuca ulaştırmak zaman alıyordu. Ama bizim önümüze sadece büyükşehir sonuçları geldiği için Başkan'a çok rahat, "Sizin oyunuz burada," diyebiliyorduk.

İmamoğlu bu sayede seçim günü çıkıp sürekli oylar hakkında güncellemeler yapabiliyordu?

– Evet, elinde ikinci bir data kaynak, güvendiği bir ekibin çalışması da vardı. Asıl kısım bundan sonra başlıyor, çünkü o gece koltuk elimizden geri alındı, biliyorsunuz. Tabii kollar sıvandı ve meşhur "Gençliğimiz var" konuşması yapıldı. Seçimlerin tekrarlanacağı belli olunca Başkan bir çağrı daha yaptı ve gönüllü sayımız bu kez 180.000 çıktı! Bu kez sandık kolay olandı. Her okula tutanağı ulaştıracak İstanbul Gönüllüsü atamanın yanında, bu kez her sandığa da bir İstanbul Gönüllüsü verdik. Bu yetmez diyerek Mart-Haziran arasında bir de saha organizasyonu kurduk, çünkü yaptıklarımızı orada anlatmamız gerekiyordu. Burayı strateji, saha lojistik ve eğitim olarak üçe böldük. Bütün öğrendiklerimizi harmanladığımız bir süreç oldu.

Saha strateji ekibi bir anlamda fon buluyordu bize ama dernek gibi bir yapımız olmadığı için hassas davranıyorduk, elimize asla para değsin istemiyorduk. Örneğin pazarda saha çalışması yapacağız, pazar çantası yaptırmamız lazım, bağışçı parasını doğrudan çantayı yaptırdığımız yere ödüyordu. Biz gidip oradan teslim alıp insanlara dağıtıyor ve aslında iletişimi başlatıyorduk.

Strateji grubu her ilçenin kendisine göre bir söylem geliştiriyordu. Beşiktaş ve Sultanbeyli'de birbirinden farklı ve bölgenin ihtiyacı neyse ona yönelik mesajlar...

Eğitim ekibi ise sahaya çıkacak herkese eğitim veriyordu. Kimse eğitim almadan sahaya çıkmadı. Bayram şekeri, koliler, taksiciler için üzerinde, "Her şey çok temiz olacak!" yazan süngerler... Seçimi kazandık, muazzam da bir çalışma oldu. "Bu kez zirvede bırakalım," diye düşünürken, Ekrem Başkan bizi yanına çağırdı, çalışmaya devam edelim dedi. O zaman İstanbul Gönüllüleri'nin yeni yapısı için hayal kurduk. Projeler ekibi, yerel yapılanma, sosyal medya eki-

bi, kadın ekibi... Sunumunu yaptık, Başkan onayladı. Ben de koordinatörü oldum, bize Beşiktaş'ta bir yer de verdiler... Hayvan hakları, gençlik-spor, sağlık, kadın gibi başlıklardan oluşan sekiz komisyon kurduk. O komisyonların altında çalışma grupları oluşturduk, 39 ilçe sorumlumuz vardı. Her mahallede bir sorumlumuz olmaya başladı, belediye ile de içiçe çalışmaya başladık. Sonra bu iş sürerken, ben artık geri çekildim.

Neden?

– Uzun bir süre gönüllü ruhu ve motivasyonu ile adeta bir profesyonel gibi çalıştım, emek verdim. Bir noktadan sonra yerimi yeni enerjilere devrederek geri çekildim. O zamanlar bir zamanı geldiğinde Türkiye Gönüllülerini kurmak gibi bir hayalim vardı, şimdi kuruldu. Eminim çok güzel işler başaracaklar. Velhasıl kelam artık gençler çalışacak.

Peki sandık koruyacak mısınız?

– Orada bir sorun olacağını düşünmüyorum, yani bir problem yaşanacaksa orada yaşanmayacak. Rakipler de artık buranın çok iyi korunduğunu biliyor. Sandık güvenliği konusunda artık tüm muhalif partiler çok bilinçli ve hazırlıklı. Bu noktada büyük güvenlik zaafiyetleri olacağını düşünmüyorum. Üstelik o zamanlarda kaybedilen seçimler sebebi ile inançsızlık ve umutsuzluk vardı ve ilk başlarda gönülden çalışacak takım arkadaşları bulmakta zorlanıyorduk. Tekrarlanan İstanbul seçimleri sonrasında artık motivasyon konusunda bir zorluk olmayacaktır. Bu yüzden Oy ve Ötesi'nin öğrettiklerine de minnettarız! Öğrettikleri ile kurduğumuz çağrı merkezi çok iyi iş yaptı ve bugün artık partilerin çağrı merkezi var. Geriye dönüp baktığımda çok emek verdim, çok zaman harcadım ama vicdanım çok rahat. Bir vatansever olarak müsterih hissediyorum kendimi...

“Dilekçe yazacağım için silahlı insanların beni öldürmek istemesi hayatın olağan akışına aykırı diye düşündüm”

DENİZ GÜNEŞ

18 AĞUSTOS 2018, İSTANBUL

YÜZ YÜZE GÖRÜŞME

Deniz, İstanbul’da 2018’de buluştuğumuzda 34 yaşında bir avukattı, bugün 38’inde. Yaklaşık iki saatlik röportajımız sırasında telefonu sık sık çalıyor. Şanlıurfa’da yaşayanların can güvenliklerinden endişeleniyor olması onun sandık gönüllüsü bir avukat olarak 24 Haziran 2018 sabahı oyunu kullanıp şehre uçmasının nedeniydi. Anlatırken başına gelenlere hem inanıyor hem de inanamıyor gibi… Polis onu silahlı gruptan korumak üzere bir odaya kapattı, o sırada bir grup insan ellerinde silahlarla bir sandıkta toplu oy kullanmıştı. Beyaz elbisesi ile sandık korumak için gittiği şehirde o sabah daha önce hiç görmediği bir Türkiye ile tanıştı.

Öne çıkanlar

- 50 civarında kişinin olduğu eğitim sırasında ben hep yaptığım gibi anlatıyorum ama onlar gülüyorlar! Tuhaf tuhaf bakıyorlar. "Üstümde bir gariplik mi var?" diye düşünüyorum, "Anlatamıyor muyum?" Sonunda uzatmadım ve bilgisayarı kapattım. Sorusu olan da yok. "Burada nasıl oluyor peki oy kullanma süreci?" diye sordum ve işte o zaman başladılar anlatmaya... "Silahlarla geliyorlar, oyları atıp çıkıyorlar," diyor bana biri. Artık kahkaha atıyorlar anlatırken.
- En son Şanlıurfa Barosu Yönetim Kurulu üyelerinden birisi, "Oralar düşündüğün gibi değil, kimseyi götüremezsin. Bir tek

yerel basın var ama onlar da haber yapamaz çünkü can güvenlikleri olmaz," dedi. Bu durumu bütün bölge halkı biliyor ve hepimiz bu gerçeklikte yaşıyormuşuz.

- Düşünsene silahlı kişiler geliyor ve sen orada tek başına bir sandık kurulu görevlisiysen bu duruma sessiz kalman beklenir. Sessiz kalmıyorlar. Direniyorlar. Yaralanmaları durumunda, hastaneye gidip, yaralarına dikiş attırıp, sandık başına geri dönüyorlar.

"...Kum her yer, yıkık ve küçük küçük binalar, yollar bomboş insan yok, arada bir tane adam tütün sararken sana bakıyor, okulların önünde zırhlı araçlar var, arada mesela 10 kişi toplanıp bir yere yürüyor, anlamıyorsun. Bazı okulların bahçelerinde yere sabitlenmiş kamera var ve bu nedenle herhangi bir şiddet eylemi için okul kapısında bekliyorlar. ..."

Bütün bunları gülerek anlatan Deniz genç bir avukat. Sandıkları korumak için kararlı bir gönüllüye dönüşmesi Gezi eylemlerinden sonra gidip Cumhuriyet Halk Partisi'ne üye olmasıyla olgunlaşmış bir fikir. Şanlıurfa'ya gidişi ise Adil Seçim Platformu'nun kurulmasıyla...

O gün silahla okula gelip toplu oy kullanmak isteyen bir grup adamı engellemek ve şikâyet dilekçesi yazmak istiyor ama bu öldürülmesine yol açabilirdi. Buna inanamadığını ve hayatın olağan akışına aykırı bulduğunu söylüyor. Bir polis memuru tarafından aslında can güvenliği için bir odaya kapatılıyor, saatlerce orada kalıyor, odadan ancak bir telefon trafiği sonucunda saatler sonra çıkabiliyor. Bir seçim günü için gerçeküstü gözüken bu garip sandık güvenliği anısı, aslında batıda yaşayan birinin doğuyla tanışmasına vesile olmuş. Deniz'in anlattıkları sandık güvenliği ve seçim deneyimlerimiz farklılaşsa da yaşadığımız aynı ve tek sonucun hikâyesi.

– Edirne'de doğdum, avukatım. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdim ve 34 yaşındayım. O zamanlar her-

hangi bir siyasi parti üyesi değildim ve Atatürkçü Düşünce Derneği dışında sivil toplum faaliyetleri içerisinde de önemli bir çalışmam yoktu. İlk kez Oy ve Ötesi'nin kurulduğu yıl onlarla birlikte bir seçimde görev aldım.

30 Mart 2014 yerel seçimleri....

– Sanırım. Seçim öncesi Şeffaflık Derneği'nin sandık eğitimine katılmıştım. Orada okullarda avukat açığı olmadığı söylendiği için herhangi bir görev almadım. Ancak seçimden bir gün önce tesadüfen Oy ve Ötesi kurucu ekibinden birisiyle tanıştım ve bildiğimin aksine çok fazla görevli avukat ve müşahide ihtiyaçları olduğunu öğrendim. Gerekli hazırlığım ve motivasyonum yoktu ilk başta, bu yüzden görev almak istemedim, sonra gece üçte telefonum çaldı, "Zeytinburnu ilçesinde hiç avukat görevlendiremediklerini" söylediler, böylece ikna oldum.

Seçim sürecini biliyorum ama seçim kanununa ve seçim suçlarına hakim değildim. Bunlar da eğitimlerde üzerinde durulan bir konu değil ama durulmalı imiş. Çünkü, uygulama sırasında en çok yaptırımları bilmek etkili oluyor. Sabah sandık kurulları oluşturulmadan önce görev alınan sandık alanında bulunmak çok önemli.

Seçim günü sabah çok erken saatte görevli olduğum Zeytinburnu'na gittim. Ancak benim seçmen kaydım Beşiktaş ilçesinde. Öğlen oy kullanmak için geri döndüğümde, dinlenirim diye düşünmüştüm. Tabii mümkün olmadı... Çok fazla sorun ile karşılaştık. Şikâyet dilekçeleri sandık kurulu tarafından kabul edilmiyor, tutanak tutmak isteyen müşahitler çok ciddi baskılarla karşılaşıyor, görevli memurlar bir sorun olduğunda tepkisiz kalmayı tercih ediyorlar. Hatta baskı ve çaresizlik nedeniyle ağlayan müşahitlere şahit oldum. O gün gece yarısına kadar gencecik insanlar aç, susuz beklediler. Benim sandığımın sayımı bitince diğer okulları gezdim

ve bazı sınıflarda bir kişinin tek başına oy saydığını da gördüm. Gerçekten yanında sayımı denetleyecek kimse yoktu. Benim için her şey böyle başladı... Sonra Cumhuriyet Halk Partisi'ne üye oldum.

Bu gördüklerinden sonra mı üye olma kararı aldın?

– Aslında Gezi'den sonra... Benzer bir adaletsizlik duygusunu orada da yaşadım, hukuksuzluklara karşı örgütlü mücadele etmek gerektiğini düşündüm ve Cumhuriyet Halk Partisi'ne üye oldum. Beşiktaş İlçesi Hukuk Komisyonu'nu kurduk. O zaman sandık güvenliği önceliğim değildi, daha çok toplumsal davaları takip ediyorduk. Daha sonra İstanbul İl Disiplin Kurulu Başkanı seçildim, o sırada da 16 Nisan 2017 anayasa değişikliği referandumu kararı alındı.[1] Referandumda Oy ve Ötesi sahada olmayacağını açıkladı.

Çok az zamanımız olunca da kendimiz yapabilir miyiz diye düşünmeye başladık, Oy ve Ötesi de destek oldu. O dönem İstanbul İl Başkanı Cemal Canpolat'tı ve seçim güvenliği konusuna çok önem verdi. Biz düşünürken çocuklarının geleceğinden kaygı duyan, daha önce parti ya da sivil toplum kuruluşunda çalışmamış bir grup kadın, –ki eğitim ve gelir düzeyleri yüksek– görev almak istedi ve böylece gönüllü bir ekip kuruldu. Gerçekten yirmi kişi başladılar, sayıları arttı. Ben de onlarla birlikte CHP'nin sandık görevlileri listelerindeki kişileri arayarak çalışmaya başladım. O zamanlar teknik imkânlarımız yeterli olmamasına rağmen sabah 8'ler-

1 Bu referandumda Yüksek Seçim Kurulu mühürsüz oy pusulalarının geçersiz sayılması yönünde karar aldı. Gerekçeli kararında seçim güvenliğinin pek çok şarta bağlandığı, oy pusulalarının yine güvenliği sağlamak için sandık kuruluna mühürsüz gönderildiği ve bu görevin kurulda olduğu hatırlatıldı. Kişilerin oy kullanma hakkının korunması için de bazı sandık kurullarında bilerek ya da bilmeden mühür basılmasının ihmal edilmesi nedeniyle, bu mühürsüz pusulaların geçerli sayılmasına karar verildiği belirtildi. https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/ysknin-muhursuz-oy-pusulasi-kararinin-gerekcesi-aciklandi/799937# (erişim 2 Aralık 2022).

den gece yarılarına kadar çalıştı bu çekirdek gönüllü ekip. Hikâyelerini Dilşat Arpacıoğlu anlatsın...[2]

Sen ne yapıyordun bu ekipte?

– Referandumda çağrı merkezindeydim. İstanbul il merkezinde şikâyet hattı kurduk ve bunu duyurduk. Ama sanırım baroların ya da partilerin şikâyet hatları çok duyurulmadığı için Diyarbakır'dan bile bize şikâyet geliyordu. O çağrı merkezi oyunun fotoğrafını çekip gönderen, komşusunun yaptıklarını anlatan, eski sevgilisini şikâyet edenlerin mesajları ve aramalarıyla da resmen kilitlendi.

Saat 11.00 civarında ilk mühürsüz oy şikâyetleri gelmeye başladı. Bir yandan doğudan, "Silahlarla oy vermeye girdiler," diye haberler geliyor. Çözüm bulmaya çalışıyoruz, bu mesajları birilerine iletiyoruz ama ne olacak bilmiyoruz.

Seçimden sonra bu ekiple CHP Gönüllüler Komisyonu'nu kurduk. Bir süre sonra da "Sensiz Olmaz" ismi ile bağımsız bir platforma dönüştük. O arada erken seçim kararı alındı ve biz yine çalışmaya başladık. Bu süreçte de Adil Seçim Platformu kuruldu.[3] Platform her hafta toplantılar yaptı, müşahitler artık ortak bir havuza düşüyordu. Bu arada Sensiz Olmaz da Adil Seçim Platformu'nun sözcüsü oldu.

Sensiz Olmaz Platformu ve Ankara Barosu işbirliği ile yedi bölgeye de avukat yerleştirmeye yarayacak bir sistem kurduk, sandık eğitimi vermeye başladık. Bu süreçte pek çok ili gezdim ve sonlara doğru Şanlıurfa'ya gittim. Şanlıurfa Barosu'nda 50 civarında kişinin olduğu bir eğitimde ben hep

---

2 Kitapta yer alan bir önceki hikâye.

3 Adil Seçim Platformu 31 Mayıs 2018'de Ankara'da kurulduğunu açıkladı. CHP, HDP, İyi Parti ve Saadet Partisi'nin yanı sıra Sensiz Olmaz, Oyum Güvende, DİSK, KESK, Memleket Biziz, Hak ve Adalet gibi platformların da içinde olduğu yapı, Ak Parti ile MHP'ye de teklif götürdüklerini ancak platforma dahil olmayı kabul etmediklerini de belirtmişti. https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-44321109 (erişim 2 Aralık 2022).

yaptığım gibi süreci anlatırken salondakiler gülmeye, tuhaf tuhaf bakmaya başladı. "Üzerimde bir gariplik mi var? Anlatamıyor muyum?" gibi şeyler geçiyor aklımdan. Sonunda bitirdim ve "Burada nasıl oluyor peki oy kullanma süreci?" diye sordum, başladılar anlatmaya... "Silahlarla geliyorlar, oyları atıp çıkıyorlar," diyor bana biri. Artık kahkaha atıyorlar, sinirleri bozulmuş.

Normalde sandık başkanı oy torbasını seçim sabahında teslim almalı. Örneğin bir sandık başkanı, "Sabah uzun iş olur, uğraşamam," deyip geceden alıp, tüm oyları kendisi kullanmış ya da "Bir yere gidiyoruz, sandık var ama oylar havada uçuşuyor, odada kimse yok. Bir öğreniyoruz ki sandık kurulu o sırada kebap yemeye gitmiş," diye anlatıyorlar. Şanlıurfa'da blok oy çıkan çok bölge var, bunu biliyoruz ama anlatılanlar gerçekten korkunç. Suruç'a Suruçlu bir avukat yerleştirmek istemediklerini anlattılar sonra, çünkü seçimde bir şeylere itiraz etmek isteyen insan orada yaşamaya devam edecek. Bunları duyunca, "Ben geleyim, öyle saçma şey mi olur, ne yapabilirler?" dedim. Hiç böyle bir şey yaşamadığım için başta bunlar bana şaka gibi geliyordu. Hayır ve Ötesi'nden[4] Damla isimli avukat bir arkadaşım da gelmek istedi. Yanımda bir basın mensubu olmasını istedim ancak benimle gelebilecek kimseyi bulamadım. En son Şanlıurfa Barosu Yönetim Kurulu üyelerinden birisi, "Oralar düşündüğün gibi değil, buradan kimseyi götüremezsin. Orada da bir tek yerel basın var ama onlar da haber yapamaz çünkü can güvenlikleri olmaz," dedi. Bu durumu bütün bölge halkı biliyormuş ve hepimiz bu gerçeklikle yaşıyormuşuz.

---

4 Şubat 2017'de kurulan Hayır ve Ötesi amacını "Cumhurbaşkanlığı referandumundan 'hayır' sonucunun çıkması için ortak çalışmalar yapmak" olarak açıkladı. Bu yönüyle tarafsızlığı vurgulayan Oy ve Ötesi'nden ayrılıyor, https://eksisozluk.com/hayir-ve-otesi--5299637 (erişim 2 Aralık 2022).

Nasıl oy **kullanacaktın?**

– Uçak yok doğru düzgün bir saatte, öğleden sonra gitmek zorunda kalacaktım ama yine de bir oy bir oydur diye düşündüm. Bir de insanları sürekli insanlara oy verme çağrısı yapmışken oyumu yakmamaya karar verdim, oy kullandık ve gittik. Sensiz Olmaz'ın desteği ile on araç kiraladık orada, görevli avukatları uzak okullara taşıyabilmek için. Aslında daha fazlasına ihtiyacımız vardı ama araç kiralama şirketleri seçim günü kullanılacağı için kiralamak istemediler. Araya birilerini sokarak araç kiralamış olduk.

Araçlardan biri beni aldı o sırada basından öğrendiğim bir bıçaklama olayı yaşanmıştı, detaylarını öğrenmeye çalışıyordum. Vakit yoktu ve HDP müşahit kartı alarak okulları gezmeye başladık. "Namık Kemal İlkokulu'nda sorun varmış, gider misin?" dediler, ben de gittim tek başıma. Suruç'ta burası.

Kartlarının üzerinde Ak Parti gözlemcisi yazan üç kadın birlikte sandık perdesinin arkasına geçiyor. O sırada HDP temsilcisi polisi çağırmış. Polisle birlikte perdeyi açtıklarında kadınlar kaçıyor. İlk önce, polis de "Ayıp olmuyor mu?" şeklinde tepki veriyor. 20-30 kadar mühürlü ve işin ilginci sandık kurulu mührü de olan kullanılmış oy buluyorlar perdenin arkasında, Ak Partili sandık görevlisi herkesin gözü önünde bu oyları sandığa atıyor.

Kızlardan biri kaçıyor, ikisi kapıda oturuyor. Ben kıza, "Nasıl oldu olay?" diye soruyorum, "Anlattıkları gibi," diyor. T.C.'sini, adını veriyor rahatlıkla. Sandığa gidip oyları atan görevliye gidip ismini soruyorum söylemiyor, şikâyet dilekçesi yazıyorum deftere kaydını yapmıyor, tutanak tutmak istedim ancak onu da benden başka imzalayan olmadı. Polise, "Bir şey yapsana," diyorum, "Yapamam," diyor, zaten Kürtçe konuşuyorlar ve ben anlamıyorum. Arbede oldu zaten. Polis beni bir odaya kapattı ve "Buradan çıkmıyorsun,"

dedi. Camdan dışarı bir baktığımda, silahlı kişilerin okulun çevresini sardıklarını gördüm.

Kum her yer, yıkık ve küçük küçük binalar, yollar bomboş insan yok. Arada bir tane adam tütün sarıp sana bakıyor, okulların önünde zırhlı araçlar var. 10 kişi toplanıp bir yere yürüyor. Bazı okulların bahçelerinde yere sabitlenmiş kamera var ve bu nedenle herhangi bir şiddet eylemi için okulun kapısında bekliyorlar. Başka bir okulda silahlarla toplu oy kullanıldığı yönünde şikâyet geldi, sandık görevlilerinden birisi itiraz edince ölümle tehdit etmişler. Bu nedenle şikâyetçi olmak istemedi daha sonra da.

Odada beklerken baktım ki çıkamıyorum, yardım istemek için birilerini aradım ancak o an için bir çözüm yolu bulamadık. Polisi aramayı düşündüm ama zaten beni polis kapattı oraya...

Korkuyor muydun? Ne hissediyordun?

– İnanamıyordum daha çok. “Beni neden dilekçe yazacağım için vursunlar ki?” diye düşünüyorum. Odadan çıkamıyorum ama bir şey olacağına ihtimal de vermiyorum, aklım almıyor, çünkü “hayatın olağan akışına aykırı”. Cesur insanlar da var. İstanbul’dan basınla da ilişkisi olan bir milletvekili mesela İstanbul’dan gelmek istedi. Bir telefon zincirinin sonucunda saatler sonra kapıda bekleyenlerin çekilmesi üzerine oradan çıkabildim.

Çekildiler mi? Bu ne demek?

– Evet çekildiler. Böyle işte. Ben odada kapalı olduğum esnada içeride toplu oy atan kadınlar sandıkların başında beklemeye devam etmişler.

Suruç’ta o kadar sıradan bir gün ki! Üç kadın var, ben de yanlarındayım. Biri HDP’nin eski belediye eş başkanı. Adamların onları beklediğini anlatıyorlar bana ve o sırada

çikolata yiyoruz, yerken adamlarla bakışıyoruz. Bana o gün başka bir okulda yaşadıkları bir olayı şu şekilde anlatıyorlar: Yaralanan arkadaşlarına yardım için okula girmek istediklerinde "silahın arkasıyla kafamıza vurdular, karnımızı tekmelediler..." Ne doktora gitmişler ne polise. Kalkıp saçlarını düzeltmişler ve bu sefer diğer okula sandıkları korumaya gelmişler. Düşünsene silahlı kişiler geliyor ve sen orada tek başına bir sandık kurulu görevlisiysen bu durumda sessiz kalman beklenir. Sessiz kalmıyorlar. Direniyorlar. Yaralanmaları durumunda hastaneye gidip, yaralarını diktirip sandık başına geri dönüyorlar.

Seçim kuruluna gittik ve tabii ki içeri giremiyoruz. Yalvar yakar bir aşamaya kadar geldik ama birçok yerde blok oy kullanılmış, bunu görüyoruz. Normalde ıslak imzalı olmalı seçim sonuç tutanağı ama çoğunda imza bile yok. Normalde oyların sandık başında sayılmaları gerekir ama çoğu zaman bu imzalar tek ya da iki elden çıkmış. Bu zamana kadar hep müdahale etmişsin ama burada çaresiz kalıyorsun.

Neden?

– Dilekçeleri vermek için içeri girdik, seçim kurulu hakimi, belinde silahla çalışıyor. Biz itiraz dilekçelerini yazdık ve sonunda da delil yetersizliğinden reddedildi. Bir şey yapamadığımız nokta şu ki bu karar zaten oybirliğiyle alınmış. Şehirde sadece bize yansıyan on üzerinde bıçakla yaralama vakası yaşandı... İnanılmaz değil mi?

"Çaylarını da içtik, dayaklarını da yedik"

DENİZ ÖZGÜR

AĞUSTOS 2018, İSTANBUL

YÜZ YÜZE GÖRÜŞME

Okuyacağınız hikâye 2009 yılına dek seçimlerle ilgisi olmayan ve hayatında hiç oy kullanmamış bir anarşistin, sandık gönüllüsüne dönüşümünü anlatıyor. Deniz daha öncesinde anarşist hareketin de içinde yer almış bir kent aktivisti. Şanlıurfa Eyyübiye'ye sandık korumaya gidip linç edilmekten son anda kurtuldu. Görevli olduğu sandığın başında en çok öğlene kadar kalabildi. Bu, muhalefet partilerine kızgınlığını pekiştirmiş durumda çünkü gözlemine göre iptal edilmiş olması gereken sandıklara ve orada yaşananlara kimse ses çıkarmadı bile. Anlattıkları bir sandık gözlemcisinin gözlemcisi olmamıza vesile.

Öne çıkanlar

- Bu seçimde de CHP müşahidi oldum çünkü HDP'nin giremediği yerler var, seni linç ederler HDP müşahidi olsan eğer. Seçimlerde hayatım Şanlıurfa'da CHP müşahidi olarak son bulabilirdi.
- Aşiret reisleri kendileri oy kullanıyor, sandığa gitmek diye bir şey yok. Muhtar evine doldurulacakları alıyor, hazırlıyor ve torbaya koyup gönderiyor, insanlar okula gelmeden oy kullanıyor.
- Ben 19-20 yaşlarındaki Malatyalı çocukla beraberdim. O çok genç ve tecrübesizdi ama böyle çok sayıda genç vardır. Yapılan çağrı sonucu bir sürü yerden gelmişler! Kayseri, Osmaniye, Malatya...

- Toplamda yaklaşık 1.000 seçmeni var. Biz bu toplu oy kullanımlarının her birine tek tek itiraz etmeye başladık ki bu arada elinde balya ile gelen de var, açık oy kullanmaya çalışan da!

Deniz sandığa da çok güvenmeden kendisini gaza getiren patolojik bir muhalefetimiz olduğu kanısında, en azından söyleşi için görüştüğümüzde 24 Haziran seçimlerinden yakın zamanda çıkmış, geriye umut edecek çok bir şey olmadığı görüşündeydi. Deniz'in anlattıkları oyların çalınmasından ziyade sandığa yansıyan iradenin de bazı yerlerde tek bir kişiye ait irade olduğunu anlatıyor. Aşiret reislerinin fikirleri, köyün geri kalanının fikrinin belirleyicisi, kadınların ise oy hakkı yok, zaten. Görevli olduğu sandığın başında en çok öğlene kadar kalabildi ancak anlattıkları müşahidin müşahidi olabilmemize vesile.

– 36 yaşındayım. Annem babam Diyarbakırlı, ben Adana'da doğdum. Kürdüm, asimileyim. İstanbul, Tarlabaşı'nda yaşıyorum. Lise mezunu, üniversite terkim. Edebiyat ve antropoloji bölümlerini okuyup bıraktım, İstanbul'da. On beş yıldır sol siyasi mücadelede, yaklaşık sekiz-on yıldır da kent mücadelesi içindeyim. Siyasi mücadeleye anarşist hareket içinde başladım, politik olarak hâlâ anarşistim. Demokratik mücadelenin bir parçası olmaya çalışıyorum.

Ne oldu da bu seçim güvenliğini konuşmaya başladık? Kent hareketlerinin içinden bakınca nasıl gözüküyor manzara?

– Sandık güvenliği neoliberal Ak Parti iktidarının topluma bıraktığı tahribat alanlarından biri. Bu iktidar süresince hayatımızı dik kesen bazı olgularla karşı karşıya kaldık; iş cinayetleri, kadın cinayetleri, çocuk istismarları, hafriyat kamyonları cinayetleri... İşte tahrif edilen alanlardan bir tane-

si de sandık güvenliği. Bana kalırsa son dört-beş yıldır toplumsal mücadelelerden kişiler olarak bu olguyu deneyimliyoruz.

Neden?

– 7 Haziran 2015'te nizami şartlarda yine kavgası, dövüşü, hilesi tespit edilenlerle beraber problemleri olan bir seçim atlattık ama o seçimde mecliste Ak Parti çoğunluğunu kaybetti, HDP de meclise girdi. Sonra iktidarın nimetlerini, parlamentoyu vermek istemeyen bir Erdoğan ile karşı karşıya kaldık ve bu süreci iyi yönetemedik, iki ay içinde yeni bir seçime sokulduk. İktidarın ne yapmak istediğini biliyorduk ama buna verebileceğimiz cevabımız yoktu.

Gezi olmuştu ama Gezi'yi bastırmak üzere kendisini dizayn eden bir siyasi iktidar vardı. 2013'ten 2015'e kadar iktidar muazzam bir kendini örgütleme süreci geliştirdi. Biz de elimizde başka bir şey olmadığı için sandığın hakkını verelim dedik. Bunu çok da inanmadan yaptık yani.

2015'teki 1 Kasım seçimlerinden itibaren tüm seçimler muazzam bir güvensizlik neticesinde sandığa sahip çıkma çabasıyla şekillendi. Referandumda mühürsüz oyların geçersiz sayılması kararıyla beraber bütün referandum gayrimeşru kılındı. 24 Haziran'da da toplumun %50'sinin güvenmediği bir seçim süreci yaşanmış oldu. İnanmadan, elinde başka çaresi olmadığı için seçime inanmak zorunda olan hatta kendini gaza getirip umutlandıran böyle patolojik bir toplumla karşı karşıyayız.

"Sandığa inanmadan sandığa gittik," diyorsun. Bunu açar mısın? Demokrasi sandıktan çıkmaz mı, yoksa bu iktidarla olmaz mı diyorsun?

– Temsili demokrasi dediğimiz parlamenter sistem bence kriz içinde. Özellikle faşist iktidarların Avrupa'yı, dünya-

yı kasıp kavurduğu bir dalga yaşanıyor.[1] Macaristan, Trump da bu örneklerden... Öte yandan seçimler nizami yapılsa bile parlamenter demokrasinin toplumun gerçeklikleri, ihtiyaçları, taleplerini kapsamadığı bir küresel dalga yaşıyoruz. Bu küresel dalgayla bağlantının bize özgü bir durumu da var; sandıktan doğru sonucun çıkmayacağına dair inancımız...

Seni sandık güvenliği ile ilgilenmeye iten şey nedir? Neden Adil Seçim Platformu'nun içindeydin?

– Sandık güvenliği teknik olarak hakim olduğum bir konu değil, ben sadece herhangi bir yerde boşluk ya da ihtiyaç olduğunda orayı doldurmaya aday yurttaşlardan biriyim. Ben bugüne kadar hiç oy kullanmadım. 2008-2009'a kadar anarşist hareketin içinde yer aldığım için, 2011'den sonra ise teknik nedenlerle oy verememeye başladım. Vicdani retçiyim... Ama 2011'de, HDP öncesi bağımsız adaylarla girilen seçimde Sırrı Süreyya Önder'in bölgesinde (İstanbul 2. Bölge) sandık güvenliğinde yer aldım ve sonra da hep HDP müşahidi oldum. O zamanlarda da hep şöyleydim: Son gün birini ararım ve zor, insan olmayan bir yere beni göndermelerini isterim. Mesela referandumda Bayrampaşa'da bir okulda görevliydim. Bu seçimde de CHP müşahidi oldum çünkü HDP'nin zayıf olduğu, sandık güvenliğini sağlayamadığı yerler olduğunu söylediler. Son seçimlerde hayatım Şanlıurfa'da CHP müşahidi olarak son bulabilirdi. Bayağı linç edildik...

Buna isteyerek gittim başından beri. Seçimlerden önce Demokrasi İçin Birlik Platformu ve Hak ve Adalet Platformu'nun da içindeydim. Demokrasi İçin Birlik'in bir toplantısında seçim güvenliği çalışması yapılması kararı alındı. Adil Seçim Platformu partilerin genel merkezinden verilen

1 Benzeri tartışmalar 2018 yılında yapılıyordu. Haberlerden biri İtalya'dandı. "İtalya'da seçimler öncesi faşizmin dönüşü tartışması", 14 Şubat 2018, https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43049844 (erişim 2 Ocak 2023).

bir emirle değil, tabandan gelen bir taleple kuruldu. Bu açıdan seçim güvenliği için çok kıymetli ama dört partinin konuşması ve merkezi düzeyde bir karar alabilmesi gerekirdi, bu olmadı. Biz her hafta CHP'nin parti okulunda toplantılar yapmaya başladık, ben de her Çarşamba İstanbul'dan Ankara'ya günü birlik gittim. Seçimle ilgili çalışma yapan tüm sivil toplum kuruluşları, bireyler, meslek örgütleri, sendikalar, partiler, avukatlar, bilişim sorumluları vardı. Kendi adıma sandık korumak için çaba sarf ettim ve Adil Seçim Platformu içinde de bu nedenle yer aldım.

Sandık Gücü de Adil Seçim Platformu içindeydi. –O dönem CHP Parti Meclisi kurucu üyesi,[2] şimdi Ak Parti milletvekili– Mehmet Ali Çelebi Şanlıurfa'da müşahide ihtiyaç olduğu yönünde bir çağrı yapmıştı. Böylece gitmeye gönüllü oldum. Bu çağrıyla 250-300 kişi bulundu, ben de merkez ilçenin 50 km. ötesindeki bir köyde görevliydim; Eyyübiye ilçesinde Akdilek Köyü'ne bağlı Akdilek İlkokulu'nda... Seçimden bir gün önce Şanlıurfa'ya bir grup insan gittik.

Diğer müşahit olduğun seçimlere kıyasla daha nasıl bir ruh hali vardı?

– Daha zor, çünkü bu seçim yasasında sandıkların etrafında karmaşa yaratmayı olanaklı hale getiren maddeler vardı, dolayısıyla psikolojik harbe giriyorduk. Biz gittiğimizde bazı yerlerde okullar bile açılmamıştı henüz, sabah 4-5'lerde yola çıktık, sandık görevlileri bizden sonra geldi. Erkenden orada olmak ve hiçbir ihlale imkân vermemek istemiştik. Bir de köyler birbirinden çok uzak, kayboluyoruz, yolları bulamıyoruz, bir müşahidi bir dağın ortasında bırakıyoruz, "Ben sorarak bulurum," diyor gidiyor, durum böyle. En

2 Sandık Gücü isimli platformun sözcüsü o dönem CHP Parti Meclisi üyesi Mehmet Ali Çelebi idi. 24 Nisan 2018, https://www.birgun.net/haber/sandik-gucu-nun-hedefi-1-milyon-musahit-diyen-celebi-secim-gunu-her-turlu-senaryoya-hazirlikliyiz-213351 (erişim 2 Ocak 2023).

uzak köy benim de görevli olduğum köydü. Bu bir taraftan şanstı da, çünkü araba bizim okulda kaldı. Eğer kalmasaydı, geçmiş olsun gerçekten....

Buralar Arap köyleri. Aşiret reisleri kendileri oy kullanıyor, sandığa gitmek diye bir şey yok. Muhtar evine doldurulacakları alıyor, hazırlıyor ve torbaya koyup gönderiyor, insanlar okula gelmeden oy kullanıyor. Bazı yerlerdeyse genelde bu yönteme alıştıkları için oy kullanmaya gelmiyorlar, sonra bizi görüp blok oy kullanamayacaklarını fark ettiler, camiden, "Koşun gelin oy kullanın," diye anons edildi.

Ben 19-20 yaşlarındaki Malatyalı çocukla beraberdim. O çok genç ve tecrübesizdi ama böyle çok sayıda genç vardır. Yapılan çağrı sonucu bir sürü yerden gelmişler! Kayseri, Osmaniye, Malatya... Bence o taşra, muhafazakârlık içinde kendine bir çıkış arayan boğulmuş gençlerdi. Onları orada görmek çok kıymetli ama sonra hayal kırıklıklarına şahit olmak can acıtıcıydı. En çok bu insanların veballeri nedeniyle suçlu siyasi partiler. 200-300 kişilik WhatsApp grupları, gün boyu yazışılanlar çok ağır bir psikoloji bıraktı geriye.

Zaten kadınlar yerine doğrudan kullanılıyor ya da kabine birlikte giriliyor... Ben toplam dört saat kalabildim sandık başında, o saate kadar onlarca vakayla tek başıma kavga halindeydim. Sandık kurulu başkanı hiçbir şey bilmediği için ben fiili başkan gibiydim. Sesi çıkmıyor! Sonra, "Ben buranın öğretmeniyim, burada yaşamaya devam edeceğim anla beni," diye kulağıma fısıldadı. Haklı, bir şey diyemedim. Bence hakkaniyetli bir çocuktu. Sandık kurulunda bir başörtülü kadın vardı, ben itiraz ettiğimde haklı olduğumu söylüyordu o kadar. Oraya bugüne kadar muhalefet gitmemiş. Hiç gitmediğin yerde bırak oy davranışını değiştirmeyi, oyları bile koruyamıyorsun. HDP zaten gidemiyor oraya, ki benden sonra yanımdaki çocuğun HDP'li olduğunu düşünüp, küfür edip saldırdılar.

Uygar –yanındaki çocuk– kendi aralarında, "Nasıl yapacağız?" diye konuştuklarını duymuş, sonra iyice korkmuş. Bizi kahvaltıya çağırdılar, oy kullanma işlemi de sonra olacak. Arıza çıkarmasaydık eğer bütün gün çay, çorba, kahvaltı şeklinde geçecekti. Esasen köylü misafirperverliği olduğunu düşünüyorsun. O yüzden çayımızı da içtik, dayağımızı da yedik...

Seni kahvaltıya çağıran ekiple, döven ekip aynı mı?

– Tabii tabii! Aslında tek ekip var. Kadınların gelmediği, birinin sandık başına elinde 40-50 oy pusulası ile gelip oy kullanmak istediği bir köy. Toplamda yaklaşık 1.000 seçmeni var. Biz bu toplu oy kullanımlarının her birine tek tek itiraz etmeye başladık, ki bu arada elinde balya ile gelen de var, açık oy kullanmaya çalışan da! Böyle olunca artık tepki gelişmeye başladı. Mesela bir amca geldi, açtı pusulayı önümde ve bastı Ak Parti'ye, "Aha," diyor, "Amca şu yaptığın geçersiz oy kullanma," diyorum, "Ha pardon," dedi ama basmaya devam etti.

Bölgede sandıktan Ak Parti çıkıyor[3] ama çoğu orada değil. Oy verme, boş pusula göndermeme ve geçerli oy kullanma konusunda çok hırslılar. Ne kadar oy varsa tamamının aynı partiye kullanılmasını istiyorlar. Bu hırs merkezdeki okullarda ciddi yaralanmalara neden oluyor, birçok bıçaklama olayı yaşandı. Metropollerdeki gibi bir süreç işlemiyor. Normalde sırayla oy kullanmaya girilir ya, burada tüm sınıf karşındaki sıralarda oturuyor. Zaten gürültü var çünkü etrafında 10 kişi bulunuyor. En yakın jandarma ekibi 30 dakika uzaklıkta, dolayısıyla devletin de olmadığı bir yer. Jandarmanın olması bırak oyların güvenliğini, nizami kullanıma katkısını, can güvenliğini sağlayabilir.

3 2018 yılı Şanlıurfa Eyyübiye genel seçim sonuçları: %65,1 Ak Parti, %19,5 HDP, 27 Haziran 2018, https://www.yenisafak.com/secim-2018/sanliurfa-eyyubiye-secim-sonuclari (erişim 3 Ocak 2023).

Ben bir-iki defa bizim sandık başkanının jandarmayı aramasını söyledim. "İstediğini arasın, jandarma gelsin," dediler. Sonra bana döndüler ve "Burada duramazsın, yasal müşahit değilsin," diyerek müşahit kartımı parçaladılar. Sakin davranmaya çalıştım ama durumun ısındığını anlayarak eşyalarımı toplamaya başladım. 80 yaşındaki bir yaşlı amca sakalımı çekmeye başladı, ama parçalayacak... Şiddet umurunda değil, döver seni linç eder!

Normalde müşahit sınıfta durup oy kullanma sürecini izler ama beni dışarı attılar. Yan sınıfım boştu, oraya sokmaya çalıştılar. Dövecekler yani... Ben de refleksle kendimi dışarı attım, bu sefer o grupla birlikte okuldan başkaları da üzerime gelmeye başladı. Çocuklar, kadınlar, yaşlılar, gençlerden bahsediyorum. Biri yumruk attı, boşa düştü, tişörtümü parçaladı. Gözlüğümü çıkarıp cebime attım ve okul dışına çıkıp koşmaya başladım.

Arabaya doğru koşmaya başladım ama araba da bana doğru gelemiyor, onun da önünü kapatmışlar. Ben koştukça bir şey olduğunu gören tüm gençler, çocuklar taş alıp atmaya başladı. Gören taşlıyor yani! Ben bir kilometre kadar koştum ve sonra sessizlik oldu. Meğer diğer müşahit çocuğu fark etmişler. Sessiz bir tip olduğu için belki yırtar diye düşünmüştüm ama dövdüler Uygar'ı. Bizim araba geldi, biri Uygar'ı da arabasına atmış, getirdi. Böylece öğlen saatlerinde oradan çıkmış olduk. Ama o sandık işte mesela, tamamı geçersiz olması gereken ama hiçbir itirazın yapılamadığı sandıklar, bunun gibi yüzlerce sandık var Şanlıurfa'da. Orada avukat, jandarma, CHP, devlet, hiçbir şey yok, hiçbir şey...

O zaman oy çalınmadı diyebiliriz...

– (Gülüşmeler) Durum bu... Nizami bir şekilde oy kullanılmadı, usulsüzdü her şey. Ama bizim orada olmamız olanları görünür kıldı, eksiklikleri gösterdi ya da olanların na-

sıl olageldiğini. Sen sandığa hakim olursun ama siyasi irade sahip çıkmazsa yaptığın herhangi bir şeyin karşılığı olmaz, çabalar karşılıksız kalır. Bu sefer siyasi irade sahip çıkmadı. Şanlıurfa'da olanlara dair tek kelime bile etmedi muhalefet, bu bir siyasi mesele haline gelmedi. "Tutanaklar tutuluyor mu? Tamam, o zaman seçim güvenliğinde bir sorun yok," dendi.

Sonra ne yaptınız, merkeze mi döndünüz?

– Uygar darp raporu almaya gitti, biz hiç uğraşmadan ihtiyaç olan okullara gittik. Merkezde her yer doluydu, bize iş kalmamış oldu.

Bir okulda Ak Parti'nin Şanlıurfa milletvekili adayıyla karşılaştık, bizi gezdiren mihmandarın çocukluk arkadaşıymış. Sarıldılar bunlar, ben arkada duruyorum; dayak yemişim, tişörtüm yırtılmış. "Sorunsuz geçiyor seçim," diye siyaset yapıyor önümde! Dayanamayıp, "He ya bayağı sorunsuz. Ben Eyyubiye'nin Akdilek köyünden geliyorum, tişörtüm parçalanmış, arkadaşım dayak yemiş, darp raporu alıyor," dedim. Bana bakmadan devam etti, hiçbir şey diyemedi. Ama Kürtlerin dünyası öyle, "Bir şey yok yahu beş kişi öldü," diyorlar, böyle normalleştiriyorlar. Çünkü orada hakikaten öyle. Sandığa tutunuyor, böyle sahip çıkıyor, bıçaklanıyor, yaralanıyor, sonra başka sandığa gidiyor ve onu korumaya başlıyor. Süreç böyle işliyor zaten...

“Sonuçtan bağımsızca çocuklarımın geleceği için bir şey yaptım”

İLKNUR KAYHAN

3 ARALIK 2022, GAZİANTEP

VİDEO GÖRÜŞME

İlknur görüşmemizin bir yerinde mutfak dolabında asılı, siyah zeminin tam ortasında yeşil “doğru” işaretinin gözüktüğü bir resmi gösteriyor, gülümseyerek. Dolu dolu “ne günler geçti” hissi konuşmamızın tamamına sinmiş durumda. Kızının 12 yaşındayken çizdiği bir resim bu da. Annesi telefonda Oy ve Ötesi için Gaziantep’te okullara sandık görevlendirmesi yaparken, kızı da yanında bu resmi çiziyor.

Öne çıkanlar

- Sonuçta bir partiye oy veriyorsunuz ve sandık güvenliğinden bile bihaber bir ana muhalefet var karşınızda. Bunun üzerine şok oldum ve Oy ve Ötesi’ne dahil oldum.
- Ben o gece arkadaşımın ofisinde tüm tutanakları tarayıp teyit sistemine yükledikten sonra gece 3’te eve gelip eşimle içtiğim kahvenin huzurunu hayatım boyunca yaşamadım, henüz öyle bir kahve içmedim.
- Biz talep eden partilere de eğitimler verdik. Çıkışta bizi durdurup "50 liraymış sandık görevliliğinin ücreti, bunu sizden mi alacağız?" diye sordular bize. Partilerin emrivaki görevlendirmesi pek işe yarıyor gibi değil. Ama gönüllü olduğunuzda tamamen yaratıcılığınızı kullanarak, sizi ne yapmak amacınıza götürecekse, bunu zorluyorsunuz.

- Sandık başına yaklaştırılmama, darp, ellerinden ıslak imzalı tutanakların alınması, tehdit gibi şeyler yaşandı Şanlıurfa'da. Bazı durumlarda okuldan çekiliyoruz dediğimiz seçimler de oldu... Şanlıurfa'dakiler ayrı cesarete sahip. Orada bir avukatla organize olduk ama hareketimizi yayamadık örneğin.

Çok sevdiği ülkesini ve şehrini referandumdan sonra bir yıllığına terk etmiş ancak yapamayacaklarını düşünüp ailecek geri dönmüşler. Gitme sebepleri iki kız çocuklarının olması ve onların Türkiye'de büyümesinin giderek zorlaşması. Eşiyle birlikte kızlarının daha medeni, demokrat bir çevrede büyümelerini istiyorlar. Bu yüzden İlknur için oyları korumak sanki ülke için bir şey yapmak demek evet ama en çok kızlarını korumak anlamına geliyor. Gerçekten tüm partilerin isim listelerini kontrol ettiğini, düzenli bir oy kullanma işleminin gerçekleşebildiğini görene kadar sandık korumayı sürdüreceğini anlatıyor. Gaziantep, Kilis, Kahramanmaraş ve Şanlıurfa'dan sandık gözlemlerini anlatacak.

– 45 yaşındayım ben, iki çocuk annesi ve özel sektörde bölge satış müdürü olarak çalışıyorum. Gaziantepliyim, burada yaşıyorum. Üniversiteyi Eskişehir'de okudum. Beş sene Eskişehir ve referandum sonrası bir sene Kıbrıs denememiz oldu sigortalarımız atınca.

Referandum sonrası Kıbrıs konusunu biraz açar mısın?

– 2017 yılıydı. Ben iki tane kız çocuğu yetiştiriyorum, biri 15 yaşında şu an diğeri 10. Tabii ki artık çocuklar da her şeyin farkında ve evde konuşuluyor ister istemez. Basın, aileden duydukları derken onların da belirli kaygıları var ve eşimle onların daha medeni, demokrat bir çevrede büyümelerini istiyoruz. Eşim Almanya doğumlu, o 10 yaşındayken dönmüşler Türkiye'ye. Ben Kıbrıslı bir firmanın bölge

müdürüydüm o zaman. Merkezde de insana ihtiyaç var diye düşünüp, "Hadi Kıbrıs'a gidelim," demiştim. Biz referandum sonucu sonrası artık ülke adına biraz umutları kırılmış bir aile olarak çocuklarımızı alıp Kıbrıs'a yerleştik. 2018'de de geri döndük. O da olmadı.

Ne zaman sandık korumaya başladınız?

– Oy ve Ötesi İstanbul çıkışlı ama onlar başka illere yayılmaya karar verdikten sonra Gaziantep de bu ilk iller arasında yer aldı. İstanbul gibi bir kozmopolitte, her memleketten bir sürü insan var biliyorsun ve herkesin memleketine seslenmesini istiyorlar, "Hadi Hemşerim" isimli bir kampanyaya başlıyorlar. Çalıştığım şirketteki müdürüme bu haber geliyor ve müdürüm de "Atatürkçü, demokrasiye inanan, ülkesini çok seven biri," diyerek beni öneriyor.

Oy ve Ötesi'nden bölge sorumlusu beni aradı ve Gaziantep'te yapmayı planladıkları ilk toplantı için çevremi toplayıp toplayamayacağımı sordu. Şu an aile gibi olduğum, hatta aynı siteye yerleşerek komşu da olduğum bir sürü dostum birbirinden habersiz bağlantılarla o gün o toplantıdaydık. O gün 30-40 kişiydik. Sercan (Çelebi) geldi ve olan biteni anlattılar, görev dağılımı yapıldı. Bizim burası Şahinbey ve Şehitkamil bölgeleri olarak ikiye ayrılır, Şahinbey'in ilçe sorumluluğunu almamı istediler. Bizimkiler büyük ilçeler. Öyle az buz değil! Ben de Şahinbey sorumlularından biri oldum, her şey böyle başladı. Bir şeye karışırsam adanmışça dahil oluyorum, müthiş bir koşturmaca içine girdim... İşyerindeki amirim zaten direkt sebep olan kişiydi. (Gülerek) Tüm sigara molalarımda, kulaklık kulağımda sürekli insanları arar vaziyetteydim o toplantı sonrası.

Bu ilk buluşmada beklemedikleri bir kalabalık olmuşuz biz, Gaziantep'ten beklemedikleri kadar çok, hatta, "Keşke Gaziantep'e daha önce gelseymişiz," dediler. Memleketim-

den beklentinin bu kadar düşük olduğunu bilmiyordum demokrasi adına.

Biz çalışmaya başladık, gönüllüleri organize ettik, siyasi partilere o gün sahada olacağımızın haberini verdik. Giriş o giriş... 2015 Haziran seçimleri yapıldı, Gaziantep'te sahada 600 kişiydik. Ben koordinasyon ekibindeydim. Ofiste sahadan sürekli sorular geliyordu.

Bu sandık gönüllüsü olma sürecinde sizi temelde motive eden şey neydi? Mesela oyların çalındığını mı düşünüyordunuz?

– O zaman her şeyin olduğunu düşünüyorsun. Oylar yakılıyor, oylar çalınıyor, toplu oy kullanılıyor... Bütün şehir efsaneleri dahil her şeye inanıyorsunuz önce. Ama aslında beni etkileyen şey şuydu, Sercan'a sunumu sonrası da sordum: "CHP 90 yıllık bir parti, yanında MHP var. Nasıl olur da tüm sandıklara sahip çıkılmaz? Her sandık başında birer kişinin olamaması nedir?" O da bana, "Bir örnek vereyim, Mansur Yavaş'ın aday olup kaybettiği ilk yerel seçimlerde[1] bu iki büyük parti sandıkların sadece %40'ının tutanağını toplayabildi," dedi. Benim için inanılmaz bir hayal kırıklığı... Sonuçta bir partiye oy veriyorsunuz ve sandık güvenliğinden bile bihaber bir ana muhalefet var karşınızda. Bunun üzerine şok oldum ve Oy ve Ötesi'ne dahil oldum. Bana partilerin çabalarının ne noktada tıkandığını içine girince anlayacaksın dedi. Tekrarlanan İstanbul yerel seçimlerine kadar bütün tutanakların geldiği seçime kadar bu işi başarabilen olmadı, kıvıran olmadı, tamamen tüm tutanakları toplayabilen olmadı. Gerçekten müthiş bir konsantrasyon ve gönüllülükle olacak bir şey bu.

1 2014 yerel seçimlerinden bahsediyor. 24 Mart 2019, https://www.gazeteduvar.com.tr/politika/2019/03/24/mansur-yavas-2014teki-helal-oylar-gece-operasyonuyla-degisti (erişim 31 Aralık 2022).

Geriye bakınca ne hissediyorsunuz?

– 2015'te başladık, şehirde dört bine yakın sandık vardı ve biz 600 kişiyle elimizden geleni yaptık. Ben o gece arkadaşımın ofisinde tüm tutanakları tarayıp teyit sistemine yükledikten sonra gece 3'te eve gelip eşimle içtiğim kahvenin huzurunu hayatım boyunca yaşamadım, henüz öyle bir kahve içmedim. Sonuçtan bağımsız çocuklarımın geleceği için bir şey yaptım. Sadece evde oturup klavye kahramanlığı yapmadım.

Bir siyasi parti içinde olmayı hiçbir zaman istemedim, siyaseti kirli bulan insanlardanım ama Oy ve Ötesi içinde o samimiyet ve gönüllülerle birlikte o kadar ait hissettim ki kendimi... Önce çok yalnız hissediyorsunuz, sizin gibi düşünen kimse yokmuş gibi geliyor. Sonra sandık güvenliği için gelen insanları gördükçe bu konuda kaygılanan ve emeğini, çevresini vermeye hazır bir sürü insanı görüp aidiyet hissediyorsunuz. Bu tadı siyasi partilerde alamazsınız.

Biz talep eden partilere de eğitimler verdik. Çıkışta bizi durdurup, "50 liraymış sandık görevliliğinin ücreti, bunu sizden mi alacağız?" diye sordular bize. İnsanların motivasyonu Oy ve Ötesi'ndeki gibi milletin gerçek iradesi sandığa yansısın değil de, bir gün sandığın başında durayım, alabilirsem tutanağı alayım, 50 lirayı cebime koyup gideyimdi. Partilerin emrivaki görevlendirmesi pek işe yarıyor gibi değil. Ama gönüllü olduğunuzda tamamen yaratıcılığınızı kullanarak, sizi ne yapmak amacınıza götürecekse, bunu zorluyorsunuz.

Merak etmeyin her zaman kötü şeyler olmaz, ama biz herkesin başına bir iş gelecek sanıyorduk. Zaten bize söylemişlerdi: "Bu, televizyonlarda izlediğiniz kadar felaketlerle dolu bir süreç değil."

2015'te gönüllüleriniz arasında MHP'liler de var mıydı?

– Tabii ki! Biz hazırlık sürecinde, iktidarından muhalefetine tüm partilere görüşmek istediğimizi ve yaptıklarımı-

zı anlatmak istedik. Bizzat o dönem Ümit Özdağ ile burada iki kere görüştüm mesela. Yaptığımız şeyi ilk duyduğunda bana, "Hanımefendi siz neyden bahsettiğinizin farkında mısınız? Ben nasıl kartımı sizden gelen birine inanıp güvenip verebilirim, ben kendi üyelerime inanırım, güvenirim. Ben nereden bileyim benim partimin oylarını koruyor gibi gözüküp başka partinin oylarını korumayacağını. Başınızdaki şey çok enteresan, bence bir psikiyatrise görünsün," demişti. (Gülüşmeler.)

Seçimlerde oylar açıklanırken Oy ve Ötesi'nden arkadaşlarımla birbirimize bakıp, "Aa sen bu partili miydin?" diye bakışıp gülüştüğümüzü hatırlıyorum. O kadar güzel ve bağımsızdık. Bana sandık güvenliği bir şey ama en büyük kazancın insan olacak demişlerdi. Kendi çocuklarınız ve geleceğiniz için bir şeyler yapmak dışında, insan kazanmanız çok güzel.

Yakın arkadaşlarınızın siyasi görüşlerini biliyor musunuz artık?

– Biliyorum evet, farklı partilerdeniz.... Bizden çıkıp siyasi partilere başvuran arkadaşlarımız da oldu sonradan, artık elini taşın altına koymak isteyenler de...

Gaziantep'te Ak Partililerle temasınız ya da gönüllünüz oldu mu?

– Bir kere oldu. Biz istediğimizde randevu bile vermemişlerdi ama sonra verdiğimiz eğitimleri duyup kendi içlerinde görüş alışverişi yaptıktan sonra bizi tanımak istediklerini söylediler. Kasım 2015'ti, seçimden önce. Buluştuk, kendimizi, yaptıklarımızı anlattık. Dinlediler ve eksikliklerini not alıp, kendilerine yeni notlar çıkarıp teşekkür edip gittiler. Aslında, "Biz sahada yeterince güçlüyüz," dediler... Farkları, inanmış insanlardan oluşmaları.

Sizin bölgenizde seçimler nasıl geçiyor?

– Kahramanmaraş, Kilis, Şanlıurfa ve Gaziantep'in bölge sorumluluğunu aldım iki kez. Şanlıurfa çok renkli, oradan başlamak isterim. Bayram sonrası seçim olacaktı, o yüzden çalışmaya başlamıştık. WhatsApp grubunda biri Kürtçe, "Bu ateist diyeceğim," şeklinde duygularını ifade etti. Bir başkası çok dindar bir kutlama attı, biri de yalın bir Türkçeyle, "Bayramımız kutlu olsun" yazdı. Şöyle bir baktım, o kadar farklı insanı sandık güvenliği kaygısıyla bir araya getirmiştik ki, ekran görüntüsünü alıp bölge sorumlularının grubuna attım bu görüntüyü. Kavga çıkmadan, sakince, herkes kendi inancını, dilini kullanarak bayram kutlamasını yapmıştı. Bu da sahanın nasıl olacağının bir işaretiydi bence.

Ama seçim yaklaştıkça öngörüler, düşünceler sert dille ifade edilmeye başlandı ve ben çekinmeye başladım. Çünkü herkes o kadar büyük felaketler bekliyordu ki, eyvahlar olsun! Çünkü onlar için tecrübeyle sabit. Sandık başına yaklaştırılmama, darp, ellerinden ıslak imzalı tutanakların alınması, tehdit gibi şeyler yaşandı orada. Ben müşahit kartlarını dağıtmaya yakın bunları hatırlamaya başladılar yavaş yavaş, önceki deneyimlerini yaşıyorlar... Kaygılanıyorsunuz. Bazı durumlarda avukatın da sandıktan uzaklaştırılmasıyla, canlarına zarar gelecek diye korkup bu arkadaşlarımızı sandık başından uzaklaştırdığımız oldu, okuldan çekiliyoruz dediğimiz seçimler de... Şanlıurfa'dakiler ayrı cesarete sahipler. Orada bir avukatla organize olduk ama hareketimizi yayamadık örneğin.

Saydığınız illerde gönüllü sayısı ortalama kaçtı?

– Biz yaklaşık bin kişiye kadar çıktık. Gaziantep'in tek başına bin kişi olduğu da oldu. Kahramanmaraş fena değildir. Kilis'te 15-20 kişi üzerine çıkamadık, orada bu bilinç yok. Bir de Kilis nüfusunun %80'i Suriyeli zaten, yabancılaşma yıllar içinde başlamıştı. Şanlıurfa'da da üç yüz kişi filandık.

Oy ve Ötesi ile temas kuran ya da sizin temas kurduğunuz Suriyeli oldu mu hiç?

– Yok olmadı ama Suriyeliler önümüze her zaman şöyle gelir: "Oy verebilirler mi veremezler mi?" Vatandaş olmuşsa ve belli bir süre dolmuşsa, evet tabii verebilenler oldu son seçimlerde. Bu yasal.

İstanbul'da çalıştınız mı?

– Evet, uzaktan Avcılar ilçe sorumlusuydum. Avcılar'a hiç gitmedim ama okul isimlerini tek tek sayabilirim. (Gülüyor.)

Ailecek sandık gönüllüsü müsünüz peki?

– Önce iki kişi başladık, sonra ikimizin birden bu işi yapmasıyla çocukların nasıl aç, sefil kalacağını hissettik. O noktada eşim eve döndü ve çocuklarla ilgilenmeye başladı. Benim karakterim buna daha müsait. Ama ailem sonsuz destekçimdir. Kayınvalidem, "Aman kızım şu sandıkları iyi koruyun da, sonuçlar iyi çıksın," diyerek beni sandığa uğurlayan, çocuklarıma bakan, yemeğim yok diye yemek getiren kişidir.

2023 seçimlerinde de çalışmayı planlıyor musunuz?

– Elbette... Kesinlikle vazgeçmeyeceğim sandık korumaktan. Hayatıma kattıkları için minnet duygumdan dolayı bile yaparım. Bunun iktidarla da ilgisi yok. Gerçekten her yerde listeler doğru düzgün gitmiştir, partiler kontrol etmiştir. İnsanlar gelir ve usulünce oy kullanır, sonuç doğru açıklanır, ben de gönül rahatlığıyla sadece gider oyumu verir giderim ya da anı olsun diye giderim...

"Sandık tutkusu: O gün evde oturabileceğim bir gün değil"

BURCU ONAY

15 KASIM 2022, İSTANBUL

YÜZ YÜZE GÖRÜŞME

2017 seçimleri sırasında oy çuvallarını Kartal İlçe Seçim Kurulu'na götürdükleri sırada, Ak Parti kutlama konvoyunun içinde kaldıkları ve camlarını açamadıkları arabada stresten başladığı sigarasından sık sık içiyor. Sandık görevlisi olmak, onun için biraz da sigaraya başlamış olmak demek...

Öne çıkanlar

- Çünkü insanlar kaderinin kendi elinde olduğunu bilmiyor ve sandıkta olmadığın sürece bu işin ne kadar çetrefilli olabileceğini ve ne kadar çirkinleşebileceğini görmüyorsun. İlk kez sandık görevlisi olduğumda şok olmuştum, 18-19 yaşlarındaydım.
- Seçim anında odayı değerlendirirsen, sadece o odanın içinde olanlara bakarsan bence kimin neyi nasıl elde edeceği, kimin iktidar olacağı, kimin bunu ne şartlarda elde edeceği gibi şeyleri de görüyor ve anlıyorsun. Çünkü orada aynı zamanda kişiliğini de yansıtıyorsun.
- En nihayetinde örgütlü mücadele sürdürüyorum. Şu da var: Benim Türkiye için istediğim şeylerin seçimle gerçekleşeceğine dair inancım yok zaten ama orada kazanılmış da bir hak var, biri de oy vermek, sandık korumak. "Bu benim," diyorsun, "en azından varoluşuma saygı duymak zorundasın, benim olanı benden alamayacaksın."

Burcu ile Kadıköy'de ağırlıkla Türkiye İşçi Partisi çevresinin takıldığı bir kafede buluştuk. Masada beni beklerken kitap okuyordu. Heyecanlı, coşkulu biri. Alevi ve solcu bir ailenin üyesi, bu nedenle de "doğal olarak" örgütlü hatta hayata örgütlü başlamış gibi. 30 yaşındaki gıda mühendisi şimdiye dek üç kez sandık görevlisi olarak çalışmış. 18 yaşından beri ister istemez bunu yapıyor, çünkü zaten yapması gerekenlerden sadece biri bu ona göre. 2018 seçimlerinde ona doğrultulmuş bir silahla karşılaşacak ama yine, "İyi Partili bir abi," dediği Bekir isimli bir adamın araya girmesi ile oylarla beraber il seçim kuruluna gidebilecek, ona doğrulan silah aşağı inecek. Sandıktaki karşılaşma ve belki de kutuplaşmaya karşı panzehir olma özelliği için iyi bir hikâye.

Seçim anında odadakilerin tutumunu izlemekten, sandık başında "çirkinleşmeye", oy vermeye gelen birinin tipolojisinden hangi partiye oy vereceğini tahmin etmeye, seçimleri demokratik bulmasa da elindeki verili bu hakkı kaybetmemeye kadar pek çok şey onun tabiri caizse sandık tutkusunu anlatabilir şeyler. Seçimleri demokratik bulmuyor, hayalindeki dünyanın böyle gelmeyeceğini de biliyor, ama o gün orada olması gerektiğini düşünüyor. Sandık başında durmak uzmanlaşma isteseydi, Burcu bu uzmanlardan biri olabilirdi. Herkesin yapması gereken bir iş olduğunu düşünüyor.

2023 seçimlerini de heyecanla bekliyor ve "zaten" sandık başında olacak. Dediğimiz gibi, bu doğasında var. Sigaraya başlamasına vesile olan sandık, bir gün sigarayı bırakmasına da vesile olur mu, bilmiyoruz.

– Burcu ben, 30 yaşındayım, gıda mühendisiyim. 18 yaşımdan beri örgütlü sayılırım, resmî olarak da 2017'deki anayasa referandumunda hayır çıktığından beri örgütlüyüm. Türkiye İşçi Partisi'ndenim. Seçimlerde de aktif rol alıyoruz haliyle.

Sandıkları neden koruyorsunuz peki?

– Çünkü insanlar kaderinin kendi elinde olduğunu bilmiyor ve sandıkta olmadığın sürece bu işin ne kadar çetrefilli olabileceğini ve ne kadar çirkinleşebileceğini görmüyorsun. İlk kez sandık görevlisi olduğumda şok olmuştum, 18-19 yaşlarındaydım. Tamamen bilgine güvenmen gereken bir yer sandık başı. Orada atıl olmayan, ne yaptığını, neyi korumak istediğini bilen insanların olması gerekiyor, ben de o kişilerden biriydim. Her başında olduğum sandıktaki insanlarda şu ruh hali vardı: "Zaten her şey belli, biz burada sadece duralım, formalite." Biz ise oranın gereğini yapmak için duruyoruz, sonuna kadar... Gece ilçe seçim kuruluna gidip oyları teslim edene kadar işimizin başındayız.

Sandık korumaya başladığın ilk seçim ne zamandı?

– O zaman TKP'deydim, nasıl sandık görevlisi çıkarmış bilmiyorum. Fatin Rüştü Zorlu'daydım, sene 2010.

Örgütlü olduğun için bu partiden sana verilen bir görev mi oluyor?

– Sandık görevlisi olunacağı zaman herkes olur zaten. İstisnai bir durumu yoksa herkes sandık görevlisidir. Ben 2023 seçimi için de sandık görevlisiyim mesela halihazırda. Zamanı gelince parti diğer partililere haber verir ve Kartal'da şu kadar insanız der, nereye gönderirlerse de gideriz.

Parti seni böyle bir göreve atamıyor olsaydı napardın?

– Giderdim! Zaten o gün evde oturabileceğim bir gün değil. Serde biraz çingenelik biraz da çirkeflik var. Orada olurum bu yüzden. Kardeşim ve babam da orada olur. Bir tek annem evde kalır.

Örgütlü bir aileden geldiğini anlıyorum...

– Evet, kardeşim eski TİP'li, ablam eski EMEP'li, babam ve annem sıkı CHP'li. Sülale de öyledir. Kendimle ilgili keşfettiğim ilk şey de buydu herhalde.

O yüzden sandık korumak senin için "zaten yapacağın" bir şey mi?

– Evet evet. Reşit olur olmaz Türkiye Komünist Partisi'nde sandık görevlisi olmuştum, sorgulamamıştım da hiç. Zaten yapmam gereken bir şey olduğunu düşünmüştüm. Kendimle ilgili keşfettiğim ilk şey Alevi ve solcu oluşumdu. Boşnak mahallesinde okudum, haliyle Sünni yoğun bir okuldu, farklı olduğumu fark etmiştim. Ötekiyim ve hep öyleydi. Karayım, Erzincanlıyım, kadınım. Bu kombin kendini her yerde belli eder. (Gülüyor.)

Sandıkları korumak yurttaşlık için yapacağın/yaptığın şeylerden yalnızca biri diye anlıyorum...

– Neredeyse en küçüğü. En nihayetinde örgütlü mücadele sürdürüyorum. Şu da var, benim Türkiye için istediğim şeylerin seçimle gerçekleşeceğine dair inancım yok zaten ama orada kazanılmış da bir hak var, biri de oy vermek, sandık korumak. "Bu benim," diyorsun, "en azından varoluşuma saygı duymak zorundasın, benim olanı benden alamayacaksın."

Seçimlerin demokratik olduğunu düşünüyor musun?

– Hayır, asla inanmıyorum. Bir makale okumuştum, "Bir seçimde çalınabilecek maksimum oy oranı iktidarı değiştirmeye yeter mi?" gibi bir şey. Makale oylar çalınsa da seçim kazandıracak kadar olamayacağını anlatıyordu. O zaman hak vermiş ve "Ne kadar çalabilirsin, ne kadar çirkinleşebilirsin?" demiştim. Ama yaparsın! Senin için İstanbul'dan ko-

nuşması kolay, başka iller var, senin de dinlediğin Şanlıurfa gibi.[1]

Bir de şu var, seçim anında sadece odanın içinde olanlara bakarsan bence kimin neyi nasıl elde edeceğini, kimin iktidar olacağını, bunu ne şartlarda elde edeceğini de anlıyorsun. Orada aynı zamanda kişiliğini de yansıtıyorsun. Tamam tüzel bir kimlikle gidiyorsun ama partinin, ait olduğun sınıfın senden beklentisini yani o geleneği de görüyorsun. Şu tesadüf değildir; İnce'nin aday olduğu seçimlerde sandık görevlisinin uyuyakalmasıyla, Ak Partililerin inanılmaz dirayetli olması... Normalde siyaset dediğin şeyi iktidar değil, muhalefet yapar ama o uyuyor. Çünkü Ak Partilinin istediği bir şey iktidar olmak. O gün anlıyorsun o kazanacak çünkü senden daha dirayetli. O kazanacak çünkü senden daha hevesli. O yoğunluk sağlanabildiğinde karşı taraf üzerinde psikolojik bir baskıdır da bu. Az kişi olduğunu bilmenin verdiği gerginlik vardır, diğer tarafta da çok kişi olmanın getirdiği rehavet...

Bunlar senin için neden önemli?

– Tespit ve gözlem için önemli, siyaset için değil. Kimin oraya nasıl geldiğinden bile o seçimin nasıl gideceğini anlayabiliyorsun. Tekrarlanan İstanbul seçiminde CHP'liler inanılmaz disiplinlilerdi. Sandık görevlilerinde yedeğinin yedeği vardı. Direngenlik dediğin şey ne kadar sıkıştığın, ne kadar bıktığın ve artık ne kadar değişsin istediğin kısmına bağlı.

Bir oyun değişim yaratabileceğini düşünüyorsun yani?

– Kesinlikle! Sandık başındayken zaten gelen insanların tipolojilerinden kime oy vereceğini bile anlıyorsun. Bir arkadaşımın tespitidir, şunu söyler: Ak Partlililer seçime hep beraber gelir. Baba önde, aile arkada. Yani reis kültürü. O an

1 Deniz Özgür ve Deniz Güneş'in sandık gönüllüsü olarak gittikleri Şanlıurfa'yı anlattıkları hikâyeler detaylar için okunabilir.

oradadırlar. Ama örneğin muhalif bir ailede baba sabahtan oyunu verir, çocuğu akşama doğru uyanınca... Kadın ev işleri bittiğinde öğleden sonra... Haliyle o tipolojiyi bildiğin için kimle nasıl iletişim kuracağını da biliyorsun. Bu artık biraz da tecrübe. Ben hep kimlik kontrolü görevini alırım, sabah 6'da görev dağılımını yaparız.

Neler olur orada?

– Kimlikle gelen kişinin yüzünü karşılaştırıyorum, aynı kişi mi diye. Nereden sandık görevlisi olduğuma göre değişmekle beraber yanımda iktidar partisinden bir kişi oturur. 2018'de yanımdakiyle kapışmıştık bu kimlik kontrolünü "Ben yapacağım" diye. Genelde benim için daha seküler ve laik görünüşlü insanlara daha kolaylaştırıcı davranma, onun için de kara çarşaflı bir kadını daha kolay geçirme gibi şeyler oluyor.

Ya da mesela engelliyse vekâleti kendisinde mi değil mi, ailesi yanında girebilir mi, giremez mi gibi konuları ben kontrol etmek isterim daha çok. Hatta o gün de gözü yarım gören biri gelmişti, ben oy kullanamayacağını o da oy kullanabileceğini söylemişti. Çünkü belliydi, tanıyordu, o mahalledendi. Sandıkta böyle şeyler çok olur.

Normalde bunun oluru nedir?

– Engel durumu belli olmalı ve yüzdeleri var. Aileden birinde vekâlet olur, bu işi tek başına yapamaz olduğu belli olmalıdır. Orada da senin tavrın önemlidir. Sabahtan toplanırız ve akşama kadar oradayızdır. Benim orada olduğum gün zaten görevim gece 2'de bitti. Çünkü zordu sandık...

Neresi burası?

– Kartal, Atalar. 2018 yılında Muharrem İnce'nin aday olduğu seçimlerdi. Cevizli'ye yakın bir okuldaydık. Benim ve

Ak Partilinin elinde birer sandık koruma kılavuzu vardı. O da dikkatli ve fazla özenli biriydi. Sandık başkanının ise bu işi daha önce hiç yapmadığı belli. Bir şekilde tutanaklardan bir tanesi Ak Partili sandık görevlisi tarafından götürülmüştü, yani çalınmıştı. Sayım sırasında da sürekli yanlış, eksik oy yazılıyor. Bu nedenle sürekli bölünüyor. Artık neredeyse seçim sonuçları açıklanmış biz hâlâ ordayız, oyları saymayı bitiremiyoruz! Çünkü seçmen sayısı ile tutanak tutmuyor. Bu arada arkadaşlarımla mesajlaşıyoruz. “Bu sandık problemli,” diye. Tabii Ak Partili arkadaşla da çok fazla geriliyoruz. Bir de sandık başkanının da Ak Partili olduğunu düşünüyorum.

Günün sonunda oyları sandık başkanı ile birlikte iki kişi götürür. Ben gitmek istedim, Ak Partili görevli, “Ben gideceğim,” diyor. Normalde iki kişi gidilebiliyor, eğer bu sayı ikiden çok olursa oylama yapılır ama bana iki kişi olduğumuz halde oylama yapalım diyor. Neyse nihayetinde beraber gittik. Başkan desen çok gergin, gözler dolu dolu çünkü çıkamıyoruz ya, sandığı iptal olacak diye çok korkuyor. Bir yandan Ak Parti kazanmış görünüyor, ben gerginim.

Aşağı elimizde oylar ve tutanakla indim. O arada sebebini bilmediğim bir curcuna var okulda. Sadece Ak Partililer kalmış. Aşağıda, “Bu kız gidemez oylarla,” diyorlar. İyi Partili olduğunu düşündüğüm bir abi var. “Nasıl götüremez?” diye araya giriyor, derken bir kargaşa ânı. Ben yüksek biriyim, karşıda da yüksek biri var. Kavga devam ederken bu arada bana doğrultulmuş bir silah çıktı, donup kaldım. Çok korktum, kekelemeye başladım.

Yine o İyi Partili abi –ismi Bekir’di– araya girip, “Siz bu kızın kaç yaşında olduğunun farkında mısınız? Yukarıda biz karar verdik, o gidecek işte,” dedi ve biz koşarak arabaya binebilmeyi başardık. Kapıları açmıyoruz ve devam etmeye çalışıyoruz. Arabaya bindim, sürücüye, “Can güvenli-

ğim yok burada," diyorum. Bu arada yanımdaki Ak Partiliye bağırıyorum, "Senin arkadaşların değil mi bunlar?" diye. O kafasını eğmiş durumda. O sırada sandık başkanımız oyları sıkı sıkı tutuyor ve Ak Partiliyle aramızda oturuyor zaten. (Gülüyor.)

10 metre ilerledik, arabanın üzerine 10 kişilik bir grup kapandı. İlerleyemiyoruz, gidemiyoruz. Hatta ben o gün o arabanın içinde sigaraya başladım. Hatta camları da açmıyoruz, arabanın içinde söndürüyoruz. İzin verilmiyor arabadan çıkmamıza. Aslında Ak Parti kazandığı için konvoy yapılıyor, bu yüzden trafik var. Biz de Kartal'a gidip oyumuzu iletmeye çalışıyoruz. Ama bu arabanın üzerine kapanma işini filan sadece bizim arabanın üzerinde yapıyorlar. Neden başka arabalara yapmıyorlar yani? Okuldan çıktığımızı gördükleri için bizim arabada oy taşıdığımızı anlamış/düşünmüş olabilirler. Buna benzer olaylar pek çok yerde oldu. Neyse Kartal'a gelip arkadaşlarım beni aldığında hâlâ kekeliyordum.

Seçmen sayısı ile oy kullanan insan sayısı birbirini tutmazken nasıl verdiniz peki o tutanağı?

– Yanlış ve o haliyle verdik... Zaten sandık başkanı da yanlış yazıyordu. Bize yazmıyor ama hep yanlışlıkla Ak Parti tarafına yazıyor filan. Böyle zor bir geceydi. Ertesi sabah bir WhatsApp grubu kurdu, "Başımıza gelenlerden dolayı çok üzgünüm" filan yazmış. Bizi kahvaltıya çağırdı. Tabii gruptan çıktık hepimiz. Kimse kimsenin yüzünü görmek istemiyor çünkü, hepimiz birbirimize girmişiz zaten.

Nasıl ve neden geriliyorsunuz?

– Biliyorsunuz oy pusulalarında sınırlar var ve mührün çizgiyi aşmamasını istersiniz. Usulsüz kullanılmış bir mühür var, sandık kurulunun oylamasına sunuyoruz, kabul edilebilir çıkıyor ama aynı hoşgörü CHP ve HDP'ye göste-

rilmiyor. Aslında bunun benzerlerini ben de yapıyorum karşımdakilere. Orada sadece alacağın oy değil, ideoloji de konuşuyor.

Bu iki tarafın da birbirine yaptığı bir tür çirkeflik. Aslında Ak Partililerin yaptığının aynısını yapıyor oluyorsun sen de. Ne düşünüyorsun bu konuda?

– Temiz düşünmüyorum çünkü o sıkıştırılmış, artık kendi ülkende rahatlıkla dolaşamama hali yüzünden sen durumun varabileceği yeri biliyorsun. Böyle bir yerde o çirkinliği kendi tarafına çekmek makul geliyor. Çünkü illa biri kendi tarafına çekecek ve o çirkinliği üstlenecek. Bunu yapan olmak istiyorsun haliyle. Öyle bir ortamda karşı tarafa gelen ama sana gelmeyen yemekler bile sinir bozuyor. Şu bile bir gerginlik sebebi: Okul başkanı içeri giriyor, sadece MHP ve Ak Partiliye su bırakıyor, sana bırakmıyor. Saflar o kadar sıkıdır. (Gülerek.) Benim olduğum sandıklarda saflar bu kadar sıkıydı en azından. Konuşmuyorsun, ara vermiyorsun.

2023 için heyecanlı mısın?

– Ben hiçbir zaman çok umutsuz biri olmadım. Bir laf vardır ya, "Hiçbir halk doğuştan kötü değildir," diye... Haliyle yaşadığım şey biraz öfke/sinir, biraz da heyecan. Ama daha ne kadar baş edebilirim bilmiyorum. (Gülüyor.) Onun için hevesle bir sonraki seçimi bekliyorum. Sandık korumak benim için vatandaşlıktan ziyade yurtseverlik. Ben herkesin yapması gerektiğini düşünüyorum çünkü sadece orada anlarsın neler olabileceğini ya da olduğunu.

“Temennim siyasetin artık sandığa kilitlenmediği bir dünya”

EDİP MERT ARSLAN

22 KASIM 2022, ANTALYA

VİDEO GÖRÜŞME

Edip Mert gün ortasındaki randevumuzdan hemen önce işten atıldığını öğrenmiş. Aslında uzayan çalışma saatleri, bitmeyen ve üzerine yığılan işler nedeniyle istifa etmeyi düşünüyordu ancak çalıştığı Avustralya'daki Türkiye'ye çalışan dijital reklam şirketi ondan önce davrandı gibi gözüküyor, böyle bir ruh haliyle buluşuyoruz. Ona kalsa romanını yazıp sanatla ilgilenmek istiyor ama Türkiye'nin böyle hayatlar için pek de imkân veren bir ülke olmadığı görüşünde. Bize “müşabir”i anlatacak.

Öne çıkanlar

- Müşabirliği de oy hakkı gibi çok temel bir hakkın savunulduğu ve aynı zamanda bilgi akışının da sağlandığı bir unsur olarak düşünebiliriz.
- Sandık iradenin gösterildiği düzlemlerden bir tanesi. Doğrudan doğruya demokrasinin kendisi mi? Değil. Ama demokrasinin bir parçası olarak ele alınabilir mi? Evet. Eğer ki oylar çalınmıyor olsaydı, kimse zaten böyle bir şeyi savunma ihtiyacı da duymazdı.
- Kurumların birbirleri arasındaki temel farklılıklarını da bir kenara koyup birlikte çalışabilmesi etkileyiciydi bence. Sandığı koruma formatının kendisinden bunca zaman çok fayda görmedik gibi geliyor. İstanbul Büyükşehir Belediyesi seçimlerine kadar...

Müşabir, "müşahit ve muhabir" kelimelerinin birleşmesiyle oluşturulmuş. Seçimler sırasında vatandaşları bir tür muhabir yerine koymayı hedefleyen bir girişim. Yani sandıkları korumanın basın yolu.

Halkevleri'nde örgütlüyken müşabir döneminde de sendika.org'un Ankara bürosu sorumlularından biriydi. Politik olarak sandık muhalefetinin demokratikleşme yolunda büyük bir adım olmadığını düşünse de, yine bu enerjiyi bir "örgütlenme aracı" olarak kullanmaktan yana. Neden doğrudan örgütlenmek yerine bu enerjiyi kullanmaya teşne olduklarını sordum, solculuğa da çok alan kalmadığını anlıyorum anlattıklarından. Gerçekler ile sorumluluk almak kavramları ise konuşmada sıkça geçiyor.

Edip Mert'in hikâyesi sandık konusuna politik bir açıdan bakınca, burayı bir örgütlenme "fırsatı" ve sandık muhalefeti olarak ele alınca pek de "başarılı" gözükmediğini, ama "örgütsüz" bir yerden ve amaca dönük ele alınınca "mutlu" bile ettiğini gösteriyor. Ona soracağım ilk soru belli...

– Dijital pazarlama yönetimindeyim. Bir markayla ilgili hangi reklamların çıkılması gerektiği, pazarlama stratejilerinin oluşturulması gibi bir noktada faaliyet gösteriyorum. 31 yaşındayım.

Kendinizi nasıl tanıtırsınız?

– Türkiye'ye dair derdi olan biri diyebilirim; Dil Tarih Fakültesi'nde Tiyatro bölümünde okuyordum. O sırada da sokak siyasetinin içindeydim. Türkiye'de bir şeylerin doğru gitmediğini düşünenler arasındaydım, hâlâ da yanlış sayısı artarken doğruların artmadığı bir tablodayız.

Beni bıraksalar temel derdim roman yazmak, sanatla uğraşabilmek olurdu ama sevgili memleketimiz bu anlamda yardımcı olmuyor ne yazık ki. Böylece bazı şeyleri daha düzgün

hale getirebilecek, sorunları gelecek kuşaklara ihale etmeden, sorumluluk yıkmadan, kendi sorumluluğumuzu alarak devam etmek niyetindeydim. Nihai olarak hâlâ gelecek kuşaklara bırakmış değiliz. Nerede, ne, nasıl yapılabilir konusunun peşinde koşan biri olarak düşünebilirsiniz beni.

Nasıl bir Türkiye olsaydı burası, roman yazmaya, sanatla ilgilenmeye devam edebilirsiniz?

– Konunun Türkiye tahayyülünden ziyade doğrudan insanla ilgisi var. Bu istediğimi mükemmel bir sistem, mükemmel bir düzen olarak tarif etmiyorum, hatta mükemmel bir sistem olmayacağını düşünüyorum ama yapmak istediklerimizi yapabilmek için memleketteki hayat derdi bizi rahat bırakmıyor. Geçim sıkıntılarının peşinden koşarken diğer yandan da canınızı sıkan daha fazla şey oluyor. Geçtiğimiz yaz hatırlarsınız Antalya Manavgat tarafında yangın çıkmıştı, bu benim sosyal medyadan çıkış noktamdı.

Üzücü haberleri ardı ardına görmekten sıkıldım. Bir de geçmişimde üç seneye yakın gazetecilik yaptım, bir şey olduğunda haberle temas eden ilk kişilerden oluyorsunuz. Artık iş içinden çıkılmaz bir hal alıyor.

Mesele Türkiye'nin demokratik olabilmesi ve bu demokrasinin altının nasıl doldurulduğuyla alakalı. İnsanca yaşam düzeyi demek de bizim için artık yeterli değil. Sondaki "ca" eki fazla, doğrudan insan olarak yaşayabileceğimiz bir dünyayı konuşmamız gerekiyor.

Bununla bağlantılıydı kuşkusuz müşabir konusunun ortaya çıkışı? Nasıl bir motivasyonunuz vardı?

– Orada iki aşama var; müşabirden önce, hemen önce Demokrasi İçin Basın Merkezi tecrübemiz oldu. Demokrasi İçin Birlik içinde ortaya çıkan bir oluşumdu. Orada liberal bir noktadan, "Gazetecilik gerçekleri anlatmaktır," de-

yip kenara çekilmekle değil, varoluşla ilgili de bir derdimiz vardır. Bir sözün varsa buna dair eyleminin de olması gerekir. Rahatsız oluyorsan bunu düzeltmeye yönelik ilk hamleyi senin yapabilmen gerekir. Bir şeyi göstermek istiyorsan ilk gösteren ve nasıl gösterileceğine dair yol inşa etmeye çalışan kişi olmak gerekir.

Sorumluluk almaktan bahsediyorsunuz...

– Evet. İnsanların sorumluluk almadığı şey hakkında konuşması çok rahat ve bunun da kendince bir hedonist tarafı da var. Ülkede yaşıyoruz, bazı sonuçlarla karşılaşıyoruz ve özellikle mitinglerde karşı tarafın hesap vereceğini söylediğimizde, bizim de hesap verebilir pozisyonda olmamız gerekiyor.

Müşabir konusunda da bu sorumluluk bilinciyle hareket etmek ve gerçekleri gösterebilmekti benim için önemli olan. Muhalif habercilik denir ama burada hükümetin, iktidarın istemediği bir gerçeği söylüyorsa, bu sorumluluğun kendisidir. Bu da bir direniş biçimi. Bu nedenle müşabiri direnmenin bir metodu olarak düşünebiliriz. Gezi direnişinde ortaya çıkan ve sosyal medyanın bir haber kaynağı olarak kullanıldığı, Çapul TV'nin ortaya çıktığı gibi... Bu süreçler insanlara bilgi ve sorumluluk yüklüyordu.

2015 ve sonrasındaki patlamalarla birlikte düşününce, siyasetin tamamının sandık eksenli bir hale geldiği tabloda sandıkta pozisyon almak anlamlı bir şeye dönüşüyordu. Toplumsal hareket çerçevesindeyse sandığı beraber hareket etmeyi öğrenmenin yeniden bir metodu, yeniden bir hayat örgütlemenin bir parçası olarak ele almak gerekiyor.

Müşabirliği de oy hakkı gibi çok temel bir hakkın savunulduğu ve aynı zamanda bilgi akışının da sağlandığı bir unsur olarak düşünebiliriz.

Birlikte hareket edebilmek ve demokrasi için sandıkları korumak bir fikirdi, peki örgütlü müydünüz o zaman?

– O zaman sendika.org muhabiriydim ve Ankara bürosunda çalışıyordum. Müşabir de haberi ve gerçeği anlatmak için başlayan bir süreç. Bu da demokrasiyi oluşturmanın bir parçası, evet.

2015'te irademizin çalınmasıyla yaşamış olduk ve tekrarlanan İstanbul seçimleri benzer bir ihtiyacın hâlâ geçerli olduğunu gösteriyordu. 2015'teki saldırılardan sonra yaratılan gerilim ekseni çerçevesinde ülke, çoğunluğun istemediği bir yere savruldu. Ekonomik sorunlar unutuldu. Hayat o zaman da pahalılaşıyordu, o zaman da sıkıntılı haldeydi ve sürekli ayrımcılık, yabancı düşmanlığı devam ediyordu. Aynı süreçlerin 2018 seçimlerinde de yaşanma ihtimali vardı.

Demokrasi İçin Basın Hareketi[1] ya da müşabiri doğrudan örgütlü mücadelenin bir parçası olsun ya da olmasın iktidara dair sözü olan insanların ait hissetmedikleri yere doğru savrulmalarını engellemek için bir eylem olarak görüyorum açıkçası. Anlamlı tarafı da buydu. İradeyi korumak, beraber örgütlenmek ve belki dolaylı yoldan bir demokrasi inşa sürecinin de zeminini oluşturmak...

Cevap vermiş oldunuz ama biraz daha anlamak için soruyorum. Sandık neden önemli sizce? Hem oy vermek hem de oyu korumak anlamlarında soruyorum.

– Sandık iradenin gösterildiği düzlemlerden bir tanesi. Doğrudan demokrasinin kendisi mi? Değil. Ama demokra-

1 2016 yılında hiçbir siyasi görüş ya da partinin çatısı altında olmadan, katılımcı ve çoğulcu demokrasiyi hedefleyen, eski büyükelçi, milletvekili ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yargıcı Rıza Türmen'in çağrıcısı olduğu bir toplantıyla bir araya geldiler. 100'ü aşkın örgüt, platform, inisiyatif ve kurum başlangıç metni üzerinde anlaştı. İlk çalışma alanı OHAL, KHK'lar, Barış, Başlangıç sistemi ve inanç özgürlüğü olarak belirlenmişti. https://demokrasiicinbirlik.com/hakkimizda/ (erişim 19 Aralık 2022). Demokrasi İçin Basın da seçimler için bir araya gelmiş ve bu platformun içinde yer alan bir nevi basın birimiydi.

sinin bir parçası olarak ele alınabilir mi? Evet. Eğer ki oylar çalınmıyor olsaydı, kimse zaten böyle bir şeyi savunma ihtiyacı da duymazdı. Her seçimde bir yerlerde ölmüş insanların oy kullanmaya hazırlandığı, göklerden oy pusulalarının indiği gibi tablolarla karşılaşmasaydık kimse bugün sandığı korumakla ilgili bir tecrübeye yönelmeyecekti, daha doğrusu bunu gerekli görmeyecekti. Sandık muhalefeti dediğimiz şeyin kendisi proaktif olmaktan ziyade daha reaktif bir pozisyon. Bu açıdan bakmak gerekiyor sandık korumaya.

"Oyların çalınmasından" bahsettiniz. Nerede ve nasıl çalındıklarını düşünüyorsunuz? Ana akımı zaten saymıyoruz ama aslında bağımsız medyada da haberlerine güvenebileceğimiz çok yer yok. Özellikle politik medya kurumlarının çok azında habercilik yapıldığını düşünüyorum. Dolayısıyla oyların çalındığına dair milyonlarca haber çıktı, çıkmakta ve çıkıyor ancak bunun size gerçekten böyle olduğunu düşündüren esas şey nedir? Soruyu tersten de sorayım: Aslında Ak Parti kaybederdi de oylar çalındığı için mi kazanıyor?

– Doğru soru. Az önce sizle konuşurken bunu da düşünüyordum bir yandan...

Bence şu oluyor: "Oylar çalındı" söyleminin karşıtı nedir? "Tamam abi, çaldırmayalım." Peki. Çalınmasına izin vermediysek o zaman "Biz baştan sona yanlış yerde pozisyon almışız, mesele sandık koruma değilmiş. Bizim örgütlenmeye dair dertlerimiz varmış, burayı atlamışız" değerlendirilmesi yapılabilirdi.

Dediğim gibi ben sokak siyaseti kökenli biriyim, sandığın kendisi benim için zaten ikincil. Kıymetli olan şeyin kendisi insanların yaşadığı kaygıyla ilgili eylem ve örgütlülüğü. Çünkü ilerde daha başka dayanışma ihtiyaçları doğduğunda bunlar harekete geçmeli. Soma katliamı, Van depremi, İzmir depremi olduğunda insanlar yine bu dayanışma ile bir araya

geldi. Bu dayanışma zeminlerinin güçlü olabilmesi, bunların kullanılabilir halde olması, yani pratiğin kendisi anlamlı olabilen şey. Yoksa sandıktan çıkan oyun kendisi demokrasinin kendisi olmadı bugüne kadar. "O zaman anlamlı olan nedir?" sorusu ortaya çıkıyor. Benim cevabım burada dayanışma ihtimalleri ve dayanışmanın kendisi.

O zaman neden doğrudan örgütlenmeyi tercih etmiyorsunuz? Biriken bu muhalefeti "kullanmaktan" da bahsediyorsunuz örgütlenmek derken zira. Neden sol gidip örgütlenmiyor da, önündeki bu "fırsatı" değerlendiriyor?

– Şurada ikili bir durum var. Biri, haber kaynaklarımızın zaten kısıtlı olması. Sonuçta ana akım medyanın arkasında çok güçlü bir sermaye var ve ucuz işgücünü sağlayabileceği sistemi de arkasına almış durumda. Sandık etrafından gelebilecek bilgileri deforme edip aktarabilme gücüne sahip. Bunun karşısına bir şey koyabilmeniz gerekiyor. Burada konu dayanışmadan çıkıp haberciliğe dokunuyor. Müşahitlerle beraber dezenformasyona, yanlış aktarıma karşı bir haber ağı oluşturabilmemiz gerekiyor. Gerçek bilgiyi çıkarabilmemiz gerekiyor. Bizim böyle bir sermaye gücümüz yok. "Bravo, hediye çekiniz burada" diyemeyeceğimize göre insanların temel kaygılarıyla ortak hareket etmemiz ve bunu gerçek bilgiye dönüştürebilmemiz gerekiyor.

Haliyle müşabirlik çalışmasının kendisinde bilgi kaynaklarıyla beraber, herkesin haberci olduğu bir tablo vardı. Bu profesyonel habercilik değil ama herkes bilgi alıyordu ve bunu paylaşıyordu. O bilgileri bir data haline getirip inceleyip bilgiyi çıkarmak oluyordu bizim için.

Peki müşabirlik adını verdiğiniz deneyim nasıldı?

– Adil Seçim Basın Merkezi, Adil Seçim Platformu içinden çıkan bir yapılanmaydı. Bu, 24 Haziran seçimleri için

oluşturulmuştu. Adil Seçim Basın Merkezi'nin prototipi ise Demokrasi İçin Birlik'te oluşturulan Demokrasi İçin Basın Merkezi idi.

Nasıl insanlarla karşılaştınız müşabirlikte?

– Bir tarafta sandıkları koruyan ve sandıklardaki parti görevlileri ile iletişimde olan bir ekip vardı, diğer tarafta çağrı merkezi grubu. Adil Seçim Basın Merkezi'nde bizim hedeflediğimiz insanların yaşadığı usulsüzlük ya da problemlere dair bilgi akışını sağlayabilmekti. Buradaki usulsüzlük tek başına oy çalınması değil, herhangi bir müşahidin haksız yere dışarı çıkarılmasından tutun, dışarıda yaşanan bir kavganın kendisi ya da seçim güvenliğini riske sokabilecek eylemlerin hepsini haberleştirebileceğimiz bir havuz işlevi görüyordu. O gün Adil Seçim Basın Merkezi'nde gazetecilik faaliyeti yürüten farklı kurum ve yerlerden 60-70 kişiydik. Sürekli emek ve demokrasi güçleri, siyasi partilerle iletişim halinde olduğumuz, onlara gelen bilginin bize, bizim gördüklerimizin onlara aktarıldığı bir sistemimiz vardı.

Adil Seçim Platformu içindeki yapılar birbirinden çok farklı, gün içinde yan yana gelmesini beklemeyeceğimiz yapılardı. Ama bu ekiplerin asgari düzlemde yan yana geldiği ve beraber hareket ettiği bir tabloydu. Beş benzemezin bir arada olduğu, sözsüz bir anlaşmayla bir misyon etrafında toplanıldı.

Haberler nerede yayınlanıyordu peki?

– Tüm kurumların kendi platformlarında ve Twitter'daki Müşabir hesabı üzerinden paylaşılıyordu. Temelde haberlerin herkese eşit yayıldığı, tüm haberlerin herkese aynı anda gittiği, "haber atlatma" derdinin olmadığı, Adil Seçim Basın bürosunun merkezi hesabı üzerinden paylaştığımız bir durumdu.

Kurumların birbirleri arasındaki temel farklılıklarını da bir kenara koyup birlikte çalışabilmesi etkileyiciydi bence. Sandığı koruma formatının kendisinden bunca zaman çok fayda görmedik gibi geliyor İstanbul Büyükşehir Belediyesi seçimlerine kadar...

Açar mısınız biraz?

– Yani bu gücün, birlikteliğin gerçekten demokrasi mücadelesinin bir parçası olduğu bir noktayı görmedik. Örneğin İmamoğlu belediye başkanı oldu, ama? O zamandan bu zamana o sandıktaki gücün kendisi herhangi bir şekilde Türkiye siyasetindeki geri kalan haksızlıkların önüne geçmekte herhangi bir unsur haline gelemedi.

Yeniden bir seçim olduğunda, müşabir gibi bir yapıyı yeniden kurmak ister misiniz? Yoksa hiç sandık korumakla işiniz olmaz mı?

– Bence sürecin kendisi bu ihtiyacı belirleyecek. Seçim öncesinde Türkiye'de birdenbire stres ve terör ikliminin yükseldiği bir sürece giriyoruz. Öncekilerden farklı olan nokta şu: En azından İstanbul Büyükşehir Belediyesi zaferimiz var. Bu, sandık tarafını da motive etti. Yeniden bir araya gelmeyi ya da yeniden örgütlemeyi düşündürecek bir süreç olacak muhtemelen. Yine Adil Seçim Platformu gibi bir yapıyla örgütlenmesi gerekir mi? Zararı dokunmaz, pozitiftir. Bir araya gelişlerin hepsi pozitif ama oradan da sandık siyaseti ya da sandığın dışına taşıyacak bir tablo çıkar mı, pek emin değilim.

“Bir ara çok üst üste seçim oldu, bağımlılık yaptı bende sandık gözlemciliği”

DİLEK

ARALIK 2022, İSTANBUL

VİDEO GÖRÜŞME

Akşam saatlerinde iş çıkışında görüşüyoruz Dilek ile. Bir süredir yönetmen ve prodüktörlük yapıyor. Kitap için yaptığım söyleşiler sırasında aşina olduğum bir ruh hali var, onda da bu ruh halinden var. Anlattıklarının ne demek olduğundan pek de emin olmadan, biricik ve sadece kendisinin yaşadığını düşündüğü sandık hikâyeleri olduğunu düşünüyor. Aksine biricik değil ve biricik olmaması zaten onu bu sandık gönüllülüğü hareketinin yaşayan kahramanlarından biri yapıyor böylece. Dilek de “Gezi’den sonra naçizane bir işe yaramak” istediğini söyleyen pek çok kişiden biri, üstelik muhalefete de güvenmiyor. Bana kalırsa biraz da sandık gözlemciliğinin esnafına dönüşmüş gibi. Tam artık sandıklar kapanmasına yakın oy kullanmaya gelenlere, “O kadar son âna bırakmayın yahu, biz de sayacağız, daha evimize gideceğiz,” diyor.

Öne çıkanlar

- Gezi’den sonra bir şey yapma isteğiydi sandık gönüllüsü olmamın sebebi. Zaten artık toplanamıyoruz, zaten artık örgütlü herhangi bir şey yapamıyoruz, bari ben de kendi adıma naçizane işe yarayayım diye düşündüm.
- Orada birkaç tane bağımsız gözlemci olunca bence oradaki resmî sandık görevlileri de farklı hissediyor, işe daha çok ciddiyet biniyor. Gizli kamera gibisin orada...

- Ne olursa olsun istemediğin bir sonuç çıksa da biz demokratik bir ülkeyiz. Bizim orada olma amacımız sandıkta verilen oyların sandıktan çıkmasını sağlamak, bunu sağlamaya gidiyoruz. Denetimde mi bulunuyoruz, bir göz mü oluyoruz bilmiyorum ama olan bu.

Siyasetçilerin fani olduğuna en yakın görüşe sahip kişilerden biri Dilek. Sandıkta oy kullanmaya gelen siyasetçileri pohpohlayan kişilere ve kumanyasını az getiren partilere açıkça sinir oluyor. Bir de kumanya olarak lahmacun dağıtıp kendileri dışındaki kişilere vermeyenler varmış ki, bu partilere mesajı: "Kokan şey getirilir mi sandık başına? Madem paranız var üç-beş tane daha fazla sandviç yapın ve herkese dağıtın onları!" Bu anlattıkları trajikomik ama ruh halimizi kutuplaşmadan uzaklaştırmak sanki sandık başından da başlayabilir gibi hissettiriyor. Dilek'in mesajları açıkça tüm partilere. Ona göre sandık gözlemciliği ilkokul sıralarında "ders bitsin" gerilimi olmadan oturmak ve geçmişi yad etmek için de iyi bir fırsat...

– Bir medya çalışanıyım, eğlence kanalında çalışıyorum, yönetmenim. Prodüksiyon işleri ile ilgileniyorum. Montaj, çekim... Favorilerim canlı yayın yönetmek ve konser çekmek, 32 yaşındayım. Lisede iletişim meslek lisesinde okudum ve oradan iki senelik dikey geçiş yaparak radyo, sinema ve televizyon okudum. Sonra da "Ne olur ne olmaz dört senelik bir diplomam olsun" diye düşünüp Açıköğretim'de işletme bitirdim.

Sandıkları korumaya neden gönüllü oldun, olmak istedin?

– O Gezi'de yaşadıklarımızdan sonra da çok ciddi bir güven kırıklığı oldu bende. Bir de 7 Haziran 2015'te birazcık güzel bir hava vardı sanki seçimlere giderken. Herkesin sesi çıkmaya başlamıştı, "Barışçıl bir süreç oluyor mu acaba?" demiştik. O da bozulmasın diye düşündüm. Bir de o kadar

senedir oturuyorum, gidelim madem böyle bir oluşum var –Oy ve Ötesi– benim de orada bir görevim olsun diye düşündüm, görev bilinciyle gittim...

"Gezi sonrasında güven kırıklığı," demiştin. Bu güven kırıklığı neye, kime?

– Gezi'den sonra bir şey yapma isteğiydi aslında... Ben hâlâ şunu diyemiyorum: "İyi ki oldu Gezi, çok güzel bir dönemdi..." Diyemiyorum, çünkü biz hiçbir şeyin hesabını soramadık halk olarak, ben öyle düşünüyorum en azından. Yargı süreçleri iyi gitmedi, Gezi'den insanlar bugün hapiste, ne bileyim ben kendi adıma biraz sorumsuz davranmış gibi hissediyorum çünkü orada yitirdiklerimiz var, onların aileleri var... Biz hayatımıza devam ettik Seçil. Biz hayatımıza hiçbir şey olmamış gibi devam ettik.

Zaten artık toplanamıyoruz, zaten artık örgütlü herhangi bir şey yapamıyoruz, bari ben de kendi adıma naçizane işe yarayayım diye düşündüm. Bu arada muhalefete de kızgınım... Herhangi bir sandığın güvenli olduğuna dair bir ipucu vermiyorlar bize ve bu arada hâlâ da güvenli değil, bence. En azından benim vatandaş olarak izlenimim bu. İyi ki oradayız!

Orada birkaç tane bağımsız gözlemci olunca bence oradaki resmî sandık görevlileri de farklı hissediyor, işe daha çok ciddiyet biniyor. Gizli kamera gibisin orada... Bütün partilerden bahsediyorum bu arada. Çünkü orada gergin bir atmosfer oluyor, sabahtan "bugün kavgasız, gürültüsüz geçirelim" gibi temenniler konuşuluyor, herkesin kitapçığı oluyor ve oy birliği ile nelere karar verebilecekleri konuşuluyor. Ama oy verme işlemi başladığında ortalık gerilebiliyor. Hele yerel seçimler olduğunda bu seçim, aman Allahım en eğlencelisi! Orada en çok tutulduğum şey muhtarlar oluyor. Gelip gidiyorlar, o birinin kâğıdını çalıyor, öbürü arkadan

şikâyet ediyor, vatandaşın biri, "Benim muhtarım yok bu listede," diye bağırıp çağırıyor ama var. Sandık alanında propaganda yapamazsın ya hani, yapıyorlar. Bunlar seçimlerin magazin boyutları ama önemliler bence. (Gülüyor.) O yüzden sandıkta olmak da önemli.

Kaç seçimde çalıştın?

– 2014'ten itibaren her seçimde sandık başındaydım. 1 Kasım sonrasında çok sinirlenmiştim artık, korkunç bir ruh haliyle girmiştik seçimlere. İyi hissediyorsun tabii, bir işe yaramak, görev almak iyi hissettiriyor, ama "Sabahın 6'sında kalkıyorum ama evimde çiçek gibi kahvaltımı yapıp sakin sakin bir gün geçirsem," diye de düşünmedim değil. Ama yine de hep gittim.

Sadece tek bir seçimde sandık kurulunda görevli oldum, açık vardı çünkü... Onda da IBAN'ımı aldılar, bir para ödeniyormuş galiba sandık görevlilerine, bana yatan bir şey olmadı, buradan mesajımı vermiş olayım... (Gülüyor.) Sonra hep müşahit oldum. Bence seçim günü olay sayıma geçildiğinde başlıyor. Hukuki kısım, kurallar konusunda bilgili olmak gerekiyor. Bir seçimde şunu gördüm ama, katakulliye getirilmek istendik. Tekrarlanan İstanbul seçiminde artık oylar sayıldı, kapatıyorduk defterleri, Ak Parti müşahit kartı olan bir kız –gün içinde de sohbet ettiğimiz biri– gitti geldi bir şeyler oldu, "Bazı oylar geçersiz olacakmış" gibi bir kaos yaratmaya çalıştı. Biz, "Hadi ablacım," dedik. Ben dışarı çıkıp bir baktım hatta dışarı. Apar topar fotoğraflarımızı çektik ve sistemlere yükledik. Benim bulunduğum bölgede diğer tüm partililer de sorumluluklarını biliyordu. Biz müşahitler de sorumluluklarını yerine getirsinler diye oradayız. Herkes raporlarını iletti. Ben hiçbir zaman merkeze gitmedim ve oy sayımından sonra dağıldım.

Hep Oy ve Ötesi ile mi beraberdin?

– Evet. Hatta sonra İstanbul Gönüllüleri[1] diye bir oluşum oldu, ne olduğunu tam anlamadım onun ama birazcık Ekrem İmamoğlu'nun İstanbul seçimleri için başlattığı bir şey gibiydi... Ama ben hep Oy ve Ötesi'ndeydim çünkü biraz daha bağımsız gözüküyorlardı bana.

Bu oluşumun bağımsız olması senin için önemli miydi?

– Evet, evet. Ne olursa olsun istemediğin bir sonuç çıksa da biz demokratik bir ülkeyiz. Bizim orada olma amacımız sandıkta verilen oyların sandıktan çıkmasını sağlamak, bunu sağlamaya gidiyoruz. Denetimde mi bulunuyoruz, bir göz mü oluyoruz bilmiyorum ama olan bu. Ben oraya "Biz kazanacağız" hissiyatıyla da gitmiyorum. Sadece gerçekten güvensizim. Hem o referandumda olan son saniyede mühürsüz oy pusulalarının geçerli sayılması nedeniyle iyice delirdik filan... Ben de sandık başında olayım bari dedim.

O zaman Oy ve Ötesi'nin varlığı senin sandığa gözetmen olarak hep gitmeni kolaylaştırdı diyebilir miyiz?

– Diyebiliriz. Nereden bakarsanız bakın örgütlü bir şeyin olması gerekiyor, hangi okulda açık var, hangi okulda ihtiyaç var. En azından o tarz organizasyonlar insanları rahatlatan, güzel güzel motive eden, varsa kendi sınıfında, yan sınıfında ya da binanda seni onlarla buluşturabilen ve böylece yalnız hissetmediğin şeyler.

Sevdiğini de anlıyorum sandık korumayı?

– Hem de ne biçim! İple çekiyorum seçimleri. (Gülüyor.)

---

1 İstanbul Gönüllüleri'nin İstanbul seçimleri için yaptıkları çalışmaların detayları için Dilşat Arpacıoğlu'nun hikâyesi okunabilir.

Neden?

– Bilmiyorum, gitgide heyecanlandırmaya başladı bu görev beni. (Gülüyor.) Seçim gelse de gitsek, o atmosferi özledim. Ne kadar gergin de olsa oturuyorsun ve bütün gün o bölgenin, o mahallenin sokak sokak gelen insanlarını izliyorsun. Bu bulunmaz fırsat. Zor bir şey yapmıyorsun belki orada, "Bu acaba ona mı oy verdi, bu kesin şunun seçmeni", bunları düşünüyorsun. Aşağı iniyorsun, insanlarla karşılaşıyorsun, bir tempon oluşuyor ve bulunduğun bölgenin kültürel kodlarına tamamen erişmiş oluyorsun.

Aklında sandık anısı var mı?

– Şöyle şeyler oluyor, biri çıkıyor, Twitter okumaya başlıyor: "Şurada şöyle bir şey olmuş arkadaşlar." Biri sesleniyor: "Sessizlik arkadaşlar, burada hiç konuşmuyoruz böyle şeyleri..."

Bunlar etkiliyor mu sizi?

– Genelde gülüp geçiyoruz ya, ama güzel demokrasimizde görmek istemediğimiz, nahoş olaylar. Tanınan siyasetçiler filan gelince çok komik oluyor sandık başı, ortamı bir anda "başkanımmm"cılar basıyor! Her cenahtan oluyor ama bu "başkanımmm"cılar Ekrem İmamoğlu Beylikdüzü'nde belediye başkanı iken gelmişti benim bir tane sandığıma. Bir pohpohlama bir şey. Yapmayın arkadaşlar bunu, komik gözüküyor.

Bunun dışında ilkokul sıralarında yeniden oturma hissiyatı bence çok güzeldi. Saat, geçmeyen dersler, onları düşünüyorsun arada ister istemez. Bunun dışında adaletsiz kumanya dağıtımına sinir oluyorum, herkes kendi partisinden olan insana vermeye çalışıyor! Kardeşim zaten altı üstü bir sandviç yaptırıyorsun, yaptırın fazla fazlasını o kadar da kaynağınız var. "Var mı isteyen?" diye sor herkese... Ya da

lahmacun getirmezsin artık sandık başına da! Gerçi sınıfta yemediler Allah için, dışarı çıktılar ama koktu ortam yani....

Size ikram etmiyorlar mı?

– Gün başlarken herkes herkese küçük kutu meyve sularından, çerezlerinden filan veriyor ama günün ilerleyen saatlerinde herkesin durumu (partisi) belli oluyor. İlk gözlemciliğimde boynumda Liberal Demokrat Parti yaka kartı vardı, kabak gibi belli ki Oy ve Ötesi'ndenim ben. Bu anlaşılınca da işte birbirine kurulmaya başlıyor insanlar.

İlk sandık başına gittiğin zamanki motivasyonun "bir şey yapmak"mış. Bu seçimler için motivasyonun nedir?

– Senin gibi düşünen, farklı gruplardan insanlar var. "Belli ki bir sorun var ve belli ki oralarda olmalıyız," diyen insanlarla ortak noktada buluşmak hoşuma gidiyor.

O zaman sormuyorum bile, 2023 seçimlerinde sandık başında olacaksın gibi duruyor...

– Evet... Eğer bir engel olmazsa sandık başındayım. Bir ara çok üst üste seçim oldu, o bağımlılık yaptı bende (gülerek).

“Yurttaşın sandık koruması bir tür yama gibi”

KORCAN

14 ARALIK 2022, KANADA

VİDEO GÖRÜŞME

Korcan ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanı Ekrem İmamoğlu'na 2 yıl 7 ay hapis cezası verilmesi kararının açıklandığı günün akşamında görüştük. Ben ülke gündeminin içinde, o ise 1,5 yıldır yaşadığı ve biraz ülke gündeminden uzaklaşarak kendi gündemine yaklaşabildiği Kanada'daydı. 2018 yılında %78 oranında Erdoğan'a oy vermiş olan Ankara Pursaklar'da “daha rahat hissedebileceği” inancıyla TBMM'de eşcinselliğe karşı çıkan muhalefet partilerinden biri olan Saadet Partisi kartıyla sandık gönüllüsü oldu. Talihin işine bakın ki Korcan LGBTİ.

Öne çıkanlar

- Muhafazakârlık üzerinden çok darlanmayız ve daha rahat oluruz gibi geldi. HDP'yi zaten büyük ihtimalle binaya bile almazlardı. O dört parti içinde en uzak olduğum partiydi Saadet, ama stratejik olarak bize uygundu.
- (Sandıkta olma sebebine dair) Toplumsal olarak da böyle bir inanç vardı, bu aksiyonun da bir şeyleri daha iyi bir hale getirebileceğine olan inancım beni motive etti. 2017 referandumundaki mühürsüz oyların kabul edilmesi kararı da o gün sandıkta olmam konusu da var. Sanırım hepsinin birleşimi...
- 2019 Mart ve Haziran'a baktığımda Pursaklar deneyimim bana İstanbul'un sandık güvenliğiyle kazanıldığını düşündürüyor.

- Bu kadar parti devleti olmuş bir yerde vatandaşlık görevi, gönüllülük güzel şeyler ama kesinlikle daha kurumsal bir örgütlülük gerekiyor. Oyları korumak açıkça partilerin görevi olmalı.

Korcan bir vatandaşın sandık korumasını bir tür demokratik yama olarak görenlerden biri. Çünkü ona göre bu iş partilere ait olmalı, zira oy vermek vatandaşın birincil görevlerinden biriyken bir de onu korumaya çalışmak bu konuda yetkisi olmadığı için zorlu da. Sandık gönüllüsü olmasının altındaki ilk motivasyon Muharrem İnce'nin o dönem yarattığı değişim dalgası olmuş. Bugünden bakınca bu kararından biraz utandığını anlatıyor. Gezi ile politize olan kuşaktan. Çevre bilimci olan Korcan alanıyla bir analoji kurarak bir kişi nasıl kâğıt poşet kullanmadığı için dünyanın kirlenmesinden suçlu olan yine de bireyler değil devletlerse, burada da esas sorumluğu üstlenmesi gerekenin siyasi partiler olması gerektiğini düşünüyor.

Söyleşimizdeki dikkat çekici bir diğer konu, Pursaklar dönüşünde Ak Parti kutlama konvoyunun ortasına denk gelmeleri ve bu kutlamanın trafiğinde sıkışıp kalmışken dörtlülerini yakarak dahil olmazlarsa başlarına bir şey geleceği endişesi...

Türkiye dışarıdan nasıl gözüküyor?

– Ben buraya geleli 1-1,5 yıl kadar oldu. Gelmeden önceye kadar gündemi elimden geldiğince, daha çok bağımsız haber kaynakları ve yeni medya üzerinden yakından takip ediyordum... Ama açıkçası bu yazdan itibaren ufak ufak kopmaya başladığımı hissediyorum. Takip ederken alışma eşiği artıyordu. Herhalde tartışma ve skandalların sayısı da arttıkça "Acaba kendime kalkan mı çektim?" diye düşündüm. Ama şöyle bir temposu olduğunu fark ediyorum; haftada iki, çok yoğunsa üç ama iki kesin çok büyük gündemin olduğu bir tempo var. Çocuk tacizi, oradan tarikatlar kapatılsınla giden bir gündem aniden İmamoğlu kararı ile başka bir şeye dönüyor.

Peki, başlangıç için klasik ama mükemmel bir soru: Sen kimsin?

– 31 yaşındayım, yakında 32 olacağım. Bir çevre bilimciyim. 2021 Ağustos ayında Türkiye'den Toronto'ya kalifiye göçmenlik programı ile göçtüm. Bir LGBTİ olduğumdan bahsedebilirim. Kendimle, doğup büyüdüğümüz yerlerle, hayatla ilgili sorular soran ve herkes gibi yolculuk içinde olan birisiyim, çok kısaca böyle anlatabilirim kendimi.

Peki hangi seçimlerde nerede sandık başındaydın?

– 2018'deki seçimlerde Oy ve Ötesi ile birlikte görev almıştım, kardeşimle birlikte. Ankara Pursaklar'daydık. Oy ve Ötesi'ne zaten gönüllü olarak gitmiştik ve eğitimlerde herkes doğal olarak evine en yakın olan okulda çalışmak istemişti, hatta ben de Çankaya'da olmak istemiştim, orada oturuyoruz çünkü. Oy ve Ötesi'ndekiler de "Arkadaşlar, bizim yürek yemiş gönüllülere ihtiyacımız var. Çankaya'da zaten çok sorun olmuyor, biraz daha ücra, herkesin gidemediği bir yeri tercih etmenizi isteriz size de uygunsa," dediler. Tek başıma cesaret edemezdim ama benden iki yaş küçük olan kardeşimle birlikte olduğumuz için ikimiz beraber Pursaklar'da görev aldık. Arabamız olduğu için giderken bir-iki gönüllüyü daha toparladık. Ulaşması zor bir yerdi.

Nasıl geçti?

– Bize İyi Parti, CHP, HDP ve Saadet Partisi'nin müşahit kartlarından verdiler ve biz de stratejik hareket ettik. Bir Ak Parti ve MHP baskısından korkuyorduk, fiziksel bir şeyler olabileceğini ve bunun hiçbir yaptırımının olmayabileceğini düşündük. Bu yüzden nispeten daha güvenli olabileceğini düşünerek Saadet Partisi çatısı altında müşahit olmaya karar verdik. Muhafazakârlık üzerinden çok darlanmayız ve daha rahat oluruz gibi geldi. HDP'yi zaten büyük ihtimalle binaya

bile almazlardı. O dört parti içinde en uzak olduğum partiydi Saadet ama stratejik olarak bize uygundu.

Seni sandığa götüren şey neydi?

– Şu an bunu söylerken, olan son olayları da düşününce biraz utanıyorum gibi ama açıkçası Muharrem İnce'ydi... O dönemki gaz, "bu sefer galiba olacak" hissi ve sandıklara sahip çıkmalıyız fikriydi. Sahip çıktığım ve o gün için çok mutluyum. Ne değiştirebildiğimi bilmiyorum ama bu motivasyonun kaynağının sonradan dönüştüğü yerden biraz utandığımı söyleyebilirim bugünden bakınca. Ama öncelikle gerçekten bir değişim ihtimaline inanmıştım ve bunun vücut bulmuş hali olarak "o gazla" sandık başındaydım.

Peki yine de sandığı korumaya dair hevesin neydi? Güvensizlik, oyların çalınması endişesi....

– Ben Gezi ile politize olmuş o grup insanlardanım. Zaten benim de ailemin de bir parti üyeliği yok... 18 yaşımdan itibaren, Ekmeleddin İhsanoğlu hariç, kullanabildiğim her seçimde oy kullandım. O seçimde de tesadüfen kullanamamıştım... Yani partizanlık ya da İnce değil ama ülke ve seçim dinamikleri beni değişim olacağına inandırdı. Toplumun da bu yönde hareket ettiğini düşünüyordum, bu aksiyonun bir şeyleri daha iyi bir hale getirebileceğine olan inancım beni motive etti. 2017 referandumundaki mühürsüz oyların kabul edilmesi kararı da o gün sandıkta olmam konusu da var. Sanırım hepsinin birleşimi...

Güvensizlik ve değişim iki önemli faktör gibi geliyor anlattıklarından... Peki 2018'den sonra sandık korumaya gittin mi?

– 2018'den sonra benim kendi bakış açımda da çok keskin bir değişim oldu. Açıkçası ben HDP meclise girebildiği

için çok mutlu olmuştum. İçimizde kaybetmeyi ya da daha doğrusu muhalefetin seçim kazanamamasını bir şekilde kanıksar durumda olduğumuz için küçük bir pay da bırakmıştım ama çok büyük bir mutsuzluk ve negativite çıkmıştı ortaya seçimlerden sonra. Ve 2019 seçimleri gelince de "Yok," dedim, "artık yeter, olmuyor, değişmiyor." Yerel seçimlerde aktif olarak sandık gönüllülüğü yapmadım. Oy ve Ötesi'nden ulaşmaya çalıştılar bana, "Yaptık işte olmuyor," deyip yapmadım bir daha. Üzülüyorum biraz ama geri çektim kendimi. Ben de kardeşim de, Oy ve Ötesi'nde gönüllülük yapmış diğer arkadaşlarım da benzer bir ruh halindeydik.

Pursaklar nasıldı senin için? Düşündüğün kadar kötü mü geçti her şey?

– Düşündüğümden biraz daha iyiydi, daha doğrusu ben kendimi çok daha kötüsüne hazırlamıştım. Korkuyordum çünkü Ak Parti ve MHP koalisyonu da vardı, ilk defa beraber gireceklerdi... Şiddet içerikli olaylar olabiliyor, insanlar zaten gergin, beyaz Toroslar muhabbeti konuşuluyor derken, gergindim. Sen sandık başında, "Hukuki açıdan böyle böyle oluyor," deyip itiraz ediyorsun ama adam yumruk atabilir, ittirebilir, ateş edebilir, kaba kuvvetle o sözün üzerinden geçebilir. Seçim sürecim iyi ama sonrası travmatikti, anlatayım.

Her sandıkta bir Ak Partili, eli kolu uzun, aktif biri oluyordu. Bizim okulda sandık başkanı Ak Partiliydi ve böyle bir sürü erkek, ellerini şaklatıyorlar üç-beş kişi hemen toplanıyor ve "şu anda bizim istediğimiz olmazsa kavga çıkaracağız" havasını yaratıyorlardı. Buna şaşırmamıştım zaten. Oy sayımlarında girilmesine müsaade etmedikleri yerler oluyordu ama bu da genel olarak beklediğimden bir tık daha iyiydi. Ama hukuksuzluk da oluyordu. Sayım sırasında yandaki sınıfta şöyle bir şey oldu. "Siz orada bir oyu eksik saydır-

mıştınız, o yüzden bir tane daha ekliyoruz!" Durup dururken bu kadar ayan beyan... Kayıtlara geçti ama o oylar sayıldı da. Okulun içinde bir-iki sandıkta oldu bunun gibi olaylar.

İtiraz edebildin mi?

– Yasal statü olarak parti gönüllüsü ve sandık müşahidiydim ben, belirli anlarda sanırım partinin doğrudan görevlisi olmak gerekiyor, o kısımlara giremedik ama sayımlarda bulunduk ve az önce bahsettiğim sayısal ve kabadayı çoğunluğunun fazla olması nedeniyle baskıyla sindirerek birkaç tane oyun değiştirildiğini gözlerimle gördüm. Bazıları kayıtlara geçti ama o sandıklar iptal olmadı mesela...

Avukat gelmedi mi yanınıza bir daha hiç?

– CHP'nin avukatı 6 civarında gitmişti, erken ayrıldı. Sabah 6.30'da oraya vardığın andan, Yüksek Seçim Kurulu bagajına yüklenen âna kadar orada olmalısın, olay bu çünkü.

Bu ciddi mi, şakalı bir şey mi?

– Yok bayağı ciddi. Bir de seçim bittikten sonrası var benim için. Artık Cumhur İttifakı'nın kazandığı belli olmuştu ve geri dönüşte Ankara'nın merkezindeki bir yoldan geçmemiz gerekiyordu kardeşimle. Cumhur İttifakı'nın seçmenleri kazandık heyecanıyla yolları doldurmuş, trafik kilitlenmişti. Osmanlı tuğralı arabalar, Recep Tayyip Erdoğan marşları, "Allahu ekber" sloganları eşliğinde dörtlülerini yakmıyorsan "bizden değilsin ve şu anda sana sinirlenebiliriz, saldırabiliriz" havası hissetmiştim. Bir de seçimi kaybetmiş olmanın verdiği demoralizasyonla yoldaydık.

Arabanın ışıklarını yaktın mı?

– Başta yakmamıştık, konvoyun içine girince herkesin ışıklarını yaktığını gördük. Sanki Türk bayrağı Cumhur İtti-

fakı'nın bir simgesi gibi kullanılıyor. Kardeşime, "Biz de yakalım dörtlülerimizi," dedim, gerildim çünkü. Kelimelerle anlatamadığım garip bir andı. İstanbul'da köprü trafiğini düşün, orada bütün araçlar kutlamaya çıkmış ve korkunç sloganlar atıyorlar... Linç edilecekmişiz gibi hissettim.

Eklemek istediğin bir şey var mı?

– Türkiye'de değilim ve uzaktan takip ediyorum. Nadiren sansasyonel şeyler gündemde kalabiliyor ve seçim güvenliği ile ilgili kısmın gerçekten en önemli bölümlerden biri olduğunu düşünüyorum. Bu konu her gündeme geldiğinde, "Evet bu konuşulsun, seçim güvenliği konuşulsun," derken buluyorum kendimi. Gündemin %30'u bu konu olmalı çünkü ne kadar çok şeyi değiştirebildiğini bana görevli olduğum seçim gösterdi.

2019 Mart ve Haziran'a baktığımda Pursaklar deneyimim bana İstanbul'un sandık güvenliğiyle kazanıldığını düşündürüyor. 2014'ü de bir Ankaralı olarak asla unutmam. Mansur Yavaş aslında 2014'te kazanmıştı ve onun hasıraltı edildiğini düşünüyorum. Trafoya kedi girdi, elektrikler kesildi derken yine Melih Gökçek kazandı. Sandığa sahip çıkmanın, daha doğrusu şeffaflığın, oyların gerçek yansımasını sağlamak en önemli faktörler. Bu kadar parti devleti olmuş bir yerde vatandaşlık görevi, gönüllülük güzel şeyler ama kesinlikle daha kurumsal bir örgütlülük gerekiyor. Oyları korumak açıkça partilerin görevi olmalı. Bir vatandaş olarak "Allahım oy çalınacak mı?" korkusu elini bağlıyor, gönüllü olarak bir yere kadar yetkin var. Yasal, bu işin eğitimini almış, aylarca buna hazırlanmış parti çalışanları kadar olamıyorsun. Bu sorun sadece vatandaşlıkla çözülebilir değil.

Bu durum şuna benziyor: Çevresel sorunlar var, o zaman ben geri dönüşümlü kâğıt poşet kullanayım. Tamam kullan ama kâğıt poşet kullanmadın diye de çevre kirliliğinden sen

sorumlu olmuyorsun bu bir; ikincisi sanki devlet ve kuruluşlar yapması gereken her şeyi yapmış bir tek sen bireysel olarak yapmamışsın... Olamaz böyle. Çok paralel görüyorum. Vatandaşın birincil görevi bu değil, böylesi bir tür yama gibi duruyor...

"Hayatımın ilk gerçek sivil toplum çalışması sandık korumak oldu"

GONCA AÇIKALİN

14 ARALIK 2022, İSTANBUL

VİDEO GÖRÜŞME

Gonca yıllarca bankacılık ve finansal hizmetler sektöründe çalıştıktan sonra sandıkları korurken kendisini ilk sivil toplum deneyiminin ortasında buldu. Bu tanışıklık onu yankı fanusundan çıkardı, hayatındaki insanları çeşitlendirdi. Hatta bu çeşitlilik emeklilik sonrası hayatını da etkiledi ve onu bir kooperatifçiye dönüştürdü. İlk sandık gönüllülüğü üniversite yıllarına dayanırken, o zaman bunu harçlığını çıkarmak için yapıyordu ve bunun tam olarak neye karşılık geldiğinden habersizdi. Şimdi ise o "zaten" bir sandık görevlisi.

Öne çıkanlar

- Hiç beklenmedik bir şekilde –ben de bunu yapması beklenmeyecek bir insandım belki hatta– sadece bir iş düzgün olsun isteyen insanlar bu işi yapıyor. Militanını, partizanını kenara ayırdığın zaman geriye onlar kalıyor. Bir iş düzgün olsun, saçma sapan ilerlemesin, birileri sahip çıksın diyenler... Çünkü sahip çıkılmadığında neler olduğunu deneyimlemiş oluyoruz.
- Böyle bir hakkım olduğunu fark ettiğimde bunun bir sorumluluğa da dönüştüğünü fark ettim, hak sorumlulukla beraber gelmiş oldu.
- Hiç unutmuyorum, bölge/okul sorumlusu gibi kişilerin yerleştirmesini yaparken o kadar dalmışım ki kaç saat masanın başında

oturduğumu bilmiyorum. Eşim o sırada yanımızda olan anneme, "Ben Gonca'nın iş hayatındayken böyle çalıştığını hiç görmedim," demiş.

Gonca'nın "bir iş düzgün" olsun diyerek bulaştığı sandık güvenliği macerası, beyaz yakalı hayatından başka bir hayatın varlığını ona sunmuş gibi gözüküyor. Biz Açık Radyo'dan tanışıyoruz ancak onunla başka bir zeminde karşılaşsak kibarca sert görünümlü biri derdim. Konuşmaya başladıkça fikrinizin değiştiği "Ha yok, tam öyle değilmiş" dediğiniz insanlardan. – Kim öyle değildir ki?– Uzun yıllarını bankacılığın farklı kademelerinde geçirmiş bir ODTÜ'lü önce kendini, sonra da beyaz yakalı çevresini değiştirmeye başlamış. 18 yaşını geçen oğlu, kendini sandık korurken bulmuş.

– 54 yaşındayım. Gonca, bu hep bahsi geçen apolitik dönemde çocukluğu ve öğrenciliği geçmiş, ODTÜ'nün en apolitik olduğu dönemde orada okumuş, ODTÜ'nün öncesi ve sonrasıyla ilgisi olmayan biri. ODTÜ'den 90'da mezun oldum, sonra paldır küldür çalışma hayatına girdim. Tam da Türkiye'nin hızla büyüdüğü, Özal döneminin son yılları... O dönemde zaten en popüler işlerden biri bankacılık, diğeri de reklamcılıktı. Ankaralılar bankacı, İstanbullular reklamcı olurdu, ben de bankacı oldum... (Gülüyor.)

Senelerce şimdi artık var olmayan bankalarda çalıştım, sırayla 94-98-2001-2008 krizlerini yaşadım. Düşününce çalıştığım bankaların hiçbiri şu an mevcut değil. Neticede beyaz yakalıydım. Erken çalışmaya başlamıştım ve 2014-2015 gibi kâğıt üzerinde de olsa emekli olup bıraktığım işimle ilgili konularda danışmanlık yapmaya devam ettim, hâlâ da ediyorum. Beyaz yakalı hayatım %30 devam ediyor diyebiliriz.

Emeklilik sonrası işlerinden biri, Temiz Hasat Kooperatifi'nin de kurucularındansın. Sandıkla bağlantısı nedir?

– Temiz Hasat'ı da Oy ve Ötesi'nden tanıdığım ve kurucu diğer arkadaşlarımın da başka sivil toplum platformlarından tanıdıkları insanlarla birlikte kurduk. Topraklarını terk etmek zorunda kalan çiftçiler için bir model kurduk. Şehirde düzgün beslenme ve yediğinin sorumluluğunu alma ihtiyacı var, çiftçilerin de üretme. Biz şehirden sipariş alıp çiftçilerin bu sipariş doğrultusunda üretmesine vesile oluyoruz. Onlar da ürünlerini kime satacaklarını biliyor böylece.

İlk kez ne zaman ve nasıl sandık müşahidi oldun?

– Aslında sonradan hatırladım ki üniversitedeyken bir arkadaşımın annesi partide görevliydi ve "Çocuğum harçlık olur size," diyerek hepimizi toplayıp sandık müşahitliği yapmaya yollamıştı. Gidip laylaylom takılıyorduk, birileri oy kullanıyordu, tırnak kenarına mühür sürülüyordu, kumanya geliyordu ve bize bu işi yaptığımız için bir para veriliyordu. Demek ki eskiden parasız olmuyormuş bu iş, insanları motive etmek gerekiyormuş sandık başında durmaya. Hadi ben öğrenciydim, harçlık olur demiştim ama aklım biraz erseydi yaptığımız işe, o zaman da garip bulabilirdik.

İlk kez 2014 yerel seçimlerinde gerçekten neden olduğunu hatırlamadığım bir şekilde müşahit oldum. (Gülüyor.) Arkadaşlarımdan birisi beni kolumdan çekti götürdü diye tahmin ediyorum. O zaman başlamıştı Oy ve Ötesi, eğitimlerine gittim, "Bizim böyle bir hakkımız ve sorumluluğumuz var, hiç bakmadık biz bu işe," diye düşündüğümü hatırlıyorum. Yerel seçimler sonrasındaydı ve "Seçimler bitti," dediğimi hatırlıyorum. Açık Radyo'dan arkadaşım Sina, "Bir sistem kuruluyor, çalışılıyor, zamanın varsa gelsene," deyince gittim. Hayatımın ilk gerçek sivil toplum çalışmasına da böylece girmiş oldum. Fakat 2015 seçimlerinden itibaren

işin içine öyle paldır küldür girdik ki... Ben Oy ve Ötesi'nde 2020'den beri sadece gönüllüyüm, herhangi bir komitede yetkili değilim, işleri devrettim ama hâlâ "eski bankacı Gonca" değil de, "Oy ve Ötesi'nden Gonca" olarak tanınıyorum, böyle bir garip bir şey oluştu.

Sandık koruma sürecinden çıkıp daha çok içine girmeye nasıl karar verdin?

– Benim motivasyonum biraz daha farklı ve kişiseldi. Uzun dönemli bir işi yapıp sağlam hale getirip bırakmak istedim. Arkadaşıma, "Olur, gelirim," dedikten sonra düşündüğüm şey şu oldu: Basit bir sistem bu. Oy vermek, o oyların tasnif edilmesi ve sonra bir sonuca varılması... Bütün dünyada da üç aşağı beş yukarı benzerleri kullanılan bir sistem. Basit prosedürlü ama bir sürü ufak tefek işin de olduğu bir sistem. Hatta herhalde seneler boyunca bu basitliği nedeniyle bu işi birilerinin yaptığını düşünmüşüz, bırakmışız. En büyük hata da bu olmuş. Devlet ya da parti görevlileri bu işi çok severek ya da özenerek yapmamış, bu da suiistimale çok açık bir ortam doğurmuş. Seçimlerde beraber çalıştığım sandık başkanlarını düşünüyorum, ona görev verilmiş, o da "Başıma bir şey gelmeden şunu bir halledeyim," diyor, haklı olarak. Durum böyle olunca tedirginlik, baskı altında yanlış karar vermeye çok açık olunuyor. Bu yüzden böyle bir hakkım olduğunu fark ettiğimde bunun bir sorumluluğa da dönüştüğünü fark ettim, hak sorumlulukla beraber gelmiş oldu.

Senin sorun var ya, "Kim bu sandıkları koruyanlar?", hiç beklenmedik bir şekilde –ben de beklenmeyecek bir insandım belki hatta– sadece bir iş düzgün olsun isteyen insanlar bu işi yapıyor. Militanını, partizanını kenara ayırdığın zaman geriye onlar kalıyor. Bir iş düzgün olsun, saçma sapan ilerlemesin, birileri sahip çıksın diyenler... Çünkü sahip çıkılmadığında neler olduğunu deneyimlemiş oluyoruz.

Oy ve Ötesi gönüllüğünü iki haliyle değerlendireceğim şimdi. Aslında sadece bir gün durup oy koruyorsunuz. Kişi ciddi bir sorumluluk alıyor ama özünde de bir şeyi değiştirdiği yok, temel problemi çözmüyor, bu sistemde çözme şansı da yok. Ama basit de olsa bir şey yapmış oluyor. Bu da rahatlama ya da bir tembellik halini getiriyor, bunu bir daha yapıyor ya da yapmıyor. Bazıları ise, "Peki daha fazla ne yapabilirim?" sorusunu soruyor. Ben ikinci gruptanım. Burada kalanlar onda birden azdır ama Oy ve Ötesi'nden çıkıp ya da kültürünü edinip başka benzeri oluşumlar kurmuşlardır.

Bunlardan ismini bildiklerimiz var mı?

– Örneğin İstanbul Gönüllüleri –ki İstanbul yerel seçimlerinin kahramanı olduklarını düşünüyorum– İtiraz Hareketi, İz hareketi... Bunlar Oy ve Ötesi'ndeki hareketten kökenlenen, duyguyu alan insanlardan oluştular. Elbette şekil değiştirdiler, farklılaştılar, siyasete dahil olanlar da oldu.

Sivil toplum alanı ve kapasitesini geliştirmek gibi bir özelliği olmuş Oy ve Ötesi'nin zaman içinde...

– Oldu çünkü çok tanımlı, basit ve bir günlük bir şeydi! Heyecanlı, adrenalin verici de. Sonucunu hemen görüyorsunuz, başarılı mı, başarısız mı ölçüyorsunuz... Sosyal medyada tık almak gibi. Sivil toplumda etki yaratmak uzun süreli bir şeydir. Yarattığın etkiyi ölçersin, görürsün, göremezsin... Bunlar uzun mevzulardır. Ama oyları korumak böyle değil. Bu yüzden de katılım oldu. Ama bir başka sivil toplum kuruluşu deseydi ki, "Gönüllüler seçimden önce çalışmaya başlayıp, analizler yaptıktan sonra, seçim günü de çalışıp, raporlayıp sürecin sonuna gelecektir" ya da üç aylık bir görev olsaydı bu, böyle bir gönüllü akını olmazdı.

Peki yönetim sürecinden ayrılman/uzaklaşman neden oldu?

– Sivil toplumda gördüğüm şey bu işlerin bir süre sonra hobileştiği... Bu tehlikeli bir şey. Oy ve Ötesi'nde işlerin böyle yürümemesi motivasyonu ve arzusuyla hareket edildi, bu değişimler de bu yüzden gerekliydi.

Bunun dışında, özellikle koordinasyon tarafında çalışıyorsanız, seçim dönemleri yoğunluğu insanı çok yıpratıp sarsıyor. Onun için de partiler tarafından yapılması lazım sandık güvenliğinin. Oy ve Ötesi de bunun yolunu açtı...

Ailenin, çevrenin desteği ve heyecanı neydi senin aktifliğin konusunda?

– Önce herkes bir, "Aaa o ne?" dedi. Neticesinde biz beyaz yakalı çalışmış ve çalışan insanlarız. Öyle sahaya çıkmak, aktivist olmak gibi hallerimiz yoktur. Gezi zamanı bile "aman çocuğumun başına bir şey gelmesin" kategorisindeydik. Hal böyle olunca, önce bir seçim kadar sürdü ne yaptığımızı anlatmak. Sonra da ben o kadar çalışırken merak etmeye başladılar.

Hiç unutmuyorum, bölge/okul sorumlusu gibi kişilerin yerleştirmesini yaparken o kadar dalmışım ki kaç saat masanın başında oturduğumu bilmiyorum. Eşim o sırada yanımızda olan anneme, "Ben Gonca'nın iş hayatındayken böyle çalıştığını hiç görmedim," demiş. (Gülüyor.) Sonra etraftan muazzam bir destek geldi ve bütün arkadaşlar işin içine dahil oldu yavaş yavaş. En son da 18 yaşını geçer geçmez oğlum sandık korumaya başladı. Böylece içeriyi zehirledim. (Gülüyor.)

Benim için şahane olan, etki ve işe yarama hissi dışında kendi baloncuğumdan çıkıp tanıdığım insanlar. Aynı yerlerden geldiğim, aynı hayat tecrübelerinden geçtiğim bir sürü başka beyaz yakalı da tanıdım, karşılaşma ihtimalim olmayan insanlar da. Ev hanımı da, manav da... Normalde çok

spesifik bir nedenle iş yapacağım birisinin arkadaşıma dönüşmesi gibi şeyler yaşadım, çemberim hâlâ da genişliyor. Bu sandığın başında tanıştığım insanlardan farklı... Daha uzun süreli, kalıcı dostluk, birliktelik, yoldaşlık, hedefdaşlık kurulabilmesi anlamında söylüyorum. Bu beni çok açtı...

Bir daha sandık koruyacak mısın?

– Tabii! Ben bundan sonra sandık koruyacağım. Hem de kendi mahallemde değil, başka bir mahallede. Başka bir şehir de olabilir. Koordinasyonda çalışmak için yaşlandım, onun altından kalkabileceğimi sanmıyorum çünkü 24 saat ayakta kalabilmeyi gerektiriyor. Ama sandık korurum. Oy ve Ötesi sahada olmaya karar verirse onlarla, olmazsa da başka bir yerde.

Neden sandık başı?

– Dürüstçe söyleyeyim, birincisi o heyecanı tekrar yaşamak, ikincisi de neler olup bittiğini görmek istiyorum. Son seçimde sahada değil merkezdeydim, bu yüzden sahada ne göreceğimi merak ediyorum.

İKİNCİ BÖLÜM

Sandıkları Koruyanların Hikâyeleri ne anlatır?

"Türkiye'de insanların oy vermekten başka çaresi yok"

MERT MORAL

18 KASIM 2022, İSTANBUL

VİDEO GÖRÜŞME

Söyleşi yapmak üzere en kolay ulaştığım isimlerden biri olan Dr. Mert Moral'a ilk attığım e-postadan birkaç saat sonra ekranın karşısında, yüz yüzeyiz. "Türkiye'de aradığım insanlara ulaşamamaktan çok çektim, o yüzden e-postalara mümkün olduğunca hızlı dönüyorum," diyor. Haklı.

Öne çıkanlar

- 2002 seçimlerinde benim merkez seçmen dediğim grup çok kalabalıktı. Zaman içerisinde bu grubun hem giderek küçüldüğünü görüyorsunuz hem de buralardaki seçmenlerin yavaş yavaş sağa ve sola kaydığını. Bu Ak Parti dönemi iktidarı sırasında olan bir şey. Dolayısıyla artık daha çok sağ ya da muhafazâkar seçmen var Türkiye'de.
- Kutuplaşmayla beraber partizan aidiyetler çok kuvvetli hale geliyor. Yalnızca kendi partisine duyduğu aidiyet değil, diğer partilere duyduğu nefret de artıyor. Biz buna "duygulanımsal kutuplaşma" diyoruz. Böyle olduğu vakit bu insanın başkasına oy vermeye eli gitmiyor.
- Ak Parti'nin oylarının düşmemesi ekonomik oy verme davranışı ile okunamaz, siyasi kutuplaşma perspektifinden bakmamız gerekiyor. Görüyorsunuz ki bu insanlar çok kuvvetli partizan aidiyetleri olan insanlar. Kendi partisine duyduğu aidiyet değil, diğer partilere duyduğu nefret de artıyor.

- Türkiye'de kutuplaşmanın bir sonucu olarak da her seçimde sandığa gitme oranları artıyor. Yani sandığa gitme oranlarının sürekli yükseldiği bir ülke olan Türkiye'de sandığa gitme merakımız tek başına demokrasi arayışımızla ilişkili değil. Elbette bu bir sebep, ancak tek başına bu değil.
- 1999'da yazarkasa atılıyordu Başbakan'a, bir şey olmuyordu, şimdi retweet ediyorsunuz diye üç sene hapse giriyorsunuz. Protestonun maliyeti bağlamdan bağlama değişiyor. Protesto da bir siyasi katılım türüdür. Şimdi bunu nasıl bastırdığınıza paralel olarak eğer başka şekilde sesinizi duyurma ihtimaliniz kalmıyorsa tek ihtimaliniz oy vermek.
- (Anketler hakkında) Bu işi düzgün yapan firmalar da var, ama onları televizyonlarda, gazetelerde, Twitter'da görmüyorsunuz çünkü onlar için "doğrusu bu" gibi bir yayın yapmak o kadar gereksiz ki... Televizyonda gördükleriniz kim biliyor musunuz? Bunu bir parti için parayla yapıp, bunu yayımlamaktan fayda sağlayan insanlar. Dolayısıyla hiçbirine güvenmemekte fayda var.

Sabancı Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi Bölümü'nde öğretim üyesi olan Moral seçmen davranışı ve kutuplaşma üzerine çalışıyor. Anket metodolojisi üzerine de ders veriyor. Bildiğimiz kadarıyla bu açıdan Türkiye'de tek. Kapısını kitapta sık sık etrafında dolaştığımız kutuplaşma ve bu kutuplaşmanın hayatlarımıza etkisini konuşmak üzere çaldık. Kararsızları, seçmen davranışını etkileyip etkilemediği tartışılan bir diğer unsur anketleri, sandıkları koruyanların muhtemel motivasyonunu konuşacağız. Sandıkları koruyorsak yani ona güvenmiyorsak neden hâlâ oy vermeye devam ediyoruz? Moral siyasete katılım yöntemlerinden biri de olan protestonun maliyetinin Ak Parti'nin iktidarda olduğu yıllar içinde artmasıyla elde kalan tek şeyin oy vermek olduğunu söylüyor. Kutuplaşma ile partizan aidiyetlerin çok kuvvetli hale geldiğini söyleyen Dr. Moral bunun pratikte kişi için artık bir "karşı taraf" halini alan partiden nefret etmesi ve o partiye oy vermeye asla elinin gitmemesi demek.

Ak Parti iktidara geldiğinde merkez-sağ boşluğunu doldurmuştu, yıllar içinde kendisi de kitlesi de sağa doğru kaydı ve bugün MHP ile birlikte hareket eder halde. Moral bunu bulgularıyla birlikte anlatacak. Akıllardaki bir diğer soru olan, "Ekonomik kriz de varken peki Ak Parti neden oy kaybetmiyor?" sorusunun yanıtını da yine kutuplaşmada bulacağız. Bu seçimlerde kararsızlar belirleyici olacak cümlesini duymuş olabilirsiniz, Moral bu kararsız kitlenin neden kritik olduğunu anlatacak. Bu kişilerin de yine en çok Ak Parti'den olması tesadüf değil. Bu nedenle muhalefetin seçimi kazanmak için hem kişileri ikna etmek hem de kendi kitlesini sandığa çekmek üzere çaba harcaması gerek. Kişilerin oy vereceği taraf ya da kişinin kazanacağına inancı olduğunda sandığa gittiğini de Prof. Çarkoğlu söyleşisinden hatırlayabilirsiniz. İstanbul'da tekrarlanan ve Ekrem İmamoğlu'nun açık ara farkla kazandığı İstanbul Büyükşehir Belediyesi seçimleri buna bir örnek.

Moral insanların sandığı korumasının temelinde yalnız kuvvetli partizan aidiyetler olduğunu düşünmüyor. "Bir kısmı gerçekten demokrasiye sahip çıkma kaygısı bence," diyor. Moral'la konuştuğumuz bir diğer konu özellikle seçim dönemlerinde gazeteciler tarafından kamuoyunun gözüne sokulan anketlerle ilgili. Çalışma arkadaşlarıyla Ağustos 2022'de yayımladıkları bir makaleye göre, Türkiye'de güvenilirlik, şeffaflık ve bilimsellik gibi kriterler göz önünde bulundurulduğunda sınavı geçen tek bir anket şirketi yok. Metropol ve Konda gibi göz önünde ve nispeten "güvenilir" gözükenler de görece yüksek puanlar almalarına rağmen buna dahil. Çalışmanın sonucuna göre en yüksek puan alan şirketin bile kalite yani bilimsellik ve şeffaflık puanı 10 üzerinden 7'lerde. Moral, olağandışı oy verme konusunu anlatarak başlıyor.

– Türkiye'de 2014-2017 arası seçimlerde seçmenlerin seçime katılımlarının %50'den yüksek olduğu illerde seçime

katılım oranlarını gösteren bir grafiğimiz var. Türkiye'de 190.000 civarında sandık var ve bu grafik de sandık seviyesinde.

Burada seçime katılımın %100 civarı olduğu, hatta bazı yerlerde %100'den yüksek çıktığını görüyoruz. Bu fazlalık sandık kurullarında görevli kişilerin de oy vermesi nedeniyle ortaya çıkıyor. Yani sandığa kayıtlı herkes geldiyse ve sandık kurulundaki kişiler de oylarını burada kullandıysa, bu oran çıkabilir ancak böyle sonuçlarla başka ülkelerde mezardaki insanlar oy kullandı, "Sovyet demokrasisi" diyerek dalga geçerler. Özellikle Rusya'daki otonom cumhuriyetlerde böyle çıkar.

Bizdekinin ilginç noktası şu: Seçime katılımın *%100* olduğu yerlerde 1970'lerden beri bildiğimiz grup halinde bir oy verme davranışı var. Bunu eğer seçim hilesi gibi pazarlarsanız pek tabii akıllara ilk olarak bunu muhalefetin değil iktidar partilerinin yaptığı argümanı geliyor. Fakat HDP oyunun da benzer biçimde %100'e yakın ve seçime katılımının %100 olduğu birtakım yerler de var. Bu anomaliyi sadece HDP'de değil, Ak Parti'de de görüyorsunuz. Bu anomali mi yoksa patronaj diye tabir ettiğimiz şey mi, orasından emin değiliz.

Türkiye'de seçmenler neden oy kullanıyor?

– 2017'de yayımlanmış bir makalem var. 2017'ye kadar yüksek siyasi kutuplaşma seçimlere katılımı artırır mı artırmaz mı konusundaki tüm fikrimiz Amerika merkezli çalışmalardan geliyordu, fakat Amerika'da iki tane siyasi parti var.

Kutuplaşma ideolojik olarak partilerin merkezden uzaklaşmasıdır. İki parti varken bunlar merkezden uzaklaştığı vakit merkezde olan seçmenler kalır, ki dünyanın her yerinde merkezde daha fazla seçmen vardır. Dolayısıyla demok-

ratlar ve cumhuriyetçiler birbirlerinden uzaklaştıkça ortada kalan seçmen bunları kendine yakın görmeyebileceği gibi, bunları kendisine eşit uzaklıkta görme temayülüne de girebiliyor. Bu seçimlere katılımı azaltan bir şey. İlaveten, partiler kutuplaştığı zaman söylemleri de kutuplaşıyor.

Son cumhurbaşkanlığı seçimini aklınıza getirin; Muharrem İnce ile Recep Tayyip Erdoğan birbirine dava açtı, her ikisi de birbirini FETÖ'cü olmakla, vatan hainliğiyle suçladı ve çok kutuplaştırıcı bir dil vardı. Bunun rahatsız ettiği birtakım seçmenler var memlekette. "İzlemek istemiyorum artık," diyor. Burada kutuplaşma arttıkça seçime katılımın düşmesini bekleriz, İngilizcede *conflict intolerant* (çatışmaya bağışıksız) deniyor. Yani bu karmaşaya, çatışmaya toleransı olmayan seçmenler de var. Dolayısıyla partiler merkezden uzaklaştığında ortada/merkezde kalan ve toleransı olmayan seçmenlerin seçime daha düşük oranda katılmasını bekleriz.

Bunlar Türkiye'de aşağı yukarı nasıl seçmenler? Nereye yakın olduklarını biliyor muyuz?

– Ortada olmak siyasi tutumlarınızın pek şekillenmediği anlamına da gelebilir. 1964'de çok ünlü bir siyaset sosyoloğu –şimdiki tabiriyle siyaset psikolojisi uzmanı– olan Philip Converse bu kişiler için *non-attitude* sahibi, *nature-of-the-times* (zamanın ruhuna) uygun davranan, ideolog olmayanlar tabirlerini kullanıyor.

Bizde apolitik seçmen olarak tarif ettiğimiz kişilerin bir kısmı kuvvetli partizan aidiyetleri olmayan insanlar. Kutuplaşma arttıkça, hatırlayacaksınız Recep Tayyip Erdoğan geçerken kefen giyerek kendisini karşılayan insanlar vardı, ya da "Bileğimi kesseniz ben başka partiye oy vermem," diyenler... İlginç olan, bu kişilerin aynı zamanda hükümet eden partinin ve liderinin politikalarından en çok etkilenen insan grubu olması.

Mesela, bildiğim kadarıyla Ali Çarkoğlu'nun doktora tezi ekonomik oy verme davranışı üzerine. Şu anda gazeteyi ya da televizyonu açın, "Ekonomi kötüye gidiyor, enflasyon arttı, işsizlik arttı, insanlar kiralarını ödemekte zorlanıyor, insanlar işten çıkarılıyor, tatili, evi, arabayı unuttuk, insanlar günlük ihtiyaçlarını temin edemez haldeler" haberleri var. Bu durumda ekonomik oy verme davranışı çalışsak ne beklersiniz? "Kardeşim bana bunları yaşatan birine benim asla oy vermemem gerekiyor."

Fakat bir yandan da herkesin hep birlikte şaşırdığı şey şu: "Yahu Ak Parti'nin oyu düşmüyor?" Nedenine baktığımızda ekonomik oy verme kuramında bunun bir açıklaması yok ama siyasi kutuplaşma perspektifinden baktığınızda görüyorsunuz ki bu insanlar temelde çok kuvvetli partizan aidiyetleri olanlar. Yurtdışında, "Kendinizi hangi partiye yakın hissediyorsunuz?" diye sorulur. Bu Türkiye'de çalışmıyor. Soru Türkiye'de, "Hangi partiyi tutuyorsunuz?" oluyor ve Fenerbahçe'yi tutuyor gibi davranıyor. Kutuplaşmayla beraber partizan aidiyetleri çok kuvvetli hale geliyor bu insanların. Yalnızca kendi partisine duyduğu aidiyet değil, diğer partilere duyduğu nefret de çok artıyor. Buna "duygusal" ya da "duygulanımsal kutuplaşma" diyoruz. Böyle olduğunda bu kişinin eli başkasına oy vermeye gitmiyor. "Evet tamam ekonomi kötü, fakat bunu kim düzeltir?" dediğinde, "Bizim çocuklar," yanıtını veriyor. "Ekonomi kötü ama iktidara diğerleri gelse de bir şey değişmez, bunun müsebbibi iktidardaki parti değil dış güçler," diyor. Bilgi kendi öncülleri ile, kendi partizan aidiyetleri ile çeliştiği zaman suçu başkasına atma eğiliminde. Bu da kutuplaşmanın sonucu. Bu yaşandığında ekonominin oy verme davranışına etkisinin partizan aidiyet tarafından azaltıldığını ya da tamamen ortadan kaldırıldığını görüyoruz.

Kutuplaşma siyaseti bu yüzden işe yarıyor yani?

– Kesinlikle! 2017'deki çalışmamda şunu göstermiştim. Türkiye gibi çok partili ve nispi temsil sistemine sahip yerlerde, Amerika'dan farklı olarak, ortada bir parti var genellikle.

Mesela çizgiyi düşündüğümüzde HDP iyice solda, MHP ise zaten iyice sağda bir parti. Ak Parti 2002'de kurulduğunda merkez sağ olarak çıktı ve "Ben Anavatan'ın yerini, Doğru Yol Partisi'nin devamını alayım," dedi. Milli Görüş'ten ayrılırken hedefledikleri yer o zamanki merkez sağ partilerdi, 90'lardaki koalisyonları götüren. Fakat sonra yavaş yavaş onun sağa doğru kaydığını ve son aşamada da MHP ile birleştiğini gördük. Burada ortada bir boşluk oluştu. Bunu Süleyman Soylu, Has Parti gibi figürler doldurmaya çalıştı ve dolduramadı. Fakat İyi Parti tam olarak o noktada şu an.

Az önce bahsettiğim kutuplaşma arttığında nispi sisteme sahip ülkelerde ortadaki seçmenin gidecek yeri var.

Diğer ülkelere baktığımızda hepsinde liberal partiler –merkez sağ-merkez sol liberal partiler de bu grubun içinde yer alabilir– hep ortada durur ve seçmenler büyük partilerin kutuplaşmasıyla gidecek yer bulamadıkları için seçime katılmamazlık yapmazlar. Büyük partiler neden kutuplaşırlar? Çünkü kendileri seçmenleri kutuplaştırabiliyorlar. Yani Türkiye'deki seçmen de merkezden uzaklaşmış durumda.

Seçmen de aşırılaştı mı yani kabaca?

– Aynen öyle. "2002'den sonra yapılan seçim sonrası çalışmalarda hangi partiye oy verdiniz?" ve "Kendinizi sol-sağ skalasında nerede konumluyorsunuz?" sorusunun cevabına bakalım.

2002 seçimlerinde benim merkez seçmen dediğim grup çok kalabalık. Zaman içerisinde bu grubun hem giderek küçüldüğünü görüyorsunuz hem de buralardaki seçmenlerin

yavaş yavaş sağa ve sola dağıldığını. Bu Ak Parti dönemi iktidarı sırasında olan bir şey. Fakat mesela CHP'nin, HDP'nin konumları pek değişmemiş, MHP'nin konumu da pek değişmeyerek biraz sağa gitmiş. Fakat Ak Parti sağa doğru hareket ediyor, onunla beraber seçmenleri de gidiyor. Dolayısıyla artık daha çok sağ/muhafazakâr seçmen var Türkiye'de.

Ali Çarkoğlu ve Ersin Kalaycıoğlu'nun geçtiğimiz yıl yazdığı bir kitap var, 2002-2015 arası Türkiye seçmenlerinin dağılımını gösteriyor. O kitapta da bunu ortaya koyuyorlar. Türkiye seçmeninin neredeyse %70'e yakını sağ seçmen ve bunlar giderek daha da sağa gidiyor. Dolayısıyla parti kendi kutuplaştığında zaten kutuplaştırdığı seçmene daha iyi hitap eder hale geliyor. Türkiye gibi nispi seçim sistemindeki bir ülkede seçime katılımı artırıyor, kendi seçmenini mobilize ediyor ve kendi sağa gittiği için seçmen gidiyor ve CHP'ye gittikçe daha uzak hale geliyor.

O zaman Türkiye'de sandığa gitme oranının her seçimde artmasını bekleyebiliriz...

– Evet. Ve sadece Türkiye'de değil, Amerika'da da böyle oluyor. 90'lardan itibaren sabit bir yükseliş vardır orada da seçime katılımda. Kutuplaşma seçime katılımı artıyor mu sorusunun cevabı; evet arttırıyor... Ve duygusal kutuplaşma daha önemli çünkü soruyu, "Sen bu partiye ne kadar yakınsın?" diye sorduğumuzda, "Çok yakınım," diye yanıtlıyor. O partizan aidiyetim "Çok kuvvetli" diyenlerin oranı arttığında, "Diğer partileri ne kadar sevmiyorsun?" sorusundaki sevmeme, nefret haline varmış oluyor. Böyle olunca ekonomi kötüye gitse dahi yapacak bir şey yok, "Benim elim o partiye oy vermeye gitmez," diyecek, Ak Parti de o yüzden çok büyük oranda seçmen desteğini kaybetmiyor. Yoksa herkes farkında işsizliğin arttığının, cebinde parasının olmadığının...

Ak Parti'nin hiç seçim kaybetmeyebileceğini anlıyorum ben siz böyle dediğinizde...

– Bir kısım insan, yani başta konuştuğumuz, ortada ve kararsız olanlar bunu değiştirebilirler. Duygusal olarak çok kutuplaşmamış insan da var memlekette. Yani seçmenlerin tamamı kutuplaşmış olabilir mi? Mümkün değil. "Kefen giy," deseniz Ak Partili kaç kişi giyecek o kefeni? Veya "Darbe oldu, sokağa çık," dediğinizde hepsi çıkıyor mu? Hayır. Anlatmak istediğim bu. Ama bir kısım insan çok daha partizan ve bu çekirdek seçmen denen kitle büyümüş durumda, onların eli gitmiyor başka partiye oy vermeye, çünkü nefret ediyor.

Türkiye'de çok partili dönem boyunca seçimlere katılımın sürekli arttığını görüyoruz, o zaman bu tabii ki yönetime katılmak için insanlara verilen tek söz hakkı olmasıyla ilgili ama diğer taraftan da kutuplaşma siyaseti ile mi ilgili?

– Biraz onunla da ilgili ama sosyal bilimlerde hiçbir şeyin tek sebebi yoktur vurgusu yaparız ya sıklıkla, burası için de bunu söyleyebiliriz. Seçmen siyasi davranışı dersinde verdiğim örneği vereyim size de. Fransa'da her sene ya da iki senede bir mutlaka Paris'in banliyölerinde insanlar sokağa çıkıp ellerinde meşalelerle polis arabalarını ateşe verirler, polise yumruk, yumurta atarlar, Macron geldiğinde laf atarlar. Niye? Çünkü bu insanların mutlu olmadığı şeyler var.

Amerika'da yok mu bu mutsuzluk? Var. Orada da dünya kadar insan mutlu değil. Fakat Amerika'da polis sizi arabadan inerseniz vurur. Fransa'da yumruk atın, sizi götürüp sorguya alırlar belki...

1999'da yazarkasa atılıyordu Başbakan'a bir şey olmuyordu, şimdi retweet ediyorsunuz diye üç sene hapse giriyorsunuz. Protestonun maliyeti bağlamdan bağlama değişiyor. Protesto da bir siyasi katılım türüdür. Birçok ülkede siya-

si demokratik katılım türü olarak değerlendirilir. Fakat Gezi Parkı protestolarında Türkiye'de olan biteni hatırlıyorsunuz. İnsanlar öldürüldü, kör oldu, yaralandı... Şimdi bunu nasıl bastırdığınıza paralel olarak, eğer başka şekilde sesinizi duyurma ihtimaliniz kalmıyorsa, tek ihtimaliniz oy vermek. Normalde sürekli kaybeden bir partinin sempatizanlarının seçime katılmamasını bekleriz, fakat böyle olmuyor çünkü Türkiye'de başka yolu yok insanların.

Siyasete katılım yolu olarak sandık korumak da o zaman bir tür aslında zararsız ve belki de maliyeti düşük eylem biçimlerinden biri.

– Bu bildiğim bir şey değil çünkü bir başka ülkede en azından bu ölçüde yapıldığından emin değilim. Normalde böyle delice, sandıkların önüne gitmek, savunmak, sayımda durmak, gönüllü olmak konusu parti aktivistleri ya da görevlilerinin yaptığı şeylerdir. Bu görevliler arasında iki tip insan vardır. Biri etliye sütlüye pek karışmayan, Facebook'ta veryansın ederek hayatını geçiren parti sempatizanları, diğerleri de hakikaten parti için çalışarak hayatını geçirenler.

Bunlar kadın, gençlik kollarında çalışırlar ya da MHP için örneğin Ülkü Ocakları üyeliği yaparlar. Seçim mitinglerine giderler, bunları organize eder, otobüs kiralar, partiye yardım ederler... Türkiye'de eskiden partiye üye olan çok az insan vardı. Şimdi baktığınızda Ak Parti'nin üye sayısının çok abuk bir rakam olduğunu görüyoruz.

E-devlet üzerinden iradesi hilafına üye yapılanlar var, bir de kendisi üye olanlar. Patronaj derken de bunu anlatmaya çalışıyordum. İktidardaki partiye yanaşarak kendine bir şey devşirmeye çalışan insanlar da vardır, bir de partinin üye kaydetme çalışması vardır.

Dolayısıyla insanların sandık koruyor olmasının temelinde yalnız kuvvetli partizan aidiyetler olduğunu düşünmüyo-

rum. Bir kısmı gerçekten demokrasiye sahip çıkma kaygısı bence. Bu insanlarla görüştüğünüzde kuvvetli CHP'lilerin az sayıda olduklarını görürsünüz. Ama, "Parmak boyası kaldırıldı, mühürsüz oylar sayıldı, bir terslik oluyor burada, elimden geldiğince ben de orada olmak istiyorum," demek bana daha fazla gibi geliyor. Yalnız bunu söylerken kendi yaptığım bir çalışmaya dayanmıyorum, spekülasyon yapıyorum.

Türkiye seçmenlerinin oy verme davranışı ve kutuplaşmanın oy vermeye etkisini konuştuk. Bir de anket konusunu size sormak isterim. Seçim atmosferine girdiğimizde ortaya saçılan anketler güvenilir mi?

– Bu işi bilimsel olarak yapan firma ya da akademisyenler var. Bizler makale, kitap yazabilmek için bilimsel anket yapmak zorunda olan insanlarız. Fakat bu anketler çok maliyetli şeyler. Bin kişiyle konuştuğunuzu düşünün...

Diyelim ki Ak Parti'nin %33-35'lerde olduğunu söyleyen hata payı +/– 3 olan bir bilimsel ankette toplam 1067 kişiyle görüşmüş olması gerekir. Bu tip bir bilimsel anketin maliyeti 250.000 lira şu an.[1]

Bunu telefonla arayarak yapabilirsiniz, maliyeti sadece telefon görüşmesi olur, bilgisayardan katılın diyebilirsiniz, maliyeti sıfır olur. Veya cep telefonunuza gelir, "TÜBİTAK'ın yaptığı bir anket var, katılırsanız size şu kadar para vereceğiz," der. Doğru düzgün iş yapmanın maliyeti o kadar yüksek ki, herkes berbat iş yapıyor!

Fakat bu işi düzgün yapan firmalar da var, ama onları televizyonlarda, gazetelerde, Twitter'da pek görmüyorsunuz, çünkü onlar için "doğrusu bu" gibi bir açıklama yapmak o kadar riskli ki... Televizyonda gördükleriniz kim biliyor musunuz? Bunu sıklıkla bir parti için parayla yapıp yayımlamaktan fayda sağlayan insanlar. Dolayısıyla ben olsam hiç-

1 Aralık 2022 rakamları üzerinden yapılan bir konuşma.

birine güvenmem. Ali ve Ersin Hoca[2] *"half science, half art"* (yarı bilim, yarı sanat) derler anket metodolojisi için, biraz usta-çırak ilişkisiyle, yaparak ve meslek büyüklerinden görerek öğrenilir. "Parasını vermediğin ankete güvenme," demişti bana. Benim tavsiyem de bu olacaktır.

Anketlerin seçmen davranışı üzerinde manipülatif bir etkisi var mı?

– Bu konuda yapılan bilimsel çalışmalarda da işin doğrusu çok kesin bir yargıya varılamıyor. Bir kısmı ,"Evet, seçime katılımı artırıyor," diyor, bir kısmı da "Düşürüyor". Bir doktora öğrencim yüksek lisans tezinde çok detaylı bir araştırma yapmıştı bu konuda ve tutarlı bir sonuca varılamadığını gözlemledi. Yakın zamanda bir makale yayımnladık: "Türkiye'de Seçim Anketlerinin Toplam Anket Hatası Perspektifinden İncelenmesi."[3]

47 anket firmasının 2011-2019 aralığındaki anketlerini taradık ve bulduk, toplam 295 anket. İrem Aydaş ve Yasemin Tosun bu firmaların her birine birer e-posta yolladılar, sonra telefonla aramaya çalışıp görüşme talebinde bulunmak istediler. Bazıları geri döndü, bazıları da randevu vermedi. Bu 295 anketi 2020'de Başkanlık seçimleri öncesinde CNN'in yayımladığı 16 soruluk standart sorularına tabi tuttuk. CNN 16 soruya da olumlu yanıt veremeyen anketleri yayımlamayacağını açıklamıştı. Bunlar anketin güvenirliği ve şeffaflığı ile ilgili sorular. Güvenirlikten kasıt da bilimsel standartlara göre yapılıp yapılmadığı... Bizde 16 sorunun 6 tanesinden Türkiye'deki tüm bu anket şirketleri 0 puan aldı, geri kalan 10 soru da anket şirketi uluslararası kamuoyu araştırma bir-

2 Prof. Dr. Ali Çarkoğlu ve Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu.

3 "Türkiye'de Seçim Anketlerinin Toplam Anket Hatası Perspektifinden Bir İncelemesi", İrem Aydaş, Mert Moral, Yasemin Tosun, 09.08.2022, https://dergipark.org.tr/tr/pub/pausbed/issue/72057/1119635 (erişim 20 Aralık 2022).

liklerine üye mi, geçmiş çalışmaları nasıl, hane halkıyla yüz yüze mi görüşme yapıldı telefonla mı yapıldı, sponsorlu mu, parayı kimin verdiğini açıklamış mı, örneklemi kaç kişiden oluşuyor, hata payı ne, soru formunu raporlamış mı, uluslararası literatürde kullanılan şeyler mi, ağırlıklandırması, hedeflemesi, metodu gibi standartlar. Sonucumuza göre en yüksek puan alanın bile kalite, yani bilimsellik ve şeffaflık puanı 10 üzerinden 7'lerde. Bu şirketlerin %95'inin çoğu araştırması 2,5 ile 7 puan arasında kalıyor. Kendi yaptıkları bile standart değil. Bunlar çok bilinen firmalar ve her seçim sonrası bir tanesi size der ki, "Bu seçimin kazananı benim".

Bu makaleden sonra anket şirketleri size düşman olmadı mı?

– (Gülüyor.) Yok canım, kimsenin bizim yazdıklarımızı okuduğu yok.

Size danışmaya gelen siyasetçi oluyor mu?

– Çok nadir. Bizimki kadar kutuplaşmış bir ülkede seçime katılım oranları arasındaki fark belirleyici olacak.

“Sandık koruma hareketi muhalefete sandık güvenliğini öğretti”

Y. DOĞAN ÇETİNKAYA

31 EKİM 2022, İSTANBUL

YÜZ YÜZE GÖRÜŞME

Y. Doğan Çetinkaya'nın İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki kapısını basit bir soruyu sormak için çaldım: Sandıkları korumak toplumsal bir hareket mi? Nereden gelir, temeli nereden beslenir, nereye uzanır, ne anlama gelir? Yoğun ders programı arasında bu söyleşiyi yapıyoruz.

Baştan söyleyebiliriz; Çetinkaya'ya göre bu sorunun yanıtı evet, Oy ve Ötesi bir toplumsal hareket. Bunun yanında, “Sistem içi bir düzenleme talep ediyordu ve yaşıtlarına göre mütevazıydı,” diyerek tarif ettiği ve 10. yıldönümünde olduğumuz Gezi Parkı protestolarının sonuçlarından biri de.

Öne çıkanlar

- Oy ve Ötesi gibi yapılar da seçim sürecinde artık neredeyse ana akım gibi kabul gören unsurlar haline gelebilirler. Ortaya çıktıkları günle zaman içinde alacakları şekil mutlaka değişecektir. Bu doğasında var, eşyanın tabiatı gereği tüm toplumsal hareketler böyledir.
- Benzeri farklı çıkışlar ortadaki kaygının gerçekliğini gösterir. Bu kaygının bir gerçekliğe dayandığını, yaşamsal görüldüğünü ve konu hakkında somut adımlar atılabildiğinin teyidi olur. Bundan dolayı da farklı farklı ağlar çıkar.
- Bu kaygı muhafazakâr cenahı da kapsıyor fakat oradaki kaygı daha az çünkü rakamlar ortada. İstanbul gibi kritik bir seçi-

mi kaybettiler. Bunun dışında CHP ve HDP çevresinin sandıkta temsilcisinin bulunmaması gibi bir problemi vardı ama Ak Parti'nin hiçbir zaman böyle bir sorunu yoktu.

- Her şeyden önce toplumsal hareketin içinde olan insanlar kendilerini rahatlatmış oluyor, çünkü bir ağa giriyor ve çalışıyor. Oylar gerçekten çalınsa bile şöyle bir rahatlığın olacak; bunun için çaba sarf ettik ve bir şeyler yaptık. Bu bile bunu yapan insan için bir işe yaramış olması anlamına geliyor.
- Toplama bakıp partilerin aldığı oy sayısını göz önünde bulundurduğumuzda çok büyük bir değişim olup olmadığına dair bir tartışma yapabiliriz ama o başka bir şey...
- CHP'nin bu inisiyatiflerden sonra toplandığını ve bu konuda harekete geçtiğini görüyoruz ki bunun da en büyük ispatı Oy ve Ötesi gibi gruplardan daha çok CHP'nin işi eline aldığı İstanbul seçimleri ve İstanbul'un kazanılması. CHP orada çok örgütlüydü, bütün parametrelere hakimdi ve seçim tekrarlanmak zorunda kaldıktan sonra daha büyük bir zaferle çıkarak hakim oldu.
- Artık sistem dışı bir inisiyatif olarak devam etmiyorlar. Çünkü aslında bu inisiyatifi başlatan kişilerin de böyle bir talebi yoktu. Onlar sadece sistemin işlemesi için bir araç geliştirmek istediler. Bu yüzden de hiçbir zaman sistem dışı değildi.
- (Gezi) bir açıdan "çok bir şeydi". İnsanlar devleti belli bir alandan dışarı attılar, parklarda bir araya geldiler, forumlar yaptılar, tarıma ilişkin ekolojik uyanışlar oldu. Daha önce hiç yaşanmayan bina işgalleri, komün deneyimleri –Kadıköy Don Kişot İşgal Evi– olmadı değil ve eylemler diğer şehirlere de yayıldı. Bu yüzden önemsiz değildi ama radikal olmadığını da dünyadaki çağdaş versiyonlarıyla karşılaştırınca söylüyorum.

"Oy ve Ötesi ve benzeri girişimlerin de talepleri aslında sistem içi düzeltmeler hedefliyor. Kişiler sadece siyasetçiden talep edenden ziyade, eyleyene dönüşebileceğini fark ettiler ve sandıkları koruyarak hem oyuna dahil oldular hem de sistemin partilerini bu 'fark ettiği' açık konusunda uyardılar, hatta düzelttirdiler. Bu siyasallaşmış vatandaşlık girişimi kaygıdan besleniyordu."

Toplumsal hareketlerin işlerini yapıp ortadan kalktığını ve dönüşerek yollarına devam ettiğini anlatan Çetinkaya'ya göre, artık diğer seçimlerde bu konu partilerin bir sorumluluğu haline dönüşecek, en azından sandıkları boş bırakmayacaklar. Çünkü sistemin düzeltilmesi ya da işlemesi yönündeki bu talep, artık partiler yani sistemin unsurları tarafından içselleştirildi, kabul edildi.

Aynı zamanda sandık koruyan kişilerden biri de olan Çetinkaya, Oy ve Ötesi ile sonrasındaki sandık koruma temelli toplumsal hareketlerin ortaya çıkışı ile büyüyüşünü ortak kaygı ve bu kaygının gerçekliğiyle açıklıyor.

Oy ve Ötesi Gezi'nin hemen sonrasında 2014'te kuruldu. Sandıkla iradesini yansıtmak isteyenler aynı zamanda o sandığı koruyan tarafa da geçiyorlar. Seçimlere hem güvenmek hem de güvenmemek demek bu. Sandıkları korumak toplumsal hareket mi?

– Sandıkların korunması, oy sayımı, çaldı/çalmadı, bunun işe yarayıp yaramadığını tartışmak konunun bir boyutu, bu olayın/olgunun toplumsal hareket olup olmadığını tartışmak işin diğer boyutu. İkisi arasında doğrudan bir bağıntı, ilinti, rabıta kurmak zorunda değiliz. Bu yüzden cevaplarımı evet ya da hayır olarak verecek olursam, birincisi evet bu bir toplumsal harekettir. Bunun alt başlıkları, farklı konu temaları olabilir. Ne tip bir toplumsal harekettir, onu ayrıca açabiliriz. İkincisi bir işe yaramış mıdır? Kuşkusuz yaramıştır ama işe yaramak ne demek, onu da ayrıca açmak gerek. Yani oy çalınmasını engellemek mi? Veya oyların toplanmasında, seferberlik noktasında işe yaramak mı? Evet yaradı.

Öte yandan oyların çalınmasını belli yerlerde engelledi ama aynı zamanda oy çalma konusunu da daha sofistike hale getirmiş olabilir. Oy çalma eyleminin kendisi sade-

ce sandıkta insanların bulunduğu yerlerde gerçekleşmiyor tam olarak.

Eğer sandık başında her partiden biri yoksa ya da toplam iki kişi varsa her bir oyu tutmak bir iştir o gün. Belli belirsiz basılmış bir oy çıkar ve sizin işinize yaramıyorsa çöpe atarsınız, olur biter. Sandık görevliliğim sırasında buna benzer çok örnek gördüm. O oyu yazmadığınızda, partinin temsilcisi yoksa kimse bir şey demez. Hele küçük bir partiyse zaten Türkiye'deki seçimlere etkisi olmayacağı düşünülür ve etik bir kaygı da güdülmez. Ama orada bu işi militan ya da etik olarak savunan biri varsa o partinin temsilcisi olmasa bile –Oy ve Ötesi gibi– o iki oyun da değerli olduğunu düşünecek bir bilinçle vatandaş inisiyatifi olarak onu yazdırır, saydırır. "Çalma" anladığımız anlamda yok etmek değil, görmemek anlamında da olabilir yani. Sandık başında bir temsilci ya da vatandaşlık inisiyatifinin olması bunun önüne geçer. Ama oylar il kurullarına geldiğinde toplam sayı yazılırken fazla veya eksik de yazılabilir. Bu sehven de, siyasi manipülasyon amaçlı da olabilir. O zaman bunları engellemek için bir üst noktaya gitmeniz ve resmî seçim kurulları gibi çalışmanız gerekir. Kendi tutanaklarınızı toplamanız gerekir ki bunu engelleyebilin. Sandıkları korumanın toplumsal hareket olup olmamasının bununla ilgisi var aynı zamanda.

Bu insanlar sandıklara gitmeden sadece meydanlarda, "Oylarımız çalınıyor, bunun önüne geçilsin. Kamu, meclis bu konuda önlemler alsın," demek için toplanıp basın açıklaması, yürüyüş, eylem yapsalar, sandık başında örgütlenmeye gitmeseler de bu bir toplumsal hareket olur. Kendiliğinden ortaya çıkar ve çeşitli yerlerde kendini gösterir.

Ve kendilerine bir isim vermeseler de...

– Evet, çünkü bu bir toplumsal hareket, bir tepki. Eğer toplumsal hareket örgütleri iletişim ağı kurarlarsa hâlâ bir

örgüt olmadan dernek, vakıf, cemiyet gibi herhangi bir yasal oluşum olmadan bunu yapabilirler. Burada kendiliğinden tepki değil, müdahale edip çözüm sunmak için adım atarlar.

Sandıklara sahip çıkıyorlar, iş bölümü yapıp her sandıkta bir insan güvenlik sağlıyor. Okulda kullanılan oyu il ve ilçe kurullarında takip edecek, tutanaklarını merkezlere ulaştıracak, sahip çıkacak ve vatandaşın iradesini seçim sonucuna yansıtacaklar. Çünkü seçim başka, seçim sonucu başka bir şey ve burada mesele ikisi arasındaki ilişkiyi kurmak.

Bunların hepsi toplumsal hareket, her bir biçimi toplumsal hareketin türü. Oy ve Ötesi de toplumsal hareket örgütü olma yolunda bir inisiyatif. Hiçbir zaman tam anlamıyla toplumsal hareket örgütü olamaz, zira bu sendika gibidir...

Dernekleştiler...

– Dernek mesela daha net, ama aktif oldukları zaman bir dernek yoktu, sonradan dernekleştiler değil mi?

Evet, sonra da kurumsallaştılar.

– Zaten toplumsal hareketlerin en büyük özelliklerinden biri ortaya çıktığı ilk zamanki dinamizmini profesyonelleştikçe kaybetmesi olur. Taban örgütlenmesi ve hareketlilik kısmını profesyonelleştikçe kaybederler. Greenpeace gibi düşünün, bugün sokakta bir sürü aktivistini görüyorsun ama maaşlılar çünkü insanları ancak parayla çalıştırabiliyor.

Ekoloji hareketi doğarken herkesin gönüllülük temelinde iradesini verdiği bir hareketti. Hareketten örgütlenmeye geçtiği zamansa hareketsizleşti. Kendi bürokrasileri oluşur, ana akımlaşırlar, sistemin bir parçası olurlar. Oy ve Ötesi gibi yapılar da seçim sürecinde artık neredeyse ana akım gibi kabul gören unsurlar haline gelebilirler. Ortaya çıktıkla-

rı günle zaman içinde alacakları şekil mutlaka değişecektir. Bu doğasında var, eşyanın tabiatı gereği tüm toplumsal hareketler böyledir.

Bu değişim iyi mi kötü mü?

– Bu iyi ya da kötü bir şey değil, böyle. Ona iyi ya da kötü demeyi insanın doğaya nasıl baktığı belirler, politik, etik olarak nerede durduğunuzla ilgilidir. İşlevini kaybetmişse kötü diyebilirsiniz. Politik olarak soldan bakıyorsanız mesela, bu işlevsizliği eleştirebilirsiniz.

Oy ve Ötesi'nin yaptığı iş kopyalandı ve başka gruplarca da yapıldı. Neden?

– Çünkü bu bir ihtiyaçtı. Bu ihtiyacı duyan herkes benzer bir saikle Oy ve Ötesi'ne de güvenmeyip, onu başka bir çevre/mahallenin inisiyatifi olarak görüp kendi değer yargıları çerçevesinde kendine ait bir ağ kurabilir. Bu sendikalarda da böyle olmaz mı? Benzeri farklı çıkışlar ortadaki kaygının gerçekliğini gösterir. Bu kaygının bir gerçekliğe dayandığının, yaşamsal görüldüğünün ve konu hakkında somut adımlar atılabildiğinin teyidi olur. Bundan dolayı da farklı farklı ağlar çıkar.

Aynı örgütlenme biçimi muhalifler dışında bir cenahta görülmedi. Yine de bu bahsettiğimiz kaygı ortak mı ya da kaygı bu cenahı da kapsıyor mu?

– Kapsıyor fakat oradaki kaygı daha az çünkü rakamlar ortada. İstanbul gibi kritik bir seçimi kaybettiler. Bunun dışında CHP ve HDP çevresinin sandıkta temsilcisinin bulunmaması gibi bir problemi vardı ama AKP'nin hiçbir zaman böyle bir sorunu yoktu.

CHP'nin %70-80 oy aldığı mahallelerde bile –ki benim de çalıştığım yerlerdi buralar– iki AKP temsilcisi vardı, iktidar-

daki partinin temsilci bulundurma sorunu olmadığı için bu daha çok karşı cenahın derdi. Oy ve Ötesi'nin AKP mahallesinde değil de daha seküler olan CHP mahallesinde ortaya çıkmasının sebebi ise CHP'nin bu konudaki beceriksizliği. Yani CHP'nin oylarına sahip çıkamadığı fark edildiğinde vatandaş inisiyatifi ortaya çıkıyor ve partinin yapmadığını yapıyor.

Bir de bu taraf yenildiği için seçimlerde hile olduğunu düşünüyor, ben tamamen hile olduğu için yenildiklerini düşünmüyorum ama hile olmadığı anlamına da gelmiyor bu. Kişiler oy verdikleri partinin oy güvenliğini sağlamadığını düşünüyorsa bu sefer inisiyatif alıyor. Bu kentsel dönüşümlerde, çevre hareketlerinde de böyle. Mesela üst orta sınıf mahallelerde –daha bugün oldu işte, Kemer Country–[1] insanlar normalde yapmayacakları şekilde sokağa çıktı, polisle karşı karşıya geldi. Ya da başka alt sınıf mahallelerde bir yıkım olduğunda sokağa çıkıp müdahale etmek zorunda kalıyor insanlar. Sandık korumak da buna benziyor, bunların hepsi toplumsal hareketler. İlla ki ulusal çapta olmak zorunda değil. Bölgesel ve lokal bir alanda kendiliğinden, uzun ya da çok kısa erimli de olabilir.

Düz bir soru: Ne işe yarar bütün bunlar? Ya da yaraması gerekir mi?

– Söylediğim gibi, bunun yanıtı hangi gözlükle baktığımıza göre değişir. Her şeyden önce toplumsal hareketin içinde olan insanlar kendilerini rahatlatmış oluyor, çünkü bir ağa giriyor ve çalışıyor. Oylar gerçekten çalınsa bile şöyle bir rahatlığın olacak: Bunun için çaba sarf ettik ve bir şeyler yaptık. Bu bile bunu yapan insan için bir işe yaramış olması an-

1 https://medyascope.tv/2022/10/31/kemer-countryde-imar-krizi-demiroren-borcunu-odemedi-ziraat-bankasi-yesil-alana-insaat-yapacak/ (erişim 16 Aralık 2022).

lamına geliyor. Bunun ötesinde sandıkta görevli olan biri gerçekten de sandık başında oy çalınması ya da herhangi bir başka usulsüzlüğü engellediği için işe yaramıştır. Toplama bakıp partilerin aldığı oy sayısını göz önünde bulundurduğumuzda çok büyük bir değişim olup olmadığına dair bir tartışma yapabiliriz ama o başka bir şey...

Yine de "ne olduğunu" soracağım. Bir tür fayda ya da "faydasızlığın faydası" var mı? Muhalefete bir mesaj vermesi ya da onun bir eksiğini doldurması dahi bir mesaj mı?

– Zaten CHP'nin bu inisiyatiflerden sonra toplandığını ve bu konuda harekete geçtiğini görüyoruz ki bunun da en büyük ispatı Oy ve Ötesi gibi gruplardan daha çok CHP'nin işi eline aldığı İstanbul seçimleri ve İstanbul'un kazanılması. CHP orada çok örgütlüydü,[2] bütün parametrelere hakimdi ve seçim tekrarlanmak zorunda kaldıktan sonra daha büyük bir zaferle çıkarak hakim oldu. Bu anlamda Oy ve Ötesi CHP'yi seçimlerde etkin olacak bir hale getirdi, hareketlendirdi. Önümüzdeki seçimlerde Oy ve Ötesi gibi grupların değil artık inisiyatiflerden öğrenmiş olan CHP'nin bu konuda örgütlü olacağını düşünüyorum.

Hatırlayacaksınız CHP'nin kaybettiği Beyoğlu'nda adayın kendisi oy çuvallarının üzerinde sabahladı.[3] O zaman da toplumsal hareket kaygı sonucunda fiziksel olarak var olmak gibi bir repertuar ortaya çıkarmış oldu. İnsanlar böylece mevcut sisteme dair güvenirliği tahkim etmişler, yani sistem içi denetleme mekanizmalarına yeniden hayat vermiş oldular. Bu yüzden bence artık sistem dışı bir inisiyatif olarak devam etmiyorlar. Çünkü aslında bu inisiyatifi başlatan

2 Dilşat Arpacıoğlu'nun İstanbul Gönüllüleri hikâyesi, bu sürecin CHP içinde nasıl örgütlendiğini anlatıyor. Bir partisiz gönüllünün işe el atmış olmasının büyük katkısı var.

3 Eski Özgürlük ve Dayanışma Partisi, şimdi Sol Parti PM üyesi olan Alper Taş Beyoğlu için aday olmuş ve 8.000 oy farkla seçimi kaybetmişti.

kişilerin de böyle bir talebi yoktu. Onlar sadece sistemin işlemesi için bir araç geliştirmek istediler. Bu yüzden de hiçbir zaman sistem dışı değildi.

Bu perspektiften bakınca başarılı da...

– Tabii öyle... Bu sandıkları koruma konusu tamamen siyasallaşmış vatandaşlık girişimi ve temel bir kaygıdan besleniyordu.

Sizin sandık korumaya dair motivasyonunuz nedir?

– Seçimler çok önemli ve Türkiye seçim konusunda dünyanın en çok politikleşmiş ülkelerinden biri. Özellikle kıta Avrupası içinde böyle bir seçim tartışması ya da seferberliği yok, keza seçimlere bu oranda katılım da...

Ülkenin bu kadar merkezinde olduğu bir durumda seçime bigane (yabancı) kalmak mümkün değil, hayatımızın merkezi. Bu yüzden kaygıları olan insanlar kadar kaygınız olmasa dahi bir parçası oluyorsunuz. Ben 10'dan Sonra seçim inisiyatifi ile birlikte hareket etmiştim.[4] 10'dan Sonra'da partinin barajı aşması Türkiye'de seçim siyasetinin de ötesinde politik ve toplumsal olarak önemli bir olaydı. Bu nedenle sadece seçim güvenliği değil, %85-90'lara varan seçim katılımına rağmen katılan herkesin seçim barajı sebebiyle mecliste temsil edilemeyecek olmasının önüne geçmek istedik.

---

4 10'dan Sonra, 2015 yılında HDP'nin %10 seçim barajını aşabilmesi için partili olmayan ancak partinin benimsediği değerleri benimseyen kişilerce oluşturulmuş, İstanbul'un üç seçim bölgesi ve İzmir, Ankara, Eskişehir, Mersin, Samsun, Giresun, Trabzon'da çalışan bir seçim inisiyatifidir. Doğrudan HDP'ye oy istemiş, sokakta seçim çalışması yürütmüşlerdi. İnisiyatif merkezine sandık güvenliğini almasa da, 2015 yılındaki seçimlerde üyeleri sandık güvenliğinde de sorumluluk almıştı. Doğrudan bir parti için çalışması özelliği ile Oy ve Ötesi ile Adil Seçim Platformu'ndan ayrılır. https://www.facebook.com/10dansonrasi (erişim 16 Aralık 2022).

Oy ve Ötesi daha önce hiç siyasete bulaşmamış kişileri de bünyesinde barındırıyor. 10'dan Sonra ise zaten politik olan bir çevreyi buluşturmuş durumda tabii. Hedef neydi?

– HDP'nin barajı geçmesi ve bu iradenin de meclise yansıması. Tabii Selahattin Demirtaş'ın başkanlık kampanyası ve barajın aşılması kısmı da var. Sonra dağıldı.

Gezi'nin sonrasında toplumsal hareketlerin seyrine/gidişatına dair bir gözleminiz var mı?

– Gezi yaşıtlarına/çağdaşlarına göre çok mütevazı bir ayaklanmaydı ve talepleri sistem içiydi. Aslında mevcut sistemin adil bir şekilde çalışması, ayaklanan mahallenin duyarlılıklarına ve taleplerine saygı gösterilmesi, onların yok sayılmamasına yönelik bir isyandı. Bu yüzden talep ettikleri sistem dışı değildi. Bu yüzden çıktılarının da ilk refleksi seçimlerde CHP'ye oy vermek ya da CHP'nin aldığı oyların korunmasına dönük oldu.

Oy ve Ötesi bunu söylüyor zaten...

– Evet. Gezi'de bir isyan oldu, o ayaklanmanın bir neticesiydi bu inisiyatifler ya da ikisi arasında bağ var. Gezi ayaklanması dünyanın farklı yerlerindeki küreselleşme karşıtı ayaklanmalardaki sistem karşıtı dinamiğe sahip olmadığı, temel unsuru bir kesimin temsiliyeti ve farklılığının tanınması yönünde olduğu için devletten yerlerinin onaylanması talebi vardı. Onun için çok radikal görmüyorum...

Her ülkenin toplumsal hareketi de kendisine benziyor bir bakıma. Biraz "muhafazakâr" yapılı...

– Bir Yunanistan gibi değil, evet.

Bir açıdan "çok bir şeydi". İnsanlar devleti belli bir alandan dışarı attılar, parklarda bir araya geldiler, forumlar yaptılar, tarıma ilişkin ekolojik uyanışlar oldu. Daha önce hiç

yaşanmayan bina işgalleri, komün deneyimleri –Kadıköy Don Kişot İşgal Evi– olmadı değil ve eylemler diğer şehirlere de yayıldı. Bu yüzden önemsiz değildi ama radikal olmadığını da dünyadaki çağdaş versiyonlarıyla karşılaştırınca söylüyorum. Yoksa Türkiye tarihi açısından ciddi bir ayaklanmaydı.

Gezi'nin sonuçlarından biri diyoruz ya Oy ve Ötesi'ne, sandık koruma motivasyonu da Gezi'nin sonuçlarından biri mi?

– Gezi'de bu kadar net ve radikal bir şekilde sokakta günlerce polisle çatışmak, bir parkın işgal edilmesi/kontrol altına alınması, barikatların kurulması, o süreklilik insanlarda, "Bütün bunları yapabiliyorsak seçimde de sadece CHP ya da HDP'ye güvenmeden vatandaş inisiyatifi olarak sorumluluklarımızı yerine getirelim. Talep eden değil bunu gerçekleştiren de olalım," diyen bir duygu yarattı. Bu yüzden Gezi ile ilgisi var.

İnsan toplumsal hareketlerden her seferinde başka bir şey daha bekliyor sanki tamamlanıp sönümlenmelerinden ziyade. Sizin de böyle bir hissiniz var mı?

– Ne olabilir mesela bu?

Bir şey olduktan sonra örneğin hiçbir şey eskisi gibi olmayacakmış gibi geliyor. Mesela motokurye eylemlerini düşününce, "Bir şey değişecek," diye düşünmüştüm...

– Toplumsal hareketlerin sonu değil, çeşitli türleri olduğu gibi çeşitli örgütlülük dereceleri ve topluma yaygınlık biçimleri olur. Tabanda özyönetim örgütlülükleri çıkarırlarsa o zaman çok güçlü olup ayaklarını yere sağlam basarlar. Komün, konsey gibi hayatın içinde olan yerel meclisler kurup onları bir süre yaşatabilirlerse çok daha devrimci bir durum

olur. Tabii ki devrim yapamazlar ama güçlü, söz dinletebilir ve daha çok kazanım elde edebilir olurlar.

Muğlak, gevşek hareketlilikler belli bir zamandan sonra etkilerini kaybederler. Revaçta oldukları zamanlardaysa etkileri sınırlı olur. Gerçekten belli bir yerde ve hatta ulusal çapta gerçek bir örgütlülüğe sahip olarak mücadele ediyorlarsa hem toplumsal hem siyaseten de etkili olurlar ama o çok daha zor tabii.

"Hakim ruh halini yaratan parti seçimi kazanacak"

ALİ ÇARKOĞLU

20 EKİM 2022, İSTANBUL

VİDEO GÖRÜŞME

Aklınızda seçmen davranışı, sandık, neden ve nasıl eksenli sorular varsa kapısını çalacağınız isimlerden biri Koç Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ali Çarkoğlu'dur. O derse girmeden hemen önce buluştuk. Bana kalırsa çalıştığı alanın en önemli özelliklerinden biri insana sabrı sindirerek öğretiyor olması. Zira temelde izlediği ve ölçtüğü konulardan biri seçmen davranışının politika ve zaman içinde kültürel kodlarla değişimi. Değişim zaman alıyor. Ali Hoca'da da huşuya varan –belki de– sabrı çoktan öğrenmiş olmanın sakinliğini görmek mümkün.

Öne çıkanlar

- İlginç olan olağandışılık denen oylarda. Bunlar da Oy ve Ötesi gibi hareketlerin kuvvetli oldukları değil kuvvetli olmadıkları yerlerden çıkıyor beklendiği gibi. Bir de hareketlendirilmiş, dürtülenmiş *"mobilized"* denen literatür var.[1] Kavram basitçe şunu söylüyor: Bazı köy/mahallelerde %100 sadece tek bir partiye oy veriliyor. Bu pek akla yatkın bir şey değil.
- Mobilize oy kullanma hadisesini kitabına en uygun şekliyle yapmanın yolu vardır ama legal haliyle de yapılabilir; herkesin bir-

1 "Change and Continuity in Turkey's June 2018 Elections", Prof. Dr. Ali Çarkoğlu ve Dr. Kerem Yıldırım, https://www.insightturkey.com/article/change-and-continuity-in-turkeys-june-2018-elections (erişim 13 Aralık 2022).

birini tanıdığı bir yerde önce köyün lideri girer perdenin arkasında oyunu kullanır, zarfı boş atar ve oy pusulasını yanına alıp çıkar. Onu engelleyecek hiçbir şey yok.

- Seçmene güvenmek lazım. Gerçekten seçmenin, "Bir dakika, burada nasıl oy kullanılıyor?" demesi lazım. Eğer kişi kendi partisi kazansın diye her türlü üçkâğıdın yapılmasına onay verir hale gelmişse, o zaman yönelebileceğiniz hiçbir önlem yok ve hiçbir önlem seçimi kurtarmaz. Hiçbir demokraside de kurtarmamıştır zaten.
- Parti şunu kabullenemiyor: "Ben," diyor, "ana muhalefet partisiyim. Sivil toplumdaki bir dernekle nasıl çalışırım?" Tabii ki çalışabilirsin, yapabileceğin başka hiçbir şey yok. O dernek senden daha kuvvetli, partiyi ona açacaksın.

Söyleşimizin temelini insanların oy verme motivasyonları ve bunca insanın neden sandık koruduğu oluştursa da bu iki sorunun da net yanıtları yok ama konunun etrafında dolaşarak bir yere varmamız mümkün. En net söylediği şeylerden biri ise oy toplamak isteyenlerin kulağına küpe olabilir cinsten: Seçmenler eğer adaylar arasındaki farkın yakın olacağını düşünürse o zaman daha çok insan oy vermeye gidiyor.

İkinci soruya gelince, Prof. Dr. Çarkoğlu sandık korumanın sebebinden ziyade sonucuna dair görüş bildiriyor. Gönüllülerin bu işi "riskli" bölgelerde yapmadığı takdirde çok da işe yaramayacağı görüşünde ve sandık korumayı esas sahiplenmesi gerekenin partiler olduğu fikrinde. Ancak partilerin de sivil inisiyatiflerle bu alanda iş yapmaya elverişli olmadığını düşünüyor. Gerekçesi ise hiyerarşik olmaları.

Hiyerarşinin yarattığı diğer sorun partilerin seçim güvenliğine yönelik çalışmalarını kamuoyuyla yeterince paylaşmaması, açık olmaması. Yani kesin çalışıyorlardır tabii ama seçmen detayları bilmiyor. Bu da insanların güvensiz hissetmesine yol açarak sivil oluşumların önünü açıyor. Bu kötü değil, ama ona göre partiler derhal sivil oluşumlarla sahada işbirliği yapmaya ve seçim atmosferinin öncüsü olmaya başlamalı. Zira neden oy

verdiğimizin net bir yanıtı olmasa bile, seçmenlerin ruh halini desteklediğimiz ya da destekleyeceğimiz partinin kazanmaya dair özgüveni ve çalışması bizi etkiliyor. Seçmende "az bir çabayla alabiliriz" hissi ve "yönetmeye gerçekten aday olma" gözlemi olması gerekiyor. Buna tekrarlanan İstanbul seçimlerinde CHP'nin fark atması hadisesi örnek olabilir. Ortama hakim havayı sahiplenen ve yaratan parti seçimi kazanır.

Ona göre oy çalmak çok kolay yapılabilir bir şey değil ancak bir seçmen usulsüzlüğü kafasına koyduysa onu engellemenin de yolları kısıtlı. Yani iş seçmende bitiyor. Bu durum özellikle herkesin birbirini tanıdığı yerlerde kolayca gerçekleşebilir. Bahsettiği şey biraz da "seçmenin ruh hali" denen ve seçim dönemlerinde duymaya alışık olduğumuz o soyutla somut arasındaki ifade. Çözümü de siyasetin temizlenmesi olabilir.

"Partilerin giremediği yerlerde" yaşanan usulsüzlükler de seçim sistemi ile değil, doğrudan ve gerçekten partilerin girememesi ile ilgili. Bu gibi sorunların da sivil inisiyatif eliyle çözülebileceğini düşünmüyor. Profesör anlatmaya başlıyor, bazen soruya gerek yok.

– Bizim yayınımız değil ama 2015-2018 arasındaki seçim ve referandumlarda birtakım *irregular* (olağandışı) yani akla yatmayan, istatistiki olarak mümkün olma ihtimali çok düşük oy verme biçimleri bulundu istatistikçiler tarafından. İlginç olan bu oylar. Bunlar da Oy ve Ötesi gibi hareketlerin kuvvetli oldukları değil, kuvvetli olmadıkları yerlerde çıkıyor beklendiği gibi. Bir de bizim baktığımız hareketlendirilmiş, dürtülenmiş "*mobilized*" denen literatür oldu.[2] Kavram basitçe şunu söylüyor: Bazı köy/mahallelerde %100 sadece tek bir partiye oy veriliyor. Bu pek akla yatkın bir şey değil.

2 "Change and Continuity in Turkeys's Hune 2018 Elections", Prof. Dr. Ali Çarkoğlu, Dr. Kerem Yıldırım, https://www.insightturkey.com/article/change-and-continuity-in-turkeys-june-2018-elections (erişim 13 Aralık 2022).

Buna dair şöyle anekdotlar var anlatılan: Muhtar seçim sabahı zarfları olduğu gibi sırtlayıp ilçe seçim kuruluna gidiyor ve sandığı teslim etmek üzere getirdiğini söylüyor, "Oy verme işlemi akşam bitecek," diyor oradakiler, muhtar da cevaben, "Biz hepimiz oy kullanmışız," diye yanıtlıyor. Yani bir gece evvelden oyları kullanmışlar, atmışlar sandığa, sabah gelip teslim etmeye başlıyorlar. Böylece kolayca bitiyor oy kullanma işlemi. (Gülüyor.)

Şanlıurfa'ya giden bir sandık gönüllüsü, "Çalmasalar bile bir kişi gelip 50 mühürlü pusulayı sandığa atıp gidiyor," demişti. Bahsettiğiniz şey bu mu? İnsanlardaki "oy çalınması" algısı böyle şeylerden mi geliyor ve oy çalmak mümkün değil mi?

– Çalmaktan ziyade daha kolay olanı bahsettiğim mobilize oylar. Makalemizde ağırlıkla nerelerde olduğunu göstermiştik.

2018 Başkanlık seçiminde örneğin Recep Tayyip Erdoğan'a %100 oy çıkan 500 sandık olmuş, Muharrem İnce'ye 31. Meclis seçimlerinde bir sandıktan oyların hepsi MHP'ye gitmiş, 6 sandıkta da HDP'ye tüm seçmenlerin oy verdiği örnekler var ama bu gibi oyların ağırlıklı olarak Erdoğan'a gittiğini görmüşüz. Şimdi bu manipülasyon mu? Mahkemeye götürseniz suçlu birini bulamazsınız. Bu durumu ağırlıklı olarak Kürt ve Arap seçmenlerin olduğu yerler ile Erdoğan'ın kuvvetli olduğu İç Karadeniz'de gördük.

Deniz kesimleri coğrafi olarak kontrole ve dış dünyaya biraz daha açık ama Kaçkarlar'a Erzurum'dan geçerseniz görüyorsunuz ki kuş uçmaz kervan geçmez yerler buralar. Köydeyseniz de köylü karar veriyor ve Erdoğan'a basalım oyları diyor. Tabii Erdoğan ziyarete geldiği zaman da ona bunu övünerek anlatıyorlar, bu da onlara yol-su-elektrik olarak dönüyor ya da döndü, bilmiyoruz. Haritada bir de İç Anado-

lu'nun kır bölgelerinde böyle oy kullanma hareketleri olduğunu görüyoruz.

Bunlar şüpheli olarak adlandırdığınız oylar değil mi?

– Şüpheli nasıl denir bilmiyorum ama köylü –ki artık mahalleli deniyor büyükşehirlerde– oturup aynı partiye oy vermiş. Her büyük mavi noktada 39 köy var.

Oy ve Ötesi'nin kurucusu Sercan Çelebi 25.000 sandıkta hiçbir görevlinin yer almadığı ve bu sandıkların da %15 gibi bir oya tekabül ettiğini söylemişti...

– 2017 ve 2018 yıllarındaki seçimleri inceleyen ve Peter Klimek'in yazdığı makalede[3] "1,5-2 milyon oyun yer değiştirmiş olma ihtimali yüksek. O da zaten referandumun ters dönmesine yetecek kadar miktarda oy demek" sonucuna ulaşılmış. Elbette yakalanmış filan biri yok ama bunlar da istatistiki analizler.

Sosyal medyada seçim günlerinde bir elin arka arkaya oy/mühür bastığını gösteren videolar yayınlanıyor mesela, bunun gibi görüntüler güvensizlik de oluşturuyor. Tabii muhalefetin de "oylar çalındı" ya da "mühürsüz oylar" gibi konuları gündeme getirdiği oluyor.

– Tabii ama 2018'de zaten hukuki hale gelmiş olsa da 2017'deki referandumda[4] son dakika mühürsüz oy kullanı-

3 "Forensic analysis of Turkish elections in 2017-2018", Peter Klimek, Raúl Jiménez, Manuel Hidalgo, Abraham Hinteregger, Stefan Thurner, https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0204975 (erişim 13 Aralık 2022).

4 Türkiye Anayasa Değişikliği Referandumu, 16 Nisan 2017. Parlamenter sistemin kaldırılıp başkanlık sisteminin benimsenmesi ve partili başkana cumhurbaşkanlığı yetkisi verilmesini hedefleyen referandumdu. Başbakanlık makamı kaldırıldı, meclisteki vekil sayısı 550'den 600'e çıkarıldı, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun yapısında değişiklikler yapıldı. Yüksek Seçim Kurulu tarafından mühürsüz oyların geçerli sayılması kararı bu seçimlerde alındı ve Türkiye'nin en az 14 ilinde sokak protestoları yapıldı, gözaltılar da yaşandı.

mı kabul edilmişti. Bunlar da güvensizlik yaratıyor. Dolayısıyla o referandumun sonucu da gayet şaibeli...

Bu mühürlü mühürsüz oylar tartışması nedeniyle mi?

– Tabii. Bunun kabulü doğrudan kontrol dışına çıkarmış oluyor.

Mobilize oy kullanma hadisesini kitabına en uygun şekliyle yapmanın yolu vardır ama legal haliyle de yapılabilir. Basit bir karikatür senaryo olarak herkesin birbirini tanıdığı bir yerde önce köyün lideri girer perdenin arkasında oyunu kullanır, zarfı boş atar ve oy pusulasını yanına alıp çıkar. Onu engelleyecek hiçbir şey yok. Dışarı çıkınca, "Ey ahali ben oyumu bu partiye verdim, siz de gidin aynı partiye oyunuzu basın ama benim oy pusulamı zarfa atın, sizin pusulanızı geriye getirin," der. Pusulasının ucunu kıvırır, sen gideceksin sol köşesi kıvrık olmayan bir tane getireceksin ve sol köşesi kıvrık olan birini zarfa atacaksın. Böylece yüzde yüz kontrollü, garantili bir şekilde herkes aynı partiye oy kullanabilir orada.

Ve her şey kitabına uygun olur...

– Burada hiçbir şey illegal değil... Bir tane oy kaybedersiniz ama oy kullananların %100'ünün aynı partiye oy verdiğini garantilersiniz. Bunu engelleyecek herhangi bir mekanizma yok elimizde.

O zaman sandıkları koruma hareketinin demokrasiye bir tür yama olduğunu söyleyebilir miyiz? Çünkü demokratik olduğunu düşünüyoruz seçimlerin...

– Ben çok büyük bir yararı olması ihtimalinin az olduğunu düşünüyorum çünkü usulsüzlüğün ana akım bir şey olması şart değil. "100 bin sandıkta 50'şer oy fazladan atıldı, 500 bin oy yer değiştirdi," gibi hareketler beklemiyoruz, böyle bir şey olmayacak yani. Şöyle bağımsız gözlemcilerin

olamadığı 3.000-5.000 sandıkta, toplasanız milyon etmeyecek –100 bin bile etmeyebilir– sandıkta fazla ya da mobilize oy olsa bu zaten yeterli.

Herhangi bir sandık koruma ekibinin iyi bir organizasyonla bütün köylere, gözlemci olmayan her yere gitmesi bir şeyi değiştirir mi?

– Öyle bir şey mümkün değil çünkü bu gözüktüğü kadar kolay bir organizasyon değil. Gittiğiniz köyde otel mi bulacaksınız? Herkes çadır kurup orada mı kalacak? Hangi gün gidilecek? Herkes gittiğinde ne yiyeceksiniz? Köylü sizi iyi karşılayacak mı?

Temelde hiçbir şey yapmasalar bile sizin çalışmanız engellenebilir. Bunun yapılabilmesi için partinin resmî olarak görevlendirmesi gerek. Eskiden gözlemci olmak yasal mevzuatlara bağlıydı. Yeni uygulamayla herkes sandık başına polis-jandarma çağırabiliyor. Hoşunuza gitmedi ve çağırdınız diyelim, jandarmaya, "Bu insanın resmî görevi yok, burada istemiyoruz," dediklerinde çalışamazsınız.

Partilerin giremediği yerler var diyoruz. Bir parti bu döngüyü neden göz ardı eder? Neden giremediği yerler için bir sistem kurmaz?

– Bence mesele kendisine oy çıkmayacağından emin olmak. Bu olduğunda oraya gitmenin hiçbir kıymeti harbiyesi yok. Mesela HDP'nin ağırlıklı bulunduğu yerlerde diğer tarafa %100 oy çıkmıyor, Ak Parti de toplam %40 filan oy alıyor, dolayısıyla iki parti birbirini orada kontrol ediyor zaten. Orada bir şey olması pek mümkün değil yani.

Aşağı yukarı 25.000 sandıkta bağımsız kimsenin olmadığını konuşuyoruz ya, CHP'nin buralarda olması işe yaramaz mı?

– Bu söylediğiniz çok önemli bir şey. Çalışmalarımızda bulduklarımıza göre 400-500 oy kullanılmış sandık çok büyük rakamlar değil. Her birinde 500 olsa toplam 30.000 oy ediyor. 25.000 sandık içinden toplamda sadece 600'ünde tek aday ya da tek parti için oy kullanılmışsa o da çok büyük ihlal değil.

O 25.000'e illa birini gönderelim çünkü esas oy oradan çalınacak diye beklemek de ilk aşamada akla yatkın geliyor ama yaklaşık 25.000 kişiyi o gün orada bulundurmak bence kolay değil. Bunu hiçbir parti kolay kolay yapamaz. Yapılabilmesi için partinin o köyde varlığının olması lazım. Böyle bir seçmen tabanı yok Türkiye'de. Bazı yerlerde sadece bir tek partiye oy çıkıyor. Onun da sebebi çok aşikâr. %100 Ak Parti'ye oy veren bir Kürt köyü nasıldır? Korucu olabilir ve korucu köylerine HDP gözlemcisini gönderemezsiniz, büyük ihtimalle CHP de giremeyecektir...

Bu 25.000 sandığın tümünün Ak Partili olduğunu da varsayamayız...

– Hayır hayır tabii.

Peki insanlar Türkiye'de son yıllarda neden oy kullanıyor?

– İlk soruyla başlayayım. Bizim literatürde en temel bilinmezlik de budur. Rasyonel olarak düşündüğümüzde insanların oy filan kullanmamaları lazım. Hatta ben çoğu zaman bunu öğrencilere şöyle anlatıyorum: Sizin oyunuzun seçim sonucunu belirleyici bir etki yapma olasılığı, sizin oy kullanmaya giderken trafik kazasında başınıza bir şey gelme olasılığınızdan daha düşük! Öyleyse, "Ben yolda ölürüm oy kullanmaya giderken, gitmeyeyim kaza gelir başıma," deyip evde oturmanız lazım ama öyle olmuyor ve milyonlarca insan oy kullanıyor. Eğer adaylar arasındaki farkın yakın olacağını düşünürse insanlar o zaman daha çok insan oy vermeye gidiyor.

Peki müşahitlerin sayısı neden artıyor? Neden gittikçe daha fazla sayıda insan sandık gönüllüsü olmak istiyor?

– Etrafımda gördüğüm kadarıyla, –aile ve yakın arkadaşlar arasında– bunu gerçekten vatandaşlık görevi olarak görüyor. Seçim günü bu çorbada bir tuzumuz olsun diye düşünülüyor ama onlar da farkına varıyorlar ki sandık gönüllüsü bir kişinin silahşor ruhlu da olması gerekiyor. Eğer kişi bu işe gönülden bağlı değilse, yapamazsınız.

Aslında her şeyi belirleyen seçmen diyorsunuz... Yani seçmen hile, hurdaya tamam diyorsa desteklediği parti kazanır da?

– Bütün seçmeninizin bunu düşünmesi gerekmiyor. Ama bir grup seçmenin bunu yapabilecek organizasyonel kabiliyeti varsa bundan kendisine önemli bir getiri sağlayabileceğini görüyor. "Biz Beşiktaş'ta kaybetmeyelim, çünkü kaybedersek bizim spor kulübümüze yapılacak destek yapılmayacak, biz spor kulübünü de kaybederiz o zaman," diyor. Ya da "Oradaki çay ocağındaki ihaleyi bir dahaki sefere alamam ben". Anlatabiliyor muyum?

Peki nereye dönüp bakmalı insanlar?

– Seçmene güvenmek lazım. Gerçekten seçmenin, "Bir dakika, burada nasıl oy kullanılıyor?" demesi lazım. Eğer kişi kendi partisi kazansın diye her türlü üçkâğıdın yapılmasına onay verir hale gelmişse, o zaman yönelebileceğiniz hiçbir önlem yok ve hiçbir önlem seçimi kurtarmaz. Hiçbir demokraside de kurtaramamıştır zaten.

Amerika Birleşik Devletleri'nde çok meşhur bir laf var. Şikago Valisi, "*Vote early, vote often,*" derdi. Yani sabah erkenden çık ve kaç defa oy kullanabiliyorsan kullan... Açıkça davet! (Gülüşmeler.) Oy vermenin de hileyi desteklemenin de ardında sıradan beklentiler var. Herkesin bu beklen-

tiye sahip olması şart değil ama bir grup insan yapıyorsa bunu, yeterli.

Birkaç ay evvel İngiliz seçim çalışmaları grubunun organize ettiği bir konferansa gittim ve bir araştırma açıkladıklar. 18. ve 19. yüzyıl başında İngiltere'de seçimlerdeki şiddeti çalışmışlar. Ülkede oy verebilecek seçmen sayısı gitgide genişliyor, eskiden sadece erkek, beyaz ve toprak sahibi insanlar oy kullanırken, bu 18-19. yüzyılda değişiyor. Mevcut literatür, tarihçiler bunun görece şiddet içermeyen bir genişleme olduğunu iddia ediyorlarmış. Fakat yeni araştırmada yüzlerce lokal gazeteyi dijitale aktararak, daha önce tarihçilerin elinde olmayan arşivlere ulaşarak, bunları yapay zeka ile kodlayıp sonuca ulaşmışlar ve şiddetin son derece yaygın olduğu ortaya çıkmış. Resmen partiler, lokal iş ya da sendika patronları eli sopalı adamları sandık başına gönderip, insanları dövüp seçim sonucunu değiştirmeye çalışmışlar. Polis kimi zaman başarılı olmuş kimi zaman da olamamış bunu engellemekte.

Yani bizim yaşamakta olduğumuz şey daha henüz İngiltere'nin 18. yüzyıl dönemi. Bir 100 yıl sürüyor bu gelişim. Bizde henüz 70 senelik bir geçmişi var, öyle kolay bir şey değil. Tabii o devirde olmayan şey cep telefonuyla her şeyi her an görebiliyor, konuşabiliyor olmamız...

Bu süreyi kısaltmak mümkün mü emin değilim...

– Kolay kolay inmez evet. Seçim yaklaştıkça şu kanaatin yerleşmesi lazım: "Bu seçimin sonucu aşağı yukarı belli. Karşı taraf kaybediyor, biz kazanıyoruz."

Seçmenlerin sandığa böyle bir özgüvenle gitmesi gerek. Böyle olduğunda kaybedecek olanın yaratacağı rahatsızlık, şiddet ya da manipülatif ortam aslında işlemeyecektir çünkü bunların her birini yapması için aslında birilerini ikna etmesi gerekir. Öyle, "Gidin, oy çalın," denince kimse oy çal-

maz. İnsanların, "Gerçekten kaybediyor olabiliriz ama ufak bir gayretle kazanabiliriz de," diye düşünmesi lazım. Bu sandığa oy vermeye gitme sayısını etkiler. "Yok, bitti bu iş," diye düşünürlerse büyük ihtimalle iş başındaki ittifakın ikna kabiliyeti daha yüksek olacaktır.

Peki partiler seçim sürecini daha demokratik hale getirmek için ne yapabilir? Bu şüphelerin ortadan kaldırılması için mesela? Zira sivil ve bağımsız oy koruma hareketleri iyi hoş ama güvensizlik de yaratıyor. "Partiler nerede?" sorusunu sorduruyor...

– Bunu söyleyecektim ben de. Birinci elden biliyorum ki partiler seçim güvenliğini sağlamak için tabii ki gayret içindeler ama maalesef o kadar hiyerarşik ve topluma o kadar kapalılar ki...

En basitinden CHP "Bizim seçim listelerimiz sizin seçim listelerinizden daha başarılı" açıklamasını yaptı ve o zaman anladık ki parti içinde bir ekip seçim güvenliği üzerine çalışıyor. Peki o zaman neden sabah akşam bütün şehirlerde bu sivil inisiyatiflerle bir araya gelmiyorsunuz? Seçim takvimi işliyor. Gelmiyorlar... Ama bu ekip kapalı kapılar arkasında, bilgisayar başında bir şeyler yapmaya çalışıyor. Halbuki böyle olmaz. Sokakta insana ihtiyacı var partilerin ve bunun bir sinerji yaratması ve bu süreci kitlenizle yavaş yavaş büyütmeniz lazım. Bunu yapmıyorsanız, bu iş olmayacak demektir.

Seçime daha zaman var, insanlar yorulmasın diye düşünülebilir ama bu işin yükselen dalga olması lazım. Seçime dört hafta kala organize olalım, listeler olsun, insanlar kayıt olsun dediğiniz zaman insan bulursunuz ama yine binlerce kişi aşağıda kalırsınız.

Ve yine söyleyeyim, bunu sivil inisiyatifin yapması da son derece zor. Onlar zaten sizin ihtiyacınız olmayan yerlerde

çalışacak. Daha çeperlere yayılabilmesi için bunun yavaş yavaş genişleyen bir hareket olması lazım ama partiler böyle bir çaba içerisinde değiller. Parti şunu kabullenemiyor: "Ben," diyor, "ana muhalefet partisiyim. Sivil toplumdaki bir dernekle nasıl çalışırım?" Tabii ki çalışabilirsin, yapabileceğin başka hiçbir şey yok. O dernek senden daha kuvvetli, partiyi ona açacaksın.

Sivil toplumdaki insanlar kendilerine devlet memuru gibi davranan ana muhalefet partisinde ya da herhangi bir muhalefet partisiyle çalışırlar mı? Çalışmazlar, çalışmayacaklar da. Onlar da korkacak ve diyecekler ki "Bugünün bir de yarını var". Ben kendimi CHP'nin örgütü gibi gösterecek olsam ve seçimleri kazanamasam benim başıma neler gelir? Dediğim gibi yine de birlikte çalışmak, bu özgüvende olmak gerekir.

Sandıkları Koruma Kılavuzu

Sandık gönüllüsü, gözetmeni, müşahiti, görevlisi... Kelime ne olursa olsun bunun ismi demokrasi mesaisidir. Oy saymak kadar, oy kullanım süreçlerimize şahitlik etmenin de seçim deneyimi için önemli olduğunu artık biliyoruz.

Bu kılavuz, demokrasi mesaisi için bazı temel hukuki hakları hatırlatmak ve sandıkları korumuş kişilerin deneyimlerini aktarmak için hazırlandı. Temel olarak *Oy ve Ötesi'nin müşahit eğitimi*[1] ile *298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun*[2] ve *135 sayılı Sandık Kurullarının Oluşumu ile Görev ve Yetkileri Genelgesi*'nden[3] alınan yasal bilgilerden derlendi. 6 Nisan 2022'de yürürlüğe giren değişiklikler sandık kurulları ve müşahitlerle ilgili konularda bir değişiklik getirmedi.[4]

1 Oy ve Ötesi müşahit eğitimi, 29 Mayıs 2018, https://www.tekirdagbarosu.org.tr/upload/HD/Sandk_Gvenlii/OveO_Musahit_Egitimi_29_May_s_2018_TBB.pdf (erişim 16 Ocak 2023).

2 Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=298&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=4 (erişim 16 Ocak 2023).

3 135 sayılı Genelge, Sandık Kurullarının Oluşumu ile Görev ve Yetkileri https://www.ysk.gov.tr/doc/genelge/dosya/77637/2018CBMV-Genelge135.pdf.

4 31 Mart 2022'de kabul edilip 6 Nisan 2022'de yürürlüğe giren değişik-

Önceliklileri başa yazalım: 18 yaş üzeri ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan herkes sandık gözlemcisi olabilir, tüm vatandaşlar sayım işleminin her aşamasında yer alabilir. Yani oy verdiğiniz sandığa sayım işlemi sırasında gidip işlemin nasıl yapıldığını izleyebilirsiniz.

Seçim günü oy kullanmak üzere seçimin yapıldığı odaya girdiğinizde gördüğünüz kalabalık sandık kurulu ve müşahitlerden oluşacaktır. Kim kimdir, tanımanın vakti...

Sandık kurulu

- Seçim Kanunu'na göre sandık kurulu bir başkan ile altı asıl ve altı yedek üyeden oluşur, bu kurul asıl üyeleriyle toplanır. İlçe seçim kurulu başkanı partilere yaptığı çağrı ile sandıklar için kişi görevlendirmesi yapmasını ister. Sandık kurulundaki görevliler böylece partiler tarafından atanan kişilerden oluşurlar.
- Bu kişilerden biri başkan, biri memur üye ve geri kalan beşi siyasi partinin asıl ve yedek üyelerinden oluşur. Gelmeyen asıl üye yerine yedeklerden biri göreve çağrılır.

---

likle, seçim barajı %7'ye indirildi ve ittifak içindeki partilerin milletvekili dağılımı hesaplanmasında değişiklik oldu. İl ve İlçe Seçim Kurulları'na hakim atama usulünde değişikliğe gidildi. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/04/20220406-1.htm#:~:text=6%20Nisan%202022%2%C3%87AR%C5%9EAMBA&text=MADDE%201%2D%2010%2F6%2F,%E2%80%9Cy%C3%BCzde%20yedilik%E2%80%9D%20%C5%9Feklinde%20de%C4%9Fi%C5%9Ftirilmi%C5%9Ftir (erişim 26 Ocak 2023). Hakim atama değişikliği ile il ve ilçe seçim kurulu başkanı ve üyesi olma koşulları da yeniden düzenlendi. İl seçim kurulu başkanın, üye ve yedek üyelerin "en kıdemli" hakimler arasından belirleneceği hükmü kaldırıldı. Bunun yerine il seçim kurulu başkan ve üyelerinin o ildeki birinci sınıfa ayrılmış hakimler arasından kurayla belirlenmesi koşulu getirildi. İlçe seçim kurulları için de benzer düzenleme getirildi ancak bir ilçede birinci sınıfa ayrılmış yeterli hakim bulunmaması halinde en kıdemli hakimin kurul başkanı olacağı hükme bağlandı. "Seçim Yasası: AKP ve MHP'nin kanuna sunduğu kanun teklifi neler öngörüyor?", 14 Mart 2022, https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-60735346 (erişim 26 Ocak 2023).

Kurul için gerekli en az dört kişi (başkan dahil) önce yedeklerden tamamlanmaya çalışılır, yedeklerden tamamlanamazsa eksikler o sandık çevresindeki seçme yeterliliğine sahip okur-yazar kimseler arasından başkan tarafından seçilir.

- Seçimin başlayabilmesi için sandık kurulu üye sayısı, başkan dahil, en az dört kişi olmalıdır. Kurul tamamlanamadığı takdirde, en geç sabah 07.00'de sandık başında olursanız, başkanın yetkisiyle kurula alınabilirsiniz (Genelge 135, M. 12). Bu nedenle, en geç saat 07.00'de sandık başında olmak önemlidir.
- Sabah saat 07.00'de hazırlık süreci başlar. 08.00-17.00 saatleri arasında oy verme işlemi sürer ve 17.00'den itibaren sayım-döküm işlemi başlar.

Sandık kurulunun görevleri

- Sandığa ait zarflar ve birleşik oy pusulalarını hazırlar.
- Sandığın konulacağı yer ve kapalı oy verme yerini belirler.
- Oy verme süresince şikâyetleri inceleyerek karara bağlar.
- Seçimin düzenli geçebilmesi için gerekli tedbirleri alarak oy verme işlerini yürütür.
- Oyların sayım ve dökümünü yaparak, sonuçlarını tutanağa geçirir.
- Kendine seyyar sandık bağlı olan sandık kurulları, kendi sandığı ile seyyar sandıkları birleştirerek tümünün sayım ve dökümünü yaparak, sonuçlarını tutanağa geçirir.
- Sandık kurulunun yaptığı tüm işlemler sandık tutanak defterine işlenir. Bu, tüm sayımların ve kararların kaydedildiği defterdir. Ayrıca, Kurul tarafından reddedilen şikâyetler de sandık tutanak defterine işlenmelidir (Genelge 135, M. 53).

- İçerisinde zarf, pusula ve diğer malzemelerin bulunduğu paketlerin ilk kez sandık çevresinde üyeler nezdinde açılması gereklidir. Aksi durumlarda tutanak tutulur ve mutlaka sandık tutanak defterine işlenir.
- Hazırlık süreci boyunca, sandık kurulunun sayılması, eksik varsa tamamlanması, and içme, sandık başkanının torbayı ve içerisindeki mühürlü paket/keseyi açması, sandığın belirlenen alana konması, kapalı oy verme kabininin belirlenen yere konması, uyarı levhalarının asılması, sandık kurulu mührü ve evet/tercih mührünün masa üstüne konması, sandığın kapatılıp mühürlenmesi; seçim günü zarfların mühürlendiğinin tutanak defterine geçilmesi, oy pusulalarının ayrı ayrı sayılması, mühürlenmeleri ve bu işlemlerin deftere geçilmesi, zarf ve pusulaların masa üzerine düzgün bir şekilde konması, seçmen listelerinin imza için hazırlanması, sandık kurulu üyelerinin görevlerinin tanımlanması ve saat 08.00'de oy verme işleminin başlaması sağlanır.

Müşahit

Müşahit "gözlemci" anlamına geliyor.

- 298 sayılı Seçim Kanunu'na göre seçim günü başından sonuna kadar sandık kurulunun yürüttüğü oy kullanma, tasnif, sayım, döküm ve tutanakların tutulması gibi bütün işleri gözleyen, takip eden kişiye *müşahit* denir. Sandık başı işlemlerini takip etmek üzere, siyasi partiler ve bağımsız adaylar, birer müşahit gönderebilirler.
- Müşahit olabilmek için seçime katılan bir siyasi partiden müşahit belgesi temin etmek gerekir. O partiye üye olunması zorunluluğu yoktur.

- Seçim günü müşahit olarak görev yapabilmek için başvurulan parti tarafından verilen müşahit görev belgesi müşahidin yanında bulunmalıdır.
- Seçim sabahı eğer sandık kurulu tamamlanamazsa ve üç üyeden azsa, müşahit sandık kurulu başkanına sandık kuruluna girmek istediğini belirtebilir; Kurul'a girmeye hakkı vardır. Kurul üyeleri üçten aşağı düşerse, bu tutanağa geçirilir ve eksikler o seçim bölgesinde seçme yeterliğini haiz ve okur-yazar olanlar arasından, başkanın seçeceği kimselerle doldurulur.
- Müşahit, sandık kurulunun 298 sayılı Seçim Kanunu'na aykırı uygulamaları olduğunu gözlemlediği durumda şikâyet ve itiraz etmeye yasal olarak yetkili olan kişilerden biridir. Bunun yanında şikâyete yetkili kimseler, seçme yeterliliğine sahip seçmenler, siyasi partiler veya bunların tüzüklerine göre kuruluş kademelerinin başkanları veya vekilleri, siyasi partiler ve bağımsız adayların müşahitleri, adaylar ile milletvekilleri ve cumhurbaşkanı adayları veya yetkilendirdiği kişilerdir (135 sayılı Genelge).
  - Sandık kurulu başkanlarının veya bu kurulların yaptıkları işlemlere veya aldıkları tedbirlere ve bunlara benzer sair işlemlerine veya herhangi bir kimsenin, 298 sayılı Kanun'un koyduğu yasaklara aykırı hareketlerine karşı, bu işlem veya tedbirlerin veya sair işlemlerinin düzeltilmesi veya bu Kanun'un koyduğu yasaklara uymayanların bu hareketlerinin önlenmesi için sandık kurullarına başvurulabilir. Bu şekildeki başvuruya "şikâyet" denir. Sandık kurullarınca verilmiş herhangi bir kararın 298 sayılı Kanun'a aykırı olması nedeniyle kaldırılması veya bu kanuna uygun hale getirilmesi için ilçe seçim kurullarına başvurulabilir. Bu başvurmaya da "itiraz" denir.

- Sınıfa ya da binaya alınmama halinde görevlilere müşahit kartı gösterilir. Sınıf içinde bulunmak müşahitlerin yasal hakkıdır.
- Hem sandık kurulu üyesi hem de müşahitlerin yanında bulundurması gerekenler nüfus kâğıdı, müşahit kartı ve 142 no'lu belgedir. Bu, sandık kurulunda görevli olan kişilerin oy kullanma haklarının bulunduğuna dair belgedir, oy kullanma öncesinde sandık kuruluna verilir ve bir daha geri alınmaz. Islak imzalı olmalıdır.
- Parti müşahit sayısı 5'ten fazla ise kura ile seçilen her biri ayrı partiden olmak şartıyla beş müşahit sandık başında kalır (Genelge 135, M. 41). Vatandaşlar kendilerine ayrılan alanda sayımı izleyebilir. Müşahitler sınıfın düzenlenmesi esnasında da sandığı gözlemleme, gerektiğinde düzeltme hakkına sahiptir.
- Seçmen, kapalı oy verme yerinden dışarı çıkmadıkça, hiç kimse oraya giremez. Ancak oy pusulalarını hazırlamak için, kapalı oy verme yerinde, normal süreden fazla kalan seçmenler, kurul başkanı tarafından makul bir süre verilerek uyarılır. Bu uyarıya rağmen kapalı oy verme yerinden çıkmayan seçmen, oradan çıkarılır.
- Görme engelliler, felçliler, elleri eksik olanlar veya bu gibi bedeni engelleri açıkça belli olanlar o seçim çevresi seçmeni olan ve o sırada sandık çevresinde bulunan akrabalarından birinin, akrabası yoksa diğer herhangi bir seçmenin yardımı ile oylarını kullanabilirler. Bir seçmen birden fazla engelliye yardım edemez. Sandık kurulu başkan veya üyeleri, engelli seçmenlere yardım etmek amacıyla oy verme kabinine giremez, oy kullanma sırasında yardım edemez.
- Okuma-yazma bilmeyen seçmenlere, oylarını kullanmaları konusunda başkaları tarafından sandık çevresinde yardım edilemez. Okuma-yazma bilmeyen seçmen,

sorduğu ve istediği takdirde sandık kurulu başkanı, sadece birleşik oy pusulaları üzerinde bulunan cumhurbaşkanı adayı, siyasi parti ve ittifakların işaretlerinden hangisinin hangi aday veya partiye ait olduğunu ve tercih ettiği cumhurbaşkanı adayı, siyasi parti ve ittifakların diğer bölüme taşırmamak suretiyle "TERCİH" veya "EVET" mührünü basması ve birleşik oy pusulalarını katlayıp sarı renkli zarfa koyarak ağzını yapıştırması gerektiğini anlatır. Okuma-yazma bilmeyen seçmenlere oy verme sırasında yardım etmek amacıyla oy verme yerine kendisinden başka kimse giremez ve oy kullanma sırasında yardım edemez.

- Hamileler, hastalar ve engelliler sıra bekletilmeden oylarını verirler. Engellilere yardım edenler ile güvenlik görevlileri ve yaşlıların da öncelikle oy kullanmalarına izin verilebilir.
- Sandık kurulu başkan veya üyeleri, oy verme sırasında seçmenlere yardım etmek amacıyla kapalı oy verme yerine giremez (135 sayılı Genelge, Madde 33).
- Oy sandıkları Genelge'nin 25. maddesinde belirlenen oy verme bitiş saatinden önce açılamaz (135 sayılı Genelge, Madde 35).
- Zarflar açılmadan önce sayım ve döküm cetvellerinin boş ve yazısız olduğu başkan tarafından hazır bulunanlara gösterilir. Aynı zarf içinde birden fazla oy kullanıldığından, zarfın içinden çıkan oy pusulaları okunmadan önce, seçim türüne göre ters çevrilerek tasnif edilip masanın üzerine konulur. Önce cumhurbaşkanı sonra milletvekili seçimine ait oy pusulalarının sayım ve dökümü yapılır.
- Sayım ve döküm açık olarak yapılır. Oy verme yerinde bulunanlar sayım ve dökümü izleyebilirler (135 sayılı Genelge, Madde 37).

- Oy verme işlemi sona erdiğinde tercih veya evet mührü zarfa konur ve zarf mühürlenir. Kullanılmamış pusula ve zarflar ile mührün içinde bulunduğu zarf torbaya konur. Sandık açılır. Sandıktan çıkan zarflar sandık başkanı tarafından yüksek sesle sayılır. Sandıktan çıkan geçerli/geçersiz zarflar tespit edilir. Geçersiz zarflar paketlenir ve açılmaz.
- Sandıktan çıkan zarflardan önce geçersiz zarflar ayrılır ve mühürlenerek ayrı bir yerde muhafaza edilir. Geçerli zarfların sayısı oy verenlerin sayısından fazlaysa, sandık başkanı geçerli zarflar arasından fazla zarf sayısı kadar zarfı rastgele seçer ve bu zarflar açılmadan yakılır. Yakılarak imha işlemi sadece bu aşamada yapılır.
- Geçersiz zarflar ayrıldıktan sonra, kalan geçerli zarf sayısı oy verenlerin sayısına eşit veya eksik ise başka işlem yapılmaz ve geçerli zarfların açılmasına başlanır.
- Üzerinde sandık kurulu mührü bulunmamasına rağmen Türkiye Cumhuriyeti YSK filigranı, amblemi ve ilçe seçim kurulu mührü bulunan zarflar ile üzerinde leke veya çizik bulunsa dahi bunun özel işaret koymak amacıyla yapıldığı kesin olarak anlaşılamayan zarflar geçerli sayılır.
- Seçim sonuç tutanağının bir sureti partili sandık üyesine veya müşahitlere verilir. Tutanak aynı partiden ikinci kişiye verilmek zorunda değildir. Bir suret sınıf kapısına asılır. Bir suret ilçe seçim kuruluna götürülmek üzere torbaya konur.
- Oyların sayılması işlemi sona erdikten sonra, tutanaklar imzalanıp bir torbaya konur ve kurulun bağlı olduğu ilçe seçim kuruluna, sandık kurulu başkanı ve siyasi partili üyeler arasından ad çekme ile seçilecek en az iki üye tarafından götürülüp teslim edilir. Kurulun diğer üyeleri ile müşahitler de isterlerse ve taşıtta yer varsa veya

taşıt kendileri tarafından sağlanmak suretiyle bu sürece katılabilirler (135 sayılı Genelge).

- Sonuçlar belirlenmeden önce, kurulun boş sonuç tutanaklarını imzalaması yanlış bir uygulama olup, böyle bir durumda sandık başkanı uyarılmalıdır. Şikâyet umursanmıyorsa, tutanak tutulmalıdır.
- Müşahit sandık sonuç tutanağının ıslak imzalı bir kopyasını alabilir (135 sayılı Genelge).
- Müşahitler bağlı bulundukları parti ya da sandık güvenliği platformunun hangisine dahilse, o yapının sistemine sonuç tutanağının ıslak imzalı bir nüshasını alır ve gönderir.

Sandıkları Koruyanlardan Pratik Öneriler

- [ ] Erken uyuyun.
- [ ] Sabah erkenden görev yerinizde olun.
- [ ] Mutlaka bir sandık eğitimi almış olun.
- [ ] Mevsimine göre rahat kıyafetler tercih edin.
- [ ] Kat kat giyinmek üşümek ya da çok sıcaklamak halinde işe yarayabilir.
- [ ] Çantanıza muhakkak su, içecek, sandviç, kolay yiyecek, kuruyemiş, meyve koyun.
- [ ] Varsa düzenli kullandığınız ilaçları unutmayın.
- [ ] Ağrı kesici gibi basit ilaçları çantanızda bulundurabilirsiniz.
- [ ] Şarj aletinizi alın.
- [ ] Yanınızda uzatma kablosu bulundurun. Bu, şarj için gerekli olacaktır.
- [ ] Yanınızda yedek batarya veya bir şarj istasyonu bulundurun.

- [ ] Telefonunuzu, yedek bataryanızı ve şarj istasyonunuzu bir gece önceden şarj edin.
- [ ] Çok-uçlu şarj aletleri yalnız sizin değil, mesai yapan başka bir kişinin ihtiyacı olabilir.
- [ ] Grubunuzla, tanıdıklarınızla iletişim halinde olun.
- [ ] Yanınızda maske bulundurun. Covid-19, influenza derken ihtiyacınız olacak.
- [ ] Başkalarıyla paylaşmak için birkaç tane fazladan maske bulundurun.
- [ ] Dezenfektan, kolonya, ıslak ve kuru mendil taşımayı unutmayın.
- [ ] Yanınızda bir not defteri ile kalem bulundurun. Gözlemlerinizi yazın.
- [ ] Cep telefonunuzun hafızasını boşaltın, fotoğraf, video ayarlarını yapın.
- [ ] Akşam eve döndüğünüzde bir Twitter akışı hazırlayın, gözlemlerinizi paylaşın.
- [ ] Seçim günü bilgiye kolay erişmek için hesapları bir Twitter listesinde toplayın.
- [ ] Medyanın korkuyu beslemekten yana davrandığını hatırlayın.
- [ ] Doğruluğundan emin olmadığınız haber ve bilgileri paylaşmayın.
- [ ] Gerekirse elinizdeki bilgileri doğrulama platformlarına iletin.
- [ ] Siz ya da karşınızdaki gergin hissedebilir, bunu unutmayın.

- [ ] Gözlemlemek ve ortak bir olası sorunu çözmek için orada olduğunuzu hatırlayın.
- [ ] Sandık gönüllüsü olarak demokrasiye katkıda bulunduğunuzu kendinize hatırlatın.
- [ ] Italo Calvino'nun "Sandık Gözlemcisinin Uzun Günü"nü okuyun, yaptığınız işe karşıdan bakın.
- [ ] Gününüzün nasıl geçtiğini lütfen bana da yazın; seciltturkkan@gmail.com

Türkiye'de sandık güvenliğinin önemi, Gezi eylemleri sonrasında, 2014'te Oy ve Ötesi'nin sandık güvenliği merkezli bir demokrasi hareketi kurmasıyla başladı. O günden bugüne bu hareket büyüdü, gelişti. Partiler "sandık güvenliği" temasını sahiplendiler.

Seçil Türkkan, *Seçim Güvenliği için Sandıkları Korumak* başlıklı kitabında, çok farklı siyasal ve sosyal kimliklerden insanların müşahit olarak yaşadıkları deneyimleri aktarıyor. Sandıkları korumak için sandık başında birlikte hareket eden müşahitler, yurttaş ve gönüllü temelli *"kendi demokrasini kendin yap"* hareketiyle ilgili ilham verici gözlemlerini anlatıyorlar. Slogansız slogan, protestosuz protesto çağında, birbirimizle konuşmanın ve tanışmanın bir yolunu gösteriyorlar. Kitapta ayrıca ilk kez sandık müşahitliği yapacak olanlar için bilgilendirme ve tavsiyeler kılavuzu yer alıyor.

Sandık başında sigaraya başlamaktan, silahla tehdit edilmeye, odaya kapatılmaktan, ilk sivil toplum tecrübesini deneyimlemeye, bir anarşisti sandık korumaya ikna etmekten, en yakın arkadaşlarını sandık başında edinmeye, hatta evliliğe uzanan bu "anılar", kaybolmasına izin veremeyeceğimiz, bizim hikâyelerimiz. Demokrasinin temel bir kurumunu savunmak için harekete geçenlerin hikâyeleri.

"Gündemin yüzde 30'u seçim güvenliği olmalı çünkü ne kadar çok şeyi değiştirebildiğini bana görevli olduğum seçim gösterdi. 2019 Mart ve Haziran'a baktığımda Pursaklar deneyimim bana İstanbul'un sandık güvenliğiyle kazanıldığını düşündürüyor."

Korcan, 2018'de Pursaklar'da müşahit

ISBN-13: 978-975-05-3463-8
9 789750 534638
KDV'DEN MUAFTIR